

BRYNYCH

EDUARD JAN NEP. BRYNYCH

PHDR. JOSEF KRLÍN

EDUARD JAN NEP.

BRYNYCH

TŘINÁCTÁ KNIHA ŽIVŮTA

V PRAZE LÉTA PÁNĚ MCMXXXII

K třicátému výročí
smrti velikého biskupa
EDUARDA JANA NEP.
B R Y N Y C H A

Hrob biskupa Brynychy v Chrasti u Chrudimi.

*Vzpomínková slavnost u hrobu biskupa Brynychy
v Chrasti, dne 16. října 1932.*

*»Neboj se, ale mluv a nemlč,
já jsem s tebou, nebo mnoho mám
lidu v tomto městě.«*

Sk. ap. 18; 9–10.

*»Sladko je trpěti pro Boha,
sladko je trpěti pro lid i svedený,
sladko jest trpěti pro ubohou
vlast.«*

*Slova biskupa Brynycha při svěcení
Adalbertina.*

*»Jestliže mne pronásledovali,
i vás pronásledovati budou.«*

*»Ó, kéž bych tedy mohl navrá-
titi všem Krista.«*

*Z prvního pastýřského listu biskupa
Brynycha.*

Úv o d e m

*J*e třeba se zamyslet nad tím, že příliš brzy zapomínáme na veliké své muže. Odcházejí ze života, chvíli o nich hovoříme, píšeme, a — zapomínáme. Je to tím bolestnější, když běží o muže, kteří svým svatým životem a svým velikým dílem, jež bývá vždy darem svatosti, zazářili na obloze národního dění. A tak se stává, že jejich myšlenky neproniknou až k srdci národa a rosa jejich svatosti nemůže zavlažiti širé nivy.

Čím více se noříme ve studium osobnosti královéhradeckého biskupa Brynychy, který umíral před třiceti lety, čím opravdověji se probíráme jeho dílem, tím jistěji jsme utvrzováni v přesvědčení, že máme před sebou svatou osobnost.

»Myslím, že biskup Brynych byl světce,« děl jsem oddanému jeho žáku, vzácnému knězi, prelátu Kaškovi, děkanu v Kostelci nad Orlicí. Povstal po těchto slovech, jeho hluboký pohled ještě více zvažněl zbožným usebráním a tiše ukázal na klekátko. »Hleďte, modlím se k němu.« Na klekátku pod křížem byla položena podobizna biskupa Brynychy.

Nešťastný jest národ, který nemá světce. Světec, který stoupá po žebří svatosti, podrobuje ustavičně nižší vyššímu a množí ustavičně lásku, jest hlasem pro člověčenstvo, jest požehnáním pro lidstvo, jest rozsevačem svatých radostí, hlasatelem Božím.

Jest jakoby ohnivým sloupem nekonečné lásky Boží, svítícím na cestě k blaženosti. Národ bez světců jest jako úhor bez vláhy. Staletí bez světců jsou jako dlouhá zima bez požehnaného tepla.

Nezamyslili jste se nikdy nad tím, že od dob svatého Jana Nepomuckého nebyl zařazen do zástupu svatých a světic ani jediný syn, ani jediná dcera našeho národa? Jiní národové mají své světce a světice, kteří žili ještě včera, dští déšť na půdu života, sypou růže před kroky těch, s nimiž je pojilo národní pokrevensství. A my neděláme nic, nebo jen nesmírně málo, aby některý z našich velikánů byl postaven na oltář.

Když zemřel kardinál Mercier, arcibiskup malínský, z milionů rtů věrných Belgičanů vznášela se k nebesům vroucí modlitba za jeho blahořečení a stoupá k nebesům dosud. Miliony a miliony Italů prosí po léta Boha o svatořečení Pia X.

Zdaž by letošní upomínky na biskupa Brynychu u příležitosti třicátého výročí jeho smrti neměly a nemohly býti projeveny modlitbou k Milosrdnému Bohu za blahořečení biskupa, který jest nejkrásnějším květem české půdy minulého století?

Vím, že jsem příliš malý, abych vystihl svými slovy dokonalost osobnosti Brynychovy, píši o něm s modlitbou k němu v srdci. A s přáním, aby všichni, kdož přečtou mé stránky, sepjali své ruce k modlitbě, aby Bůh nekonečné lásky přes všechnu naši nehodnost zařadil v chor svatých našeho drahého biskupa. Svatý Václave, a ostatní naši patronové, podporujte u Boha naše upřímné prosby synů nehodných, ale milujících.

Josef Krlín.

*Kapitola prvń
mluví o dítěti, studujícím, ka-
planovi, profesoru a kanovníku
Eduardu Janu Nep. Brynychovi*

V padesátých letech minulého století byl náboženský život ve venkovských rodinách krásnější, než jest namnoze dnes. Víra byla světlem, jímž bylo prosvětlováno každé konání. Za večerů se otvíralo Písmo Svaté, Umučení Našeho Pána Ježíše Krista, Životy svatých a všichni naslouchali v mlčení líčení svatých událostí. Děti se vyptávaly svých zbožných matek a nejednou slzy jejich a slzy matčiny zalévaly lásku, která pučela v jejich srdečkách. Neviditelná síla tohoto duchovního chleba ztužovala vůli a slovo vytvářelo ochrannou zeď kolem životů proti pokušení a svodům nepřítelovým. Neděle byly dny Bohu věnovanými, mše svatá slastí, svaté svátosti silou pro celý život. Bez křížku a bez »s Pánem Bohem« se neudělalo nic důležitého.

V takové rodině se narodil v mariánském měsíci, 4. května 1846, Brynych. Rodiče jeho bydleli ve Vlásenici na Pelhřimovsku, kde byl otec zaměstnán jako vedoucí úředník na velkostatku. Chlapec byl pokřtěn ve chrámu Páně v Božejově, kam Vlásenice patřila. Ale nevyrůstal tam, neboť otec byl přeložen do Sobotky, kde Eduard chodil i do obecné školy.

Duše se rozvíjí, objevují se některé vlastnosti, které jsou náznakem pro budoucí růst, nebo i zakrnění. Je třeba moudré ruky, která by jemně a s pochopením usměrňovala ony vlastnosti, zpevňovala dobrá předsevzetí a bránila nánosům špatných návyků nebo špatných příkladů. Maminka Brynychova měla takovou moudrou ruku. Dítě zbožných rodičů milovalo Boha celým čistým srdcem a vynikalo hlavně nadšenou touhou po službě oltáři. Jeho

radostí bylo přisluhovati knězi při mši svaté, líbila se mu kněžská roucha, napodoboval kněze sloužícího nejsvětější oběť, chtěl se stát knězem.¹ Ani otec ani matka nehasili tohoto zápalu, jehož žár přetrval mládí, dávaje mu stále jistější výhled na životní cíl. Neboť po studiu na gymnasiu v Jičíně, když se rozhodoval, jaké si má zvoliti povolání, oheň, který byl zapálen v jeho srdci v dětství, ho obchvátil tak milostivě, že si zvolil povolání kněžské. Odchází do semináře v Králové Hradci a po vážné přípravě, u vědomí svatosti kněžského poslání, přijímá 4. listopadu roku 1868 od biskupa Hanla v Chrasti u Chrudimě svěcení na kněze. To již bylo v době, ve které se začínal venkov rozkládat. Víra povrchněla a láska ke hmotě vytlačovala ze srdcí lásku ke Kristu. Vedle chrámů katolických a protestantských jsou budovány nové chrámy, z nichž jeden, cukrovar, vyličil Brynych tak výstižně ve svém románě »Křížích a kališích«. Mamon a nevěra dohotovily zbraně k boji. Proti nim jest vyslán Brynych, když jest jmenován kaplanem v Žlučnicích u Smidar.

Jakým byl tento mladý kněz? Jednou z vlastností jeho povahy byla jemnost, která ho činila milým všem lidem. Právě pro svoji jemnost, která jako by pramenila z mlčení rozjímání, byl milován jako studující na gymnasiu i jako bohoslovec všemi profesory a spolužáky. A jako kaplan i osadníky. Rozehrával jí srdce sebe tvrdší. Duše mnoho se modlí a často rozjímající o věcech božských mají tuto vlastnost jako viditelnou korunu vnitřní náplni čisté radosti synů Božích. Podmaňují si jí ostatní, ale rovněž se jí chrání. Jejím základem a jejím zákonem jest láska, jež ji činí silnou a výbojnou. Svatý František Saleský, jemuž se v mnohém podobá biskup Brynych, přemáhal jí zášť kalvínův proti Církvi.

Kaplan Brynych zná cenu duše lidské. Dobře

vidí a rozlišuje. Chápe dobu i proudy, jež jí protékají. Ví, že kněz nové doby se nemůže omezit ve své činnosti pouze na kostel a na školu. Když přestává lid navštěvovati chrám Páně, je třeba jíti mezi něj jinam. A Brynych šel. Mluvil k němu na přednáškách o důležitých otázkách současné doby a podmaňoval si posluchače jak přednesem, tak způsobem, jímž činil dostupným i ten nejtěžší problém. Vkládal do své řeči příklady z denního života, proplétal vážné pravdy humorem, napínal a udržoval pozornost sdělováním různých událostí z ciziny. Hodně četl, bedlivě si všímal, co se děje v jiných zemích i doma, promýšlel to a dovedl vždy vhodně užít. Osm let činnosti kněžské ve Žlunících se tím stalo požehnanou a radostnou dobou v jeho životě a nadšení, s nímž odcházel novokněz ze semináře, nejen neopadlo, nýbrž rostlo.

Nerad se loučil s tímto místem svého působení, v němž jako by kladl základy nádherné budovy celého svého života. »Zamiloval si lid z celé duše,« jak sám pravil později v prvním svém pastýřském listě, a »odcházel s těžkým srdcem. Kněz za dnů našich nebývá ode všech milován, ale ku cti tehdejších osadníků žlunické farnosti budiž to řečeno, že slzely oči mé, že plakali dobří osadníci, když jsem odcházel, srdce naše srostla jako by v jedno; uznávali, že jsem je chtěl míti blaženými a šťastnými. Opakuji, těžké bylo loučení s tichou vesnickou osádou mou. Vždyť bylo mým jediným přáním zůstat až do smrti duchovním správcem na prosté, od ruchu světského vzdálené osadě vesnické, pracovati pro lid v tichosti a úkrytu a třeba i v zapomenutí, ale pracovati pro lid, kterému jsem věnoval srdce své.«

Jsou to významná slova a charakterisují výstižně mladého kněze, který má jediný cíl: Pokorně a v lásce sloužiti Bohu a k němu vésti svěřené stádo. Nechce býti polovičatým ve své službě a nepomýšlí

na vysoké hodnoti. Přinášel si tyto vzácné vlastnosti z domova, prohluboval je v semináři před svatostánkem, a když přišly ve styk s lidem ještě věřícím a zachovalým, rozvily se v celé kráse. Prvé místo novokněze bývá často rozhodujícím pro celý život, poněvadž idealism naráží na prvního nepřítele: skutečnost. Ideály, které až dosud měly kořeny jen v člověku samém, vstupem do života dostávají novou půdu, odlišnou od té, z níž dosud vyrůstaly, a jinou vláhu, jež nebývá vždy mírná a požehnaná. Chvála Bohu, u Brynych se prvý styk obešel bez nehod.

Pobyt ve Žlunicích jest důležitý ještě po jiné stránce: Láska k věřícímu lidu, která sílila lety, mu ukazovala v celé šíři nebezpečí nových ideí, které pronikaly i na venkov, a které nebyly v souladu s ideami náboženskými, s dosavadní výchovou lidu a mohly i podrýt jeho mravnost. To zostrilo jeho ostražitost a nutilo ho ku přemýšlení, jak uvarovati drahý lid před přilnutím k novým směrům, v nichž se již ozývala slova: svobodomyslnost, pokrok, tající v sobě protikřesťanský smysl. Volal-li: »Katolíci, nedejme se!«, volal tak netoliko z bázně o duše, nýbrž z touhy semknouti všechny v pevný šik, o nějž by se rozbilo všechno úsilí nepřítele. A hlas ten slyšíme v celém jeho životě, z celého životního díla, ale ve Žlunicích zazněl ponejprv.

R. 1876 byl ustanoven kaplanem v Králové Hradci a po roce profesorem na bohosloveckém učilišti tamtéž. Přednášel pastýřské bohosloví, vykládal církevní hymny a později mu byla svěřena i katechetika. Brynych si byl jako kaplan vědom své odpovědnosti před Bohem za duše, jež má vésti ke spáse. A nyní měl připravovati k tomuto těžkému úkolu pastýře duší. Nelze se tudíž ani diviti, že se chvěl bázní. Jeho pokora však byla pevnou základnou, jeho intelligence, nashromážděná

studiem a jeho zkušenosti z duchovní správy ho uschopňovaly, aby propouštěl bohoslovce řádně připravené a vyzbrojené. Jeden z jeho žáků, pan prelát Kaška, líčil mi jeho profesorskou činnost takto:

»Všechno znal a věděl. Jako profesor byl znamenitý a byl námi nesmírně milován. Měli jsme ho tak rádi, že jsme si ho přáli za spirituála, aby nás jako duchovní otec vedl. V prvním roce nám dojemně vykládal církevní hymny a ty hodiny byly pro nás velikou radostí a duchovní pochoutkou. Byl nejen znamenitým teoretikem, nýbrž i praktikem. Bohoslovce miloval jako nikdo jiný, vedl nás k samostatnému úsudku a učil, jak si máme počínati v praksi. Přiváděl děti do semináře, katechisoval před námi a my před ním. Nikoho nechtěl propustiti, kdo nebyl dokonale připraven, dával si záležeti, aby byl každý dokonale upevněn. Upozornil na vše, co se může knězi přihoditi v duchovní správě.«

A s nemenším uznáním vzpomíná ho jiný jeho žák, nynější docent sociologie na bohoslovecké fakultě v Praze, dr. Reyl, který rovněž dí, že »je-li některý z nás knězem svědomitým a řádným, tak po milosti Boží je to hned na druhém místě zásluhou profesora Brynycha. On jediný měl srdce naše celá. Jemu jedinému náležela naše neobmezená důvěra. Přednášky jeho byly eminentně praktické, v čemž mu napomáhala jeho mnoholetá zkušenost z duchovní správy a pak neobyčejně bystrý pozorovací talent.²

Tato zasloužená a uznalá chvála dvou kněží, kteří vykonali pěkný díl práce ve svém kněžském životě, napovídá jen, v jakém smyslu již tehdy chápal postavení kněze v měnících se poměrech: Nespokojoval se ani jako profesor polovičatostí, dobře věda, že doba, která tolik zdůrazňuje význam rozumu a vědy, jež chce stavěti proti Bohu a víře,

potřebuje a vyžaduje hluboké a inteligentní kněze. Co později častokráte zdůrazňoval ve svých pastýřských listech, ve svých konferenčních promluvách, tušil správně jako profesor, předvídající, jakými zbraněmi bude nepřítel bojovati proti Církvi, náboženství a kněžím o duši lidu.

Cíl kněžského působení zůstává nezměněn, ale musí se změnit metody činnosti, způsob pastorage. Již tehdy zdůrazňoval ustavičně důležitost tisku, katolických spolků, přednášek. Jediné kněz, který jest dobře připraven, kněz vzdělaný a bezúhonný, může se zdarem čelit odpůrci. Ještě žije několik kněží — žáků profesora Brynychy, kteří potvrzují, že vyšedše ze semináře do duchovní správy, začali pracovati tak, jako pracoval kaplan Brynych ve Žlunicích a tak zachránil, co bylo možno zachránit.

Jeho činnost profesorská jest nesmírně důležitá pro přetváření diecése, jehož se podjal jako biskup. Vychoval si několik synů, kteří mu zůstali věrni i tehdy, když ostatní na něho pohlíželi s nevraživostí. Byl nucen stále se zamýšlet, jak by nejšťastněji a nejlépe naučil bohoslovce ve změněných dobách řídit farnosti. Prohlubovalo se v něm vůdcovské nadání, které se později plně uplatnilo. U kněze, který opravdově chápal kněžství, již samo pomýšlení, že vychovává lidstvu nové služebníky Boží, nové zachránce duší, bylo jako blesk, který prosvěcoval všechno konání, každou radu.

Byl přesvědčen, že kněz musí býti apoštolem. Léta osmdesátá již žádala apoštolů a misionářů, kteří by šli všude, kde hrozí nebezpečí smrti. Na venkov se rychle hnalo z měst, ba možno říci, že si ve stejné době zvolilo města i venkov. Kněz, vyrostší na venkově, milující venkovský lid a pozorující, jak z něho prchá krása a síla tryskající z víry, toužil jej zachrániti. Šel mezi lid, kterému rozuměl, šel k němu jako misionář, zpovědník, exer-

citátor. Konal přednášky a psal. Nejraději zajížděl do Proseče, kde byl farářem jeho spolužák, Kopecký. Bez Proseče by nebylo napsáno mnoho jeho povídek a románů, bez Proseče by snad ho ani nebylo čekalo tolik ponížení a bolestí, bez Proseče by scházelo jeho činnosti mohutné poznání nejmocnějšího tehdy nepřítelů Církve, protestantismu. Prosečí se Brynych opět sbližuje se svatým Františkem Saleským.

Proseč měla tehdy asi 1000 obyvatel, z nichž bylo 800 katolíků a 200 reformovaných,³ ale farnost čítala 2500 katolíků a na 4000 protestantů. Protestanté byli výbojní, zatím co katolíci začínali již býti slabochy a ti nejvýše postavení, statkáři a tak zv. intelligence, se hlásili ke svobodomyšlnému názoru. »Katolíci jsou pravé ovce, ale blbé ovce,« tak se o nich vyjádřil evangelík, mlynář podbořanský Veselý, v jedné povídce Brynychově.⁴ Zatím co evangelíci pod pláštěm svobodomyšlnosti ovládali veřejné mínění, vládli v obcích, katolíci buď málo hrdě zdůrazňovali, nebo se i styděli za své náboženské přesvědčení. Blud vítězil nad pravdou, vtíral se věřícím katolíkům různými způsoby, mluvil k nim úlisně penězi, tiskem, ponižováním, vzněcoval v nich touhu po hmotě, penězích.

Katolíci chladli, opouštějíce slabošky svůj prapor. Brynych to viděl a nevýslovně tím trpěl. Jako kněz, jehož duše pronikala k podstatě věcí, předvídal, že výsledkem bude jen utrpení, mravní bída, neštěstí. Jest jedním z těch kněží, které tak skvěle vykreslil ve svých dílech a jako farář z »Křížů a kalichů«, a jako farář ze »Slov kříže«, dlouho a dlouho vyklečel před svatostánkem, sepjaté ruce zdvihaje k Bohu, a věřím, že nejednou podával Bohu svůj život za ty nešťastné, jichž bylo tolik, a jichž stále přibývalo. Jest možno tak souditi z několika důvodů. Dp. Fr. Martínek napovídá, že »od

r. 1878 až do r. 1893 po všechny sváteční dny, kolikoliv jich za sebou bylo, za svého pobytu tam, vždy kázal, ba dokonce i misie sám uspořádal.« Lze tak souditi z lásky k duším, která plane ve všech jeho dílech. A konečně z jeho činnosti biskupa a jeho smrti, která připadá jako oběť.

Prosečí tedy vstupuje v jeho život nepřítel, který až do smrti bude křížit jeho plány. Začíná boj, v němž Brynych neustoupil. Vyvolal si jej sám, ač se mohl pohodlně věnovat jen studiu. Stál v jeho čele, poněvadž v dobách útoků a ostouzení Církve jest povinností kněze v prvých řadách chrániti Matku, která si ho zvolila a protože v těchto útocích jde o duše lidské, za něž kněz odpovídá. Vede ho při tom vroucí láska, kořenící v Bohu a hluboký národní cit. Již jako student — a tehdy české studentstvo cítilo národně — patřil k těm, kteří vroucně milovali svůj národ a bolelo je, že jest ujařmen. Vídeň nečinila našemu národu nic dobrého, byla to německá Vídeň. A nyní k tomuto nepříteli přistupuje druhý, a zase z Německa, protestantismus, ale jest daleko horší a nemilosrdnější, neboť ničí kořeny národního bytí tím, že je rozežírá bludem. Domyslíl do všech důsledků tento zjev jako člověk bezúhonného života, který daleko vidí, a ve jménu lásky a ve jménu života drahého národa se pustil v boj. Nespokojil se s jedním úsekem. Vypracoval si do podrobností bitevní plán a obsadil několik úseků. Na jednom místě se jen bránil, na druhém útočil. Šlo mu nejen o zastavení nepřítele, nýbrž i o to, aby ho vytlačil z míst, jež již zabral. Jeho psané dílo jest po té stránce výmluvným svědectvím. A ještě jeden cíl si vytkl: Učiniti z katolíků, i těch vlašných, spolubojovníky, vychovati si je, připravit je, aby mohli zaujmout ohrožená místa.

Dovolávám se jeho románů, které zřejmě vypovídají, jakou měl taktiku, a jak si vedl. Je třeba

poznati nepřítele, jeho cíl, jeho sílu a jeho výzbroj. Brynych ve svých dílech všechno to ozřejmil. Ukázal protestantism, jakým jest. Jeho kazatelé i význačnější osobnosti byli postaveni i se svým učením do pravého světla. Jejich spojenci, jimiž ostatně pohrdali, byli lhostejní nebo svobodomyslní katolíci. Vykreslil obojí a na toku života, na událostech ukázal, k čemu vede na konec jejich blud nebo jejich náboženská vlašnost. Naproti nim postavil, opět se opíraje o příhody skutečného života, nauku katolickou, její vznešenost, sílu a jednotu. Boj ideí v duších a v určitém prostředí zanechával po sobě raněné a padlé. Raněné ošetřila křesťanská láska, vlila ozdravující lék do jejich ran, Slovo do duší. Mrtvými tato křesťanská láska nepohrdla, ať již byli mrtví jen zdánlivě, nebo úplně. Pochovala je a modlila se za ně, nepouštějíc se zřetele pozůstalých.

Modlitbě připadá čestné místo, prvé místo v životě i díle velikého Brynychy. Byla hlavní zbraní jeho kněží a těch, kteří byli opravdovými vojíny Kristovými. Nikdo o ní z ostatních nevěděl, ale ona činila divy. A druhou zbraní bylo uvědomování. Brynych prostudoval důkladně dějiny svého národa a dějiny křesťanství. Četl ustavičně protestantský tisk, všímal si pozorně, jak utváří nitro čtenářů, a jaké jsou pak jejich činy. Viděl nenávist, nesnášenlivost, tvrdost, sobectví. Všímal si i katolíků, vyličil jim stinné stránky, lkal nad jejich zradou a slabostí u víře, pokáral je, ukázal, jak jsou na svém vlastním životě trestáni za onu zradu. Rozhovory, příklady, nabádáním k dobrému posiloval v nich uvědomení náboženské, sílil jejich víru, budoval jejich vnitřní klid, vnitřní radost. Tak se mu podařilo zastaviti postup nepřítele, a pak převzal sám útok. Budu o tom ještě mluvit, zde jsem považoval za nutno zdůrazniti jeho činnost v tomto směru, poněvadž mnohé z jeho akcí jako biskupa,

zdar jeho pastýřského působení by nám zůstal nevysvětlitelným bez prosečských zájezdů.

Profesorská léta Brynychova byla lety vpravdě plodnými: Hodiny, jež prožil se svými bohoslovci, byly hodinami tvořivými. Když se vracel domů, připravoval se, četl, studoval a psal. Na neděle odjížděl z Hradce na venkov, kde rovněž nezahálel. Muž, který by nebyl rozpálen mocnou láskou, kněz, který by nemířil všemi svými schopnostmi k Bohu, by nemohl vykonati v několika letech dílo tak ohromné. Jeho »Soustavných pravd katechetických« vyšly čtyři svazky. Jeho »Kázání liturgických«, která, myslím, jsou ze všech nejdůležitější, vyšly tři svazky. Pro postní dobu vydal promluvy, jež měl v Pouchově, »Zachraň duši svou«. V časopisech se objevovaly v téže době studie, jimiž hlavně kněží prokázal neocenitelné služby. Proseč, jež mu umožnila nahlédnouti do duše protestantismu, dala látku ke »Křížům a kalichům«, »Štítu víry« a jiným dílům, jimiž zadržel vítězství protestantismu a nevěry nejen na českém Východě, nýbrž v celé zemi.

Práce byla jeho radostí a poněvadž to byla práce ne o získání jmění, jména a popularity vlastní, nýbrž o časné i věčné blaho druhých, byla vždy odměněna požehnáním, neunavovala, a stále ho rozradostňovala. Nebylo v ní ani trochu sobectví, sebelásky, jejím zákonem i její hybnou silou bylo odpoutání se od nižšího já. Milující člověk touží se sdíleti s milovanými o přemíru vnitřního štěstí a jeho činnost se tak stává darem. Byla jím i jeho profesorská činnost a jako biskup děkoval za ni upřímně a dojemně Bohu, a to hned v prvním listě pastýřském:

»Rád, velice rád učil jsem ty mladé muže; porozuměli jsme si brzy, a ctihodní posluchači moji, nyní již kněží, odměňovali skrovné snahy mé tím, že s nadšením a láskou odcházeli mezi vás, že si

vás a působení pro blaho vaše zamilovali dříve, nežli mezi vámi byli. Jedenácte let učil jsem nastávající kněze, Čechy i Němce, ale všechny nás sjednocovala svatá víra, kterou se zápalem a láskou k lidu až do smrti šířiti jsme si umiňovali. Drahá mi tedy byla ta stolice učitelská v semináři královéhradeckém.« V těchto nelíčených slovech jest celý Brynych, nikdy nemyslíci na sebe, nýbrž jen na druhé.

Aniž mohl tušiti, že jednou mu Prozřetelnost svěří řízení diecése, v níž pracoval, připravoval si ji pro budoucí své plány, které měly zachrániti duše. Jako kdysi svatý František Saleský, který jako obětavý a nadšený misionář potíral blud a hájil pravdu ve švýcarských kantonech, jež později mu byly dány Bohem v opatrování jako biskupu, i Brynych si stavěl hrad, jež měl za několik let obehnati hradbami a učiniti útočištěm mnohých.

Na několik let byl Brynych vytržen z diecése královéhradecké. R. 1888 byl jmenován kanovníkem na Vyšehradě a do Prahy ho předcházela pověst, která dávala tušiti, že v ní bude musit zažiti nejedno zklamání. Katolicism byl chráněn mocí, intelligence, až na malé výjimky, byla proti Církvi příkře zaujata. Tábor katolický neměl vůdce, a ostatně nebyl ani jednotný. Dnes se zrodila nějaká myšlenka, zítra se začala uskutečňovat a pozítří zapadla. Družstvo »Vlast«, které vyvíjelo velikou činnost, bylo odkázáno z velké části na kněžstvo, neboť katolické knihy nebyly čteny inteligencí, jež ještě byla v Církvi. A tehdy přišel do Prahy Brynych, přišel na Vyšehrad, kde pobyl čtyři léta. Tato čtyři léta se mohou jeviti jako různorodá vložka mezi lety profesora a biskupa, ale není tomu tak. Brynych káže a vydává svá mariánská kázání. Účastní se různých katolických akcí, přednáší, píše. Ale i přes to názor, že vůdcovské vlastnosti se ne-

projevily v plné síle, jest do jisté míry oprávněn. Brynych byl přivítán v Praze s radostí i skupinou »Družstva Vlast«, i katolickými tovaryši, jimž se stal po Vlkovi předsedou. Katolický tehdejší život ho potřeboval jako osobnost, která by soustředila všechny složky, dala jim nový popud a jednotnou linii. A to nejen složky kulturní, nýbrž i politické. Sotva lze říci, že v tom ohledu uspokojil ty, kteří to od něho očekávali. T. Škrdle napovídá, proč se mu to asi nepodařilo, a proč v důsledku toho zůstával vždy poněkud pozadu. »Jako kanovník, praví, patřil Brynych k těm řídkým hodnotářům, kteří ve vyšším svém postavení zachovávají k nižším prostou mysl. S kaplany, faráři, katechety si rád pohovořil, a to o literárním hnutí; byl mezi námi nižšími oblíben, a lze přímo říci, že velmi oblíben, byl z vyšší hierarchie v Praze nejpopulárnější. Kněží i laici ho měli upřímně rádi.« A trochu dále praví Škrdle: »Ale do našich schůzí kanovník Brynych nechodil; byl u nás jen jednou, a už dostal za to od jednoho kanovníka důtku, že chodí mezi »takové...« a proto se již mezi námi neukázal.«

Prozřetelnost, která vyvolila pro Brynychovu vznešenější a světlejší poslání, nedopustila, aby se rozptyloval a ztrácel síly v akcích, které, jako třeba akce politické, nenapomáhají soustředění mysli. Pražská léta mohou býti nazvána dobou sbírání a soustředování všech vnitřních sil k vyššímu cíli. V životě velkých, a tím spíše v životě svatých lidí, bývají taková léta, která se nám jeví méně plodnými, ale která jsou ve skutečnosti nabita vnitřní životností, potřebné pro další úkoly. Jsou to léta svatého Pavla na poušti, léta velikých zápasů, hlubokých rozjímání, nabírání nadpřirozené síly. Léta, jež jsou na povrch klidná, ale uvnitř úžasně živoucí. Bůh, který určil Brynychovi cíl nad jiné vznešený, připravoval si ho pro tento cíl. Poznal ve

středisku národního života a národnostní aktivity trhliny v katolickém táboru, viděl jeho nedostatky a potřeby, a tím výše stouplo vědomí osobní zodpovědnosti. A pocit vlastní nemohoucnosti dával mohutněti u kněze rázu Brynychova, ctnosti, která jest základem růstu osobnosti, a bez níž nelze dosíci velikosti, totiž pokoře.

Pobyt Brynychův v Praze bude navždy spjat se životem, s historií »Jednoty katolických tovaryšů«. Kněz, který tolik miloval chudé a mladé, nemohl nemilovati tovaryšů, mladých mužů, kteří z domova, kde byli držáni v počestnosti a ve víře, odcházeli do velkoměsta, v němž byla jejich ctnost a jejich víra vystavena nejednomu nebezpečí.

Zna je venkovské lidi, věděl předobře, co znamená u nich ten, kdo byl ve světě. Ne nadarmo byli učiněni v jeho literárním díle takoví ševci Budárkové, nebo listonoši Zástěrové, (Kříže a Kalichy, Slovo kříže), obránci pravé víry, i když sami měli nejednu chybu. Tovaryši, kteří přišli z města, kteří znali mnoho věcí, mohli ukazovati jiným, byli-li dobří, správný směr, jako zase mnozí nedostudovaní studenti, jako Klapal z »Pokročilého rolníka«, rozvraceli celou obec, dosud nábožensky i mravně zachovalou.

Nelze se tudíž diviti, že Brynych přilnul k tovaryšům celým svým kněžským srdcem, a že s radostí přijal zprávu, když byl r. 1891 jmenován pražským arcibiskupem, kardinálem Schönbornem předsedou všech tovaryšských jednot v pražské arcidiecési. »Tovaryši na svém předsedovi opravdu lpěli a za jeho vlády ve spolku katolických tovaryšů dostoupila Jednota netušené výše. Všecko, co v Praze literárně vydělal — hlavně ve »Slovech pravdy«, jež založil a řídil — věnoval Jednotě katolických tovaryšů, pro něž i dům zakoupil. Pro své tovaryše chodil žebrať ke šlechtě, kde nebyl mnohdy ani

předpuštěn, a nejednou si na to trpce stěžoval.«

Své tovaryše vedl ku poznání Boha a k životu podle víry. Měl přímo strach, aby nepodlehli špatným vlivům. Tomáš Jiroušek vykládal o tom nedávno velice zajímavý příběh.⁶ Chtěl kdysi přednáseti tovaryšům o socialismu, ovšem křesťanském, jehož byl nadšeným hlasatelem. Znal sice kanovníka Brynycha z Katolicko-politické Jednoty, ale přesto váhal nabídnouti se mu. Obrátil se na T. Škrdleho, který se s Brynychem často stýkal, aby mu s ním zprostředkoval schůzku. Ale Brynych, jakmile uslyšel o socialismu, byl hned naplněn nedůvěrou a trvalo dosti dlouho, než mohl Jiroušek k tovaryšům hovořit. Jistě neodkládal přednášky Jirouškovy snad ze žárlivosti či z nepochopení podstaty křesťanského socialismu, obával se spíše, aby špatné sítě bludné socialistické nauky nezničilo, co svědomitě v duších svých svěřenců, za něž byl zodpověden, vytvořil.

Probíráme-li činnost biskupa Brynycha v Praze, napadá nám často slovo Evangelia: Chudým se zvěstuje Evangelium. Měl se státi biskupem v době, jež, díky liberalismu a v důsledku rychlého technického pokroku i působením nových nauk socialistických, rozmnožovala jednu vrstvu společnosti: chudinu. Požitkářství, které ničilo český venkov, liberalism a socialism, jež zpracovávaly města, přirozeně, snižující věru a lásku k bližnímu, které byly úhelnými kameny věků minulých, rozdělovaly společnost na majetnější a nemajetné. Neubývalo chudých, ač technický pokrok byl veliký, naopak, přibývalo jich. A vedle chudoby se ukazovala stále v hojnější míře častá průvodkyně chudoby, bída. A s chudobou i bídou se Brynych v Praze důvěrněji seznámil, což mělo, jak se později zmíním, nemalý vliv na léta biskupská a charitativní činnost v nich. Napsal to sám v prvním listě: »Byl jsem z vůle téhož nejdůstojnějšího arcipastý-

ře svého (kardinála Schönborna) učiněn ředitelem spolku blahoslavené Anežky české. To jest spolek, v kterém šlechtné paní a dívky stavu měšťanského a šlechtického starají se o chudé. Ó, jak děkuji Bohu! Dal mi z bližšího názoru poznati, co jest chudoba, dal mi milovati ubohou, často i mravně skleslou chudinu. I v tom spolku dal mi mluvit k duším dobrým stavů nižších i nejvyšších.«

Ani v Praze nezapomínal na lid a byl s ním svými spisy, svými články v »Čechu«, svými »Slovy pravdy« a konečně kalendářem »Mečem«, který založil, ve stálém a důvěrném styku. A právě touto činností zvyšoval odpor pokrokového tábora. Brynych si totiž všímá a psal bez bázně proti vynášeným a vyzdvihovaným heslům a bůžkům svobodomyslné společnosti české, ať již to byl Hus, Bílá Hora, nebo svoboda svědomí. Na živých příkladech ukázal, kam svede člověka pokrokářství a ve svých brožurkách, které byly hojně čteny, dovolává se svědectví nejvýznačnějších historiků, jako Palackého, vyvracel chvály snesené na Husa, Komenského, určitá období národní historie.

Jaký tedy div, že nepřátelský tisk napadal Brynych ustavičně a burcoval proti němu pokrokovou veřejnost, hlavně mládež, která stála v prvních řadách bojovníků proti katolické Církvi. Protestanti mu nemohli odpustit, že je vykreslil v pravém světle, pokrokáři, že varoval lid před falešným učením, jež potírajíc víru, ničí nejen karaktery, nýbrž i životy. Nejednou mu hrozila mládež, že se mu pomstí. Když byl jmenován biskupem v Hradci, chtěla mu »pokroková omladina vytlouci okna a rozbiti celou residenci... Topič mu hrozil soudem, a Brynych, aby nejel jako biskup potupen a nejel v té potupě do Hradce, chtěl se toho dne z Prahy vzdáliti.«⁷

Brynych byl vnitřně ucelen. Jeho statečnost byla

**neochvějná. Jeho láska byla vyzkoušena ohněm
nenávisti, zášti, nepřátelství. Již přišla doba, kdy
Bůh volal svého věrného služebníka na vyšší místo.**

Kapitola
o biskupu Brynychovi, jak se
ujímá řízení diecése a o prvních
protivenstvích, jež musil trpěti

Po smrti biskupa dra Jana Haise byl jmenován biskupem královéhradeckým Brynych. Dověděl se o tom na faře v Proseči, kde o vánočních svátcích vypomáhal. »Přijde obvyklá ranní pošta. Bylo všem nápadné psaní velikého formátu, expresně z Prahy panu kanovníku zaslané. Ten je zjevným zachvěním otevře; ruce mu klesají a psaní vypadá na stůl. Byl to vlastnoruční dopis místodržitele Thuna, ve kterém mu oznamoval jeho jmenování biskupem... Na to odešel pan kanovník do svého pokojíka, kde setrval až do oběda, při němž pronесl po prvé slova:

»Mám tušení, že ta biskupská mitra se mi stane korunou mučedníka.«⁸

Nemýlil se. V Hradci byl přijat sice lidem nadšeně, ale pokroková veřejnost mu dala tvrdě pocítiti, že si ho nepřeje. »Chtěla překaziti slavnost jeho svěcení a v městě samém vanul proti němu chlad, který ho v jisté míře provázel až do smrti,« píše T. Škrdle ve článku již citovaném. A jiný pamětník mluví o tom, že »biskupskou berlu obtočilo mu veřejné mínění při jeho nastoupení na trůn trním, jež musil holou rukou sevřítí a na cestu k biskupskému stolci nastláno mu tolik protivenství, že jenom velký duch kněze Brynych překonal to vše tak skvěle, že všeobecné potutelné očekávání zklamal... Brynych přišel mezi své a oni ho nepoznali, a sice nepoznali ho dlouho.«⁹

Pokrok a protestantism se dovedly vymstít za to, co proti nim udělal Brynych profesor a kanovník, kazatel a spisovatel: Vzbouřily proti němu veřejné mínění. Biskup Brynych měl býti ingnorován. Ačkoliv byla známa jeho láska k národu a jeho

postoj k vládě a vídeňským metodám, měl býti prohlášen za nehodného syna národa.

A tak se stalo, že biskup Brynych nemohl si skoro ani vyjít ve svém biskupském městě na procházku, aby nebyl pronásledován nenávisnými pohledy. V Hořicích, kam přijel na visitaci, házeli kamení na kočár, v němž jel, jak mi řekl děkan z Rychnova n. Kn., dp. Machač. Pravda, Hořice byly hnízdo, středisko anarchismu, kde byl dokonce velice silný spolek bezvěrců, nelze se tudíž diviti nenávisti k biskupu, který mařil jejich počínání. Ale nejednou byl bolestně překvapen při svých visitacích i na venkově poměrně zachovalém. Přijel do Smidar, kde jako kaplan z nedaleké osady často konával přednášky, a byl přivítán jen houfem dětí a kaplanem — farář byl churav — a to ještě před vchodem do fary.¹⁰ »Měl jsem veliké zadostiučinění, dodával dp. farář, když jsem jako student v Novém Bydžově byl biřmován ndp. biskupem Brynychem, a když vítání a sláva, s níž tam byl přijat, bylo nelíčené a upřímné.«

Abychom pochopili tuto nevraživost a zároveň docenili práci velkého biskupa, je třeba si všimnouti poněkud dějin královéhradecké diecése v posledních sto letech. Historie její vykazuje více stránek bolestných než radostných, více stínu než světla. Od dob josefinských se diecése vlastně nevzpamatovala. Když ke konci vlády Marie Terezie byl jmenován biskupem v Králové Hradci Jan Leopold Hay, bývalý ceremonář v Olomouci a pak probošt v Mikulově, byla diecése ochromena. Náboženský život slábnul, a bylo to tím nebezpečnější, že vliv agitace z Pruska působil zhoubně v kraji, v němž již bylo dosti památek protikatolických. Když byl vyhlášen toleranční patent, vyrojila se spousta různých sekt, které rozvrat náboženský ještě stupňovaly. V diecési se rozmáhala anarchie, povstávaly vzpoury, k jejichž potření musilo býti lec-

kdy povoláno i vojsko a lid byl vypovídan ze země. A to se dalo bez protestu biskupova, ba spíše s jeho souhlasem. Samozřejmě že tím autorita biskupská nerostla, a že to ani nebylo ku prospěchu katolické Církve.

Rozklad za Hayových nástupců, šlechticů, se ještě šířil. Teprve biskup Hanl se pokusil o reformu, ale jako cizinec, neznající řeči a duše lidu a nemající přílišné obliby u kněžstva, nemohl uskutečnit, co si předsevzal. Jeho nástupce dr. Hais byl nemocen. Náboženské poměry byly neutěšené, nebylo náboženského míru. Chrámy pustly, vážnost kněžstva poklesla, nesvornost a nesnášenlivost tak zmohutněly, že »na Královéhradecku by bylo bývalo málem zapotřebí nějakého tolerančního patentu ve prospěch katolíků.«¹¹

Do takové diecése přišel Brynych, posvěcený na biskupa 25. března r. 1893. Přijal s pokorou svěřený úkol. V prvním pastýřském listě, který nelze čísti bez hlubokého dojetí, ohlašuje, dovolává se svatého Pavla (I. Kor. 1, 2, 3), co hodlá činiti mezi svými diecesány. »Ve vážné době nastupuji svůj úřad biskupský. Jako svatý Pavel napsal ke Korintským, tak vyznávám i já. V mdlobě, to jest se slabostmi lidskými; — v bázni, že nedostojím tak velikým povinností, — v strachu před účtem, jež budu ze svého biskupování skládati Bohu; tak přicházím k vám. Ale, co mne sílí, to je to, že při mém vyvolení, ba v celém mém životě jeví se nápadně podivné řízení a vedení Prozřetelnosti Boží. Bůh to chtěl — to je to slovo, které mi dodává síly a důvěry. S důvěrou v Boha přicházím tedy k vám a chci následovati svatého Pavla. Ne s vyvýšeností řeči, ani ne s moudrostí světskou, ale zvěstovat svědectví Kristovo přicházím k vám. A nic jiného nežádám si uměti mezi vámi, než Ježíše Krista a to Ukřižovaného.«¹²

A ještě krásnější se jeví jeho pokora, spojená s důvěrou v Boha v listu ke kněžstvu. Pravá pokora nespočívá v opakování slov: Pane nejsem hoden, ona se dává Bohu jako rozkvetlý květ, jímž Bůh může mnohé oblažiti. Na Brynychu se ukazovalo jako na příštího biskupa, věděl to. S ostatními se modlil, aby Bůh dal diecési moudrého biskupa. »I já po dva měsíce každodenně modlitbou růžence prosil jsem nejlepšího pastýře Ježíše Krista, blahoslavenou Pannu a svatého Jana z Nepomuku, aby bez ohledu na osoby jen ten byl vyvolen, který by co nejvíce přispěl diecési. A když mnozí z vás otevřeně za budoucího biskupa mne prohlašovali, Váš biskup Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti skrytého takto prosil: »Tvůj jsem Pane, učiň se mnou, co chceš, jestliže se tobě líbí, pokoř mne!« Než v tomto slově nevyslyšel mne Pán a k důstojnosti velekněze mne povýšil.«

Tak mluví pokora člověka, který chce se dáti cele Bohu. Který chce býti obětí. Nezastírá si své malosti, poněvadž o nekonečné Boží Velikosti a Lásce je přesvědčen. Pravá pokora připadá jako most spojující tuto velikost s malostí a po něm se ubírá konání lidské, směřujíc ustavičně k Velikosti.

Uvědomil si jasně dosah svého poslání. Znal své vlastní síly a na svých apoštolských cestách po diecési poznal lid. Nezatajoval si trhlin náboženského života. Lidstvu schází Ježíš Kristus, schází mu v životě, konání, zákonech, ve vědě, ve tvorbě literární. Dosavadním svým dílem nesl národu poselství sladkého Kristova učení. Bude v tom pokračovati. Jako dříve bude hájiti víry proti nevěře a protestantismu. Bude hlásat Slovo Boží s kazatelen jako činil řadu let.

K tomu však přistupuje nová povinnost: musí býti vůdcem celé diecése. Z Milosti Boží na něm

záleží, aby pochodeň pravdy svítila v celé diecési. On první musí nésti mezi lid pochodeň světla. Předvídá, že zažije četná protivenství, neboť byl-li vždycky pronásledován, kdo šířil s láskou a vytrvale Světlo pravé víry, v moderní době jest nenáviděn ještě více.

Vůdce bez plánu vede své vojsko na porážku. Chce-li vyhrát bitvu, musí míti řádný plán, znáti jej do podrobností a rovněž sílu armády, s níž chce vybojovat vítězství. Brynych měl krásný cíl: Přeměnu duší v duchu pravdy. Mohl se pustit v boj s nadějí na vítězství, poněvadž miloval Boha, Církev i duše, a v jeho lásce nebylo sobectví, dal se ve službu Bohu cele. Opravdovost jest základní podmínkou k vítězství, opravdovost ideová i osobní. Brynych žil životem podle Evangelia a bezvýhradně věřil. Opravdovost víry se zračila i v opravdovosti života, a to jest vždy pro nepřítele nebezpečné. Lze snadno zlomit charakterovou třtinu, ale nesnadno dub. Jde o boj o spásu duší, fronta je tedy ohromná. Jest třeba oddaných podvůdců. Boj se nevybojuje v kostele, musí býti bojován i mimo kostel. Kázané slovo, pastorační činnost, škola nemohou již býti jedinými zbraněmi.

Velikou překážkou úspěšné apoštolské činnosti biskupa jest, nezná-li dokonale lidu, k němuž přichází, jeho řeči, jeho duše, dobrých i špatných náklonností a nechápe-li ovzduší doby. Ve stádcí, jež jest mu svěřeno, prostupuje se několik pokolení, z nichž často má každé jiné charakteristické vlastnosti i jiné touhy. Život pokolení, život lidí není usměrňován jenom působením sil hmotných, nýbrž naopak, duchovní síly bývají hlavní pákou vývoje společnosti. Bylo tomu tak i na sklonku XIX. století, jednoho z nejrušnějších období historie.

Lid znal Brynych dokonale. Osvědčila se i u něho zásada: Čím hlubší poznání, tím větší láska a čím vroucnější láska, tím dychtivější touha po

úplném poznání. Biskup Brynych nelhal, když pravil svým diecesánům, přicházejí mezi ně jako arcipastýř: »Drahá mi byla stolice učitelská, ale po lidu se mi stýskalo přece,« a trochu dále: »Ale ani na Vyšehradě nedopustil Bůh, abych zapomněl na lid vůbec, i na Vyšehradě psal jsem pro vás, i s Vyšehradu jsem přicházel do diecése této mezi vás... Jdu domů, jdu mezi své.« Znal tedy lid a miloval jej.

Byl si vědom i myšlenkového proudění své doby? Na tuto otázku nám nejvýstižněji odpovídají jeho vlastní slova a po nich jeho arcipastýřská činnost. V přčetných jeho kázáních, přednáškách, článcích v novinách a pastýřských listech čteme jedno slovo: Liberalism. Ve druhé polovici devatenáctého století, ba již dříve, byl tento směr vyznáním víry velké části evropské inteligence a »Syllabus« Pia IX. odhalil a odsoudil v něm velice těžké bludy, které zavinily neštěstí celých generací, a dodnes se projevuje jejich zhoubný vliv. Brynych dobře rozpoznal základy i příznaky tohoto směru, ve kterém viděl svého nejnebezpečnějšího odpůrce. Biskup, který vychovává lid ke zbožnosti, nemůže se nasetkati s liberalismem, jenž svádí věřící k bezbožnosti. Ve vánočním pastýřském listě r. 1897 definoval jej stručně, ale správně: »Liberalism chce osvoboditi od samého Boha. Chce všechno tak zaříditi, aby člověk nemusil plniti zákon Boží. Je vlastně bezbožností. Bez ohledu na Boha, jako by Boha nebylo, tak žijte, tak dělejte zákony, tak učte, tak vychovávejte, tak pište noviny a knihy.« A v listě, poslaném věřícím na rozhraní nového století a věku minulého, jde ještě hlouběji v duši tohoto hnutí: »Není to již jen odpad od některých nauk Ježíše Krista, je to úplný odpad od Boha, nové pohanství. Je to svoboda zla a utlačení dobra. To byl tedy úhlavní odpůrce katolické Církve a jejího biskupa. Byl tím nebezpečnější, že měl moc. Ve

všech téměř státech evropských řídili liberálové osudy zemí a národů, vynášeli zákony, ve svém duchu řídili výchovu ve školách, obecných nevyjímaje. Rakouská monarchie se v ničem od nich nelišila a biskup, který se postavil, jak byl povinen, proti tomuto směru, činil si nepřátele z inteligence, z vlád, z moci. Stávali se odpůrci nejen biskupa samého, nýbrž i těch, kteří chtěli na svých místech hájiti zásady biskupem hlásané a potírati bludy Veleknězem a biskupem odsouzené. To byli kněží, vůdcové menších úseků.

Brynych však nejen rozpoznal základy nového směru a odhalil jeho ledví, on dovedl i vynalézti zbraně k jeho napadnutí na nejzranitelnějším místě k jeho potření. O zbraních mluví skvěle ve svém prvním pastýřském listě:

»Ale jakou máme zbraň, tážete se snad? Proti slovu máme slovo, proti knize nebo listu musíme dáti knihu nebo list, proti spolku musíme postaviti spolek, proti činnosti činnost, proti penězům peníze, proti zášti a fanatismu musíme dáti lásku a klidnou odhodlanost.«

A ještě jednou zbraní chce potříti sílu nepřátel, řady vojska, které se zdají nepřehlednými, nevěru, jež se zdá tvrdší křemene:

Modlitbou. Modlitbou k Bohu. Vyzváním Rodičky Boží, která potřela všechny bludy, jak se modlíme k ní v překrásné modlitbičce, vyzváním patronů, hlavně svatého Jana Nepomuckého, patrona diecése. »Na sklonku století čtrnáctého, když netušila země naše, jaké bouře jí přinese století patnácté, dal život svůj tento svatý mučedník za věc přesvatou — a byl tak od Boha učiněn ochráncem země české v dobách nejhroznějších. Na sklonku století devatenáctého bere nový biskup váš do ruky berlu pastýřskou, na sklonku století, jež předpovídá nám v století budoucím bouře a rány děsné. Nuže, na sklonku tohoto století, budiž obnovena

úcta svatého Jana Nepomuckého jako patrona diecése naší.«

Brynych se často obíral myšlenkou na hroznou budoucnost, kterou připravuje přítomnost odpadem od Církve a víry. A tyto myšlenky rozbolestňovaly stále hlouběji jeho srdce, tak vroucně milujícího národ. Jednou při své přednášce v bohosloveckém semináři se zamyslel, zvážněl a chvějícím se hlasem pravil:

»Můj názor jest, že naše vlast byla dvakráte zachráněna našimi patrony. Nevím, zda jimi bude zachráněna po třetí. Ale když Kristus umíral, sklonil hlavu k Západu a svým umírajícím okem hleděl na Evropu. Snad tedy na nás nezapomene.«¹³

Tato bázeň o bytí národa zachvívala celým jeho životem až do smrti a nejednou zvolal: »Co ty, Bože, učiníš s národem mým?« Ona pokropila bolesti jako krůpějemi krve četné stránky jeho listů, celé odstavce jeho kázání a promluv. Jest mu ke cti, že si jí nezodpověděl záporně, že vždy u něho zvítězila naděje. »Bude-li srdce lidu mého čisté, nedopustíš zajisté, aby národ můj zahynul.« Uvědomíme-li si sílu odporu proti němu, moc nepřítele a velikost jeho lásky, nebudeme ani chvíli pochybovat o příčinách jeho bolesti a o kráse jeho naděje.

Láska k vlasti jest mnohotvará a známe ji i z našich dějin. Na počátku minulého století se zdálo, že našemu národu odzvánějí poslední hodinku. A právě tehdy několik oddaných jejích dětí, chvílemi i zoufajících, se pokusilo probuditi, vzkřísiti národ, kterému chystali osud severních slovanských národů. Učenci, myslitelé, trpěli tím, že by národ, jenž je dal světu, mohl a měl zahynout. Milovali jej. Velcí lidé vynikají touto láskou, jež dává rozmach jejich myšlence a oheň jejich dílu. Jejich láska, kterou bych nazval přirozenou láskou k bližnímu — bratru, činí pravé divy: U nás se jí po-

dařilo zachránit národ. Netáže se tak po příčinách úpadku, jako po možnostech, jimiž by bylo možno zachrániti milovaný národ.

Brynych byl velkým člověkem a tato láska ho šlechtila. Zrodil se z české matky, vyrůstal v českém prostředí, jako student cítil ponížení českého národa v celé síle, jako profesor pracoval pro pozdvižení českého lidu. Měl v sobě krev i srdce národa českého a všechny síly vynaložil, aby ho povznesl, neboť dobře věděl, že tehdy bude nepřemožitelný.

Ale jest ještě jiná láska k národu, a k té jest první láska jenom stupněm. Je to láska lidí hluboké víry, láska, která zahlédá vinu a tuší trest. Národ má zde na zemi své poslání, běda mu, zpronevěří-li se mu. Každé oslabení jednotlivce jest oslabením celku, a největším oslabením jest hřích, vzpoura proti Bohu, který určuje osudy jednotlivců i národů. U člověka, který takto miluje svůj národ, nabývá bolest nad jeho utrpením jakési svatozáře, neboť Nadpřirozeno jí vine korunu. A takovou bolestí bylo svíráno srdce Brynychovo.

Všimneme-li si tohoto důvodu bolesti, jež má kořeny v lásce nadpřirozené, zjeví se nám v nevídané síle a kráse činnost i utrpení Brynychy jako biskupa. Nejde jen o plnění povinnosti, jde o bytí či nebytí národa. Tato bolest, která dlouho Brynychy mučila, může býti co do palčivosti srovnána jedině s utrpením, které prožívali v určitých chvílích někteří vyvolení při pomýšlení na vlastní věčnou smrt nebo smrt jiných duší, vykoupených krví Kristovou. Svatá Terezie z Ježíše, svatá Brigita a jiní a jiní byli spalováni často touto bolestí. Biskup Brynych ji rovněž pociťoval. Smrt jedné duše, smrt nesčetných duší, smrt národa. Síla této bolesti byla potravou jeho apoštolské práce, zvroucňovala jeho modlitby, zvětšovala jeho umrtvování. Poněvadž vlny odporu proti němu se vzdouvaly hlavně

v prvních letech stále mocněji a mocněji, poněvadž odkřesťanování se zdánlivě rozšiřovalo, a neubývalo ho, bolest biskupova trvala po celý život. Ve svém »Připomenutí milému duchovenstvu« napsal ke konci r. 1897 slova, která to jasně potvrzují: *»Stala-li se nějaká poměrná nesprávnost, prosím pány bratry, aby pohlédli na svého biskupa, který tolik křivd trpí jako sotva kdo jiný, u kterého zřídka se nalézá den, v který by nebylo poraněno srdce jeho bolestí a zármutkem. Qui autem iudicat me, Dominus est — Pán jest mým soudcem.«*¹⁴

Každá velká a opravdová láska musí býti připravena na dvě překážky, které chtějí zarazit a brzdit její rozběh: Zneuznání a nevděk, jež se projevují různými způsoby a často se i samy odívají v roucho lásky. Říkají, že jim jde o vítězství pravdy a spravedlnosti nad tím, co se jen pravdou a spravedlností dělá. Opičí se po pravé lásce, jsou starostlivé jako ona, pracovité jako ona, ale poznají se po tom, že jsou hašteřivé, nesnášlivé, mělké a že sejí smrt místo života. Naproti tomu každá velká láska plodí život a jest ochránkyní jednoty, z níž vzešla.

Bryných zakusil v plné míře i zneuznání i nevděk. Zneuznání, neboť spatřovali v jeho činech a slovech, chtějících dobro lidu a národa, úsilí o zotročení lidu a národa. Nevděk, že ho za všechnu jeho námahu, za všechny jeho rady pohanili a potupili. Musil se hájit. Ve své přednášce 11. dubna 1897 na Slezském předměstí řekl přímo, že není tím vlastencem, který volá ustavičně: sláva, na zdar, ale při tom myslí na své obohacení. Ku pravému vlastenectví potřebujeme pravých křesťanů, kteří pracují pro vlast neúnavně a nezištně. (Dr. Novotný, 169.) Za těmito slovy stál celý život Brynychův a proto se nepodařilo nikomu ani ho umlčet, tím spíše ho zničit. Bolest mu však byla způsobena veliká.

Když Brynych zemřel, R. Stupavský ve verších,
z nichž dýše láska k velikému Mrtvému, i bolest
nad jeho předčasným skolem, vyjádřil tu jeho bo-
lest i příčiny její velice výstižně:¹⁵

»Jsem synem Církve, jí můj patří dech,
jsem českým synem, chci být povždy Čech!

Dvě tyto matky znal jsi v celém žití
a byl jsi duší, tělem jejich syn.

Jak Božský Rozsevač jsi šel svým polem
a vlastní lid tě zapřel, nepoznal,
za lásku velkou dal ti tvrdý kříž,
již věda napřed, že mu odpustíš.«

*Kapitola, v níž se mluví,
jak biskup Brynych vychovával
kněze, pomocníky v boji*

CHtěl-li vnitřně přetvořiti diecési, musil mítí nejdříve oddané, vzdělané, nadšené kněžstvo. Dobám úpadků národů křesťanských předchází vždy úpadek služebníků Božích. Svatý kněz ve farnosti připravuje svatou farnost, špatný kněz jest neštěstím osady.

Biskupu vpravdě apoštolskému, duchu tak velikému jako byl Brynych, šlo na prvním místě o výchovu kněží, kteří v zápase Boha o duše a duší o Boha jsou vůdci určitých úseků a jako takoví se musí starati o všechno: musí znáti každého vojína, jeho mravní sílu i jeho nedostatky. Musí vědět, kolik potřebuje potravy a jakou. Kam se nejlépe hodí. K tomu ovšem je třeba prozíravosti, intelligence, síly i energie.

Jak jsem již naznačil, Brynych si jako profesor vychoval řadu mladých kněží, na něž bylo spolehnutí a jako biskup měl dosti síly proti všem postaviti je, ač mladé, na zodpovědná místa. Tato se pak stala jakýmsi pevnostmi pro široké okolí.

Naznačil jsem též, že Brynych chápal potřeby změněné doby, již se musila přizpůsobiti i pastore. Ve svém listě ke kněžstvu se s důrazem obírá znova myšlenkou, kterou již rozvinul ve svém listě věřícím. »Nepostačí, předrazí bratří, práce naše na kazatelně, ve zpovědnici, v kostele; lid musí býti odvrácen od četby časopisů a knih, v nichž se živí nenávist proti Církvi, neb aspoň náboženská lhostejnost, spolky katolické třeba zakládati, činnost charitativní účinněji prováděti, k tomu pracovati, aby škola nebyla vyrvána Církvi ke zkáze víry a mravů věřících.«

A ve svém »Připomenutí«, za které byl zle na-

paden anonymním knězem v »Národních listech«, přímo ukazuje metodu činnosti kněžské v nové době. Byl v tom ohledu vpravdě moderním pastýřem a věrným synem velikého Lva XIII. Co tento Velekněz navrhoval, aby náboženský život zvnitřněl, a aby pravá nauka pronikla všechny lidi, to biskup Brynych uplatňoval ve své diecési, která se nelišila od upadajícího celku, ba byla věrným jeho obrazem před Brynychovým příchodem.

Nesmíme zapomínati, že konec století devatenáctého jest ve znamení bludu, který měl zasaditi Církvi nejcitelnější ránu, — modernismu. Že tento blud se několik let halil v roucho lásky k Církvi a věřícím, chtěje smířiti přísně dogma s vědeckými výsledky nové doby a tak otevřítí do Církve bránu inteligenci, jež jí vytýkala ztrnulost, neživotnost, nezměnitelnost dogmat, která již nevyhovují vnitřním potřebám lidí, odchovaných vědou a filosofií. Tím byl modernism nebezpečnější a nutno uznati, že měl i mezi kněžstvem hodně přívrženců. Jedině moudrý biskup, který ve všech otázkách přinášel nové podněty, mohl uvarovati kněžstvo před propastmi onoho bludu. Jedině moudrý a láskou planoucí otec mohl netoliko zachrániti své syny před smrtí, ale tak je upevniti v pravdě, že s nimi mohl přetvořiti diecési. Uvážíme-li, jaký byl stav diecése, již přebíral, uvážíme-li dále intenzivní činnost nevěry a svobodomyšlnosti, růst nesčetných spolků, které jako Beseda v »Křížích a kališích« šířily nepravou osvětu protikřesťanskou, změříme-li též nebezpečí modernismu, uznáme, že moudrost biskupa, zbudovavšího v deseti letech tak nádherný chrám, byla živena Nadpřirozenem, sílena umrtvováním a modlitbou, a tak vždy volila správnou cestu.

Tato moudrost nemohla býti bez lásky. Brynych, který jako profesor měl rád bohoslovce, miloval ještě vroucněji jako biskup své kněze. »Já vám bu-

du vůdcem a otcem,« tak se s nimi vítá, nastupuje biskupský úřad, a vy mi buďte věrnými spomocníky a milovanými syny.« A v »Připomenutí« zvláště zdůrazňuje, že »jest mu nejvolněji v kruhu duchovních bratří a jestliže někde při visitacích přijímá byt v zámku, činí to na úlevu duchovenstva, ale stolovati touží jen s duchovními.«

Svatý Pavel ve svém Listu ke Korintským definuje lásku, uvádí vlastnosti pravé lásky. Myslím na tato slova sv. Pavla, který uměl vyjádřit jedním slovem, nač my potřebujeme množství knih. Myslím na První List ke Korintským, když uvažuji o lásce biskupa Brynychy, kterou přemohl mocné nepřátelství, kterou přetvořil diecési a učinil kněžstvo silným, a dal mu radost v práci, vznítil v něm obětavost a lásku.

»Láska jest shovívavá, dobrotivá; láska nezávidí, nechlubí se, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá svého prospěchu, neroztrpčuje se, nemyslí o zlém, neraduje se z nepravosti, nýbrž raduje se s pravdou; všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všecko přetrpívá. Láska nikdy nepřestává... Nyní však trvají víra, naděje a láska, tyto tři; ale větší z nich jest láska.«

Shovívavost a dobrotivost byly od mládí význačným znamením Brynychovy povahy. A jak se osvědčily, když se stal hlavou diecése, která nebyla v nejlepším stavu? Nebyl z těch biskupů, kteří řídí po celou dobu diecési jen ze sídelního svého města. Byl přesvědčen, že musí znáti dokonale své, nejen proto, aby mohl poraditi, dáti rozkazy, nýbrž i proto, aby mohl potěšiti, povzbuditi. Věděl, že kněz má obtížnou práci, že nenávisť mu způsobí nejednu trpkou chvíli, že zlhostejnění farníků v plnění náboženských povinností ho bolí. Chápal rozdíl mezi staršími a mladými a zval-li k sobě do Chrasti rád starší kněze, činil tak jednak, aby je naučil pochopiti novou dobu a přizpůsobiti se no-

vým poměrům, jednak aby je potěšil v jejich bolestech a zklamáních.

Nezavrhoval ani těch kněží, jejichž život nebyl příkladným. Obyčejně k nim zajížděl a často několik hodin rozmluvy je zachránilo. I když káral, činil tak mírně. Jsou známy případy, že právě ty, na které ostatní prstem ukazovali pro jejich pohoršlivý život, k sobě zvláště volal při visitacích, a tak připravoval u nich cestu svému slovu. Nechtěl dolomiti třtinu nalomenou. Svatost, příklad jeho vlastního života, které byly všeobecně uznávány, napomáhaly jeho slovům a jeho modlitba dokonala ostatní. Vypravoval mi jeden kněz, že hned prvních kněžských exercicií, které zavedl, se účastnilo na 200 kněží, a překvapila hlavně účast i usebranost těch, kteří nevynikali dříve horlivostí ve službě Boží. Přivedlo je do Hradce Brynychovo přání, jeho trpělivé naléhání a jeho otcovské čekání.

Krásně se projevuje tato metoda biskupa Brynychy v listech ke kněžím, k »milému kněžstvu«, jak psal, nebo v »Připomenutích«. Toto slovo má do sebe cosi zmirňujícího a vpravdě, přání biskupova byla v nich pronášena s takovou něžností a pokorou, že jen předobří otec tak mohl hovořiti. A v jednom z jeho listů, napsaném k vánocům r. 1900, prosí své kněze, aby se vzájemně milovali a neodsuzovali: »Synáčekové moji, milujte se vespo-
lek, kázával svatý Jan. Odpusťte a bude vám odpuštěno. Neposuzujte bez milosrdenství slabosti bratří, nýbrž spíše, jsouce si vědomi křehkosti vlastní, milosrdenství Boží sobě i jiným vyprošujte.« Na svých cestách, v rozhovorech nikdy neopomenul požádati kněze, aby se modlili za ostatní. Sám neodsoudil těch, kteří často i v novinách proti němu psali, a výkladem, mírnými domluvami, varováním hleděl posílit v nich vědomí poslušnosti a úctu k autoritě biskupově.

Co se osvědčilo u jednotlivců, osvědčilo se i u celku. Velikost národa se měří podle vnitřní síly a tu mohou dáti jenom ti, kdož ji sami mají. Bylo třeba začít s výchovou v semináři. Jak si při ní počínal bývalý profesor bohosloví? Je jistě jak pro výchovu bohoslovců, tak pro budoucí působení a jeho uplatnění velice důležitým poznání každého jednotlivce. Pro poznání jest nezbytným styk. Biskup Brynych měl ve svém pohledu, ve svých očích něco, čím si dovedl mladé bohoslovce ihned nakloniti. Náklonnost bývá začátkem velkých věcí. Jí jest probouzena a posilována touha, udělati něco radostného tomu, ke komu ji chováme. Ona podněcuje snahu podobati se, povahově se přiblížiti milovanému. Bez náklonnosti není ani možnou důvěra. Brynych chodil často do svého semináře a každého si všiml, každého pohladil svým pohledem, povzbudil svým slovem, a bohoslovci ho milovali. Ovšem, to mu nebylo cílem, nýbrž prostředkem k cíli.

Dvě věci považoval za nutné u současného kněze: hluboký vnitřní život a studium.

Hluboký vnitřní život jest pro duši, čím intelligence pro ducha. Povrchnosti ve vnitřním životě jde v zápětí ochablost ve vznešeném povolání, která se může přímo změnit v nechť, jako povrchnost intelligence vede k diletantismu. Ale je možno i říci, že mezi prohlubováním vnitřního života a růstem poznání je důvěrný vztah a vzájemná závislost. Čím hlubším jest vnitřní život, tím více žizní duše i po poznání, neboť duše rostoucí k dokonalosti potřebuje stále nového přínosu poznání. Kněz, žijící vnitřním životem, neulpí na povrchu, ale bude pronikati ke kořenům věcí. Bude dychtit obejmout vznešené pravdy, neboť ony zmnoží jeho vnitřní štěstí. Intelligence umožní hloubku, ale bude za to hojně odměněna. Čistá duše, mající zalíbení v rozjímání svatých věcí, jest uschopňována

pro přijímání největších darů. Oko jest zbystřeno a usebranost, jež jest plodem vnitřního života, usměrní všechno poznání, takže se jako paprsky bude sbíhat k jednomu středu, v němž se protne a sjednotí s paprsky, tryskajícími z rozjímání. Bez rozjímání, bez meditací není myslitelným růst, síla vnitřního života a svatá Terezie z Ježíše, jedna z nejslavnějších učitelek stoupání duše k Bohu, rozjímáním začíná vésti duše na vyšší stupně žebře, který od nedokonalosti vede k dokonalosti.

Biskup Brynych neprošel jinou cestou a již jako profesor doporučoval bohoslovcům každodenní rozjímání.¹⁶ Samo povolání kněžské uštědřuje bohoslovcům nespočetně mnoho látky k rozjímání o pravdách nejvyšších. A biskup Brynych uměl ve svých promluvách, ve svých radách, i ve svých spisech ukázati vznešenost i tíhu povolání. Jinoch, rozjímající o něm, stavěl, kladl základy ke své budoucnosti, základy svého životního díla. Ne nadarmo tvrdí znalci života, že před zvolením určitého povolání by měl každý vykonati duchovní cvičení. Kněz — sacerdos — má podávati svaté věci — sacra dare. Kněžství, jež jest nazváno svatým kněžstvím, je trvalou adorací. Když biskup Brynych sám a spirituálové i vedoucí semináře, které svědomitě vybral, vyličili ideál kněze v nedosažitelné kráse, a soustředili na něj mysl bohoslovců, položili pevné základy k jejich kněžskému životu, z něhož pak vyrůstal strom, v jehož stínu se dobře dařilo mnohým.

Kněz jest služebník oltáře. Kněz pozdvihuje každého dne Spasitele ve svých posvěcených rukou. Jest v ustavičném spojení s Kristem Svátostným. Biskup Brynych chápal tuto velikost kněžství, pokud jest vůbec možno nám, lidem, ji pochopiti. Odtud pramenila jeho přání, aby bohoslovci přijímali co nejčastěji Tělo Páně, odtud tryskala i nadšená jeho slova o oltáři, liturgii, mši svaté.

Rozjímání o kněžství, rozjímání o božských pravdách.

V životě lidském, a z tohoto pravidla nejsou vyňati ani bohoslovci, nastávající kněží, v životě vnitřním jeví se občas potřeba soustředění. Jest nutno sceliti určitá období vnitřního počínání a růstu, změnití jejich intensitu, uvědomiti si stupně, za jakých se udál vývoj, shrnouti v jasný obrazec duševní dění i vyvrcholení a stanoviti na těchto poznatcích a předpokladech hranice, do nichž má býti uzavřeno období následující. K tomu jsou duchovní cvičení, exercicie, znamenající i účtování s minulostí i východisko budoucnosti. Biskup volal na exercicie k bohoslovcům nejlepší kněze a řeholníky a sám při nich nejednou i spolupůsobil.

Bohoslovec se stává knězem, vůdcem duší. Jak by jich biskup nemiloval? Odchodem ze semináře nesměla býti roztržena jednota. Rozjímání a duchovních cvičení kněz potřebuje tím více, ježto nebezpečenství a požadavků na něho rovněž přibývá. Rozjímejte, rozjímejte! volal ke svým kněžím ustavičně. Meditací »se duše občerstvuje, jest ve spojení s brevírem a obzvláště mladším kněžím jest ochranou kněžského panictví,« dí v »Připomenutí«.

Zakusil sám na sobě dobrodiní rozjímání a není tedy divu, že v nich viděl nezbytný předpoklad obrody kněžstva a zmohutnění jejich činnosti kněžské. »Jako anděl,« tak dí v listě vánočním r. 1898, »Krista ve smrtelné úzkosti, tak meditace občerstvuje ducha, srdce zarmoucené těší, lenost duševní zapuzuje, k horlivosti pobádá a což především velmi důležité jest, budí touhu po Těle a Krvi Páně a nedopustí, aby kněz hned po mši sv. odcházel, nepoděkoval Pánu Bohu za tak velké dobrodiní, bez projevů lásky ke Kristu, bez prosby k němu o pomoc a požehnání pro své práce denní.« Jeho rady nevyzněly nadarmo a vysvětlíme si tím i rozmach katolického hnutí v diecési.

A duchovní cvičení? Zavedl pravidelné exercicie pro kněze, sám některé dával a radoval se, že kněží se jich účastnili v hojném počtu »Počet účastníků exercicií rok od roku stále se zvětšoval. Jako vice-rektor biskupského semináře sestavoval jsem seznam účastníků duchovních cvičení a bývalo jich každoročně od 200 do 250, ba někdy i více... Při každých exerciciích biskup Brynych mluvil nejen na začátku a na konci, nýbrž míval sám odpolední konsiderace, upozorňoval na různé povinnosti v duchovní správě, svá přání a pokyny s duchovenstvem sděloval. V srpnu r. 1902 měl sám celé exercicie pro celé duchovenstvo.«¹⁷

Z těžké touhy vyvěrala i snaha, aby umístil v Hradci některý řeholní řád, a pak založení asketického spolku pro kněze, nazvaného »Unio Nepomucena«, jehož členy se stalo hojně kněží, a kterému vymohl sám od Lva XIII. veliké výsady.

Biskup Brynych rozjímal častokrát slova Páně ve Velekněžské modlitbě: »Ut omnes unum sint — aby všichni jedno byli, aby jako ty Otče ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli, aby svět uvěřil, že jsi mne poslal.« Jde o jednotu v práci, v modlitbě i utrpení, o jednotu s Bohem, Kristem, Církví. Z té jednoty pramení veliká síla i útěcha. Kněz jest jí ustavičně spojován s trpícím a Ukřižovaným Kristem, zapojován v nadpřirozený život Nevěsty Ducha Svatého, Církve. Nadpřirozená síla přelévá se i v něho, který obětuje jí všechno své konání, celý svůj život, čerpá z ní posilu i radost. Potřebuje jich v těžkém svém povolání, vykonávaném v těžkých dobách. Ve jménu této vyšší jednoty žádal Brynych společenství kněží se svým biskupem a k jejímu udržení založil i asketický spolek.

Údové jeho se zavazovali, že vše, co budou konati, budou konati ve spojení se svým biskupem,¹⁸ a tak ve spojení se sv. Otcem a se všemi celého

světa biskupy a ve spojení se všemi kněžími v tomto spolku sdruženými.«

Modlitba, rozjímání, věrné plnění povinností kněžských, exercicie byly prvou částí přípravy k získání síly v životě. Druhou bylo studium. Jako ve všem ostatním i zde předcházet příkladem. Jako kaplan věnoval všechnen volný čas studiu historie a bohosloví. Jako biskup bděl nad tím, aby bohoslovci i vědecky byli činní, a znaje dobře, kolik zla působí u nás falešný historism, znovu a znovu vybízel ke studiu historie. Účastnil se všech zkoušek, aby osobně poznal zdatnost těch, kteří jednou budou vůdci lidu na cestě ke spáse věčné.

V »Připomenutí« zvláště zdůrazňuje, že chce míti vzdělané kněžstvo, neboť jediné takové může bojovati vítězně s liberalismem.« Nestačí jenom čísti noviny, ono »musí i milovati knihu, ovšem nejen zábavnou. Studium chrání též světáctví, a k vedení spolku jest ho nutně třeba, anoť i nutno, co věda poskytla, v prostonárodní roucho obléci.«

Všechno toto snažení Brynychovo o výchovu svatých a inteligentních kněží rostlo jak z vědomí vznešeného poslání kněze, denně obětujícího obět nejsvětější, tak z přesvědčení o výjimečném jeho postavení v moderní době. »Nový svět« bez Boha prohlašoval veřejně — slova mlynářova z poslední povídky ve »Vesnici po r. 1860«, str. 406, bylo slyšeti na mnohých místech, — že »kněžím nebude veselo v tom novém světě,« že v něm pro ně nebude ani místa. A přece Brynych věděl, že kněz, který rádně koná, k čemu jest povolán, bude sice nenáviděn nějaký čas, ale budou ho míti při tom v úctě, neboť i ti nejzkaženější si váží člověka svědomitého, čistého a dobrého. Rozjímání, duchovní cvičení, modlitba a zbožné sloužení mše svaté jsou nejlepší zárukou krásného života, který jest v souladu se svatými pravdami, hlásanými s kazatelnou. Léta devadesátá, jež rozvrátila jednotu víry, ne-

zbytně a logicky ubrala na síle pevnosti charakterů. Těžko může vyrůst neochvějný charakter tam, kde opadá ctnost a mravnost. A právě karakterní kněží měli býti zářným příkladem všem ostatním, měli býti svědectvím velikého života »starého světa«, v němž vše počínalo, trvalo a končilo Bohem. Ctnostný život přitahuje.

Ale Brynych měl ještě jiný cíl svými snahami a vyjádřil jej častokráte ve svých listech, v nichž volal ke kněžím: »Budeme pracovati.« Doba mimořádná vyžaduje i mimořádné práce. Zatím co nepřátel přibývalo, služebníků na vinici Páně ubývalo, a bylo stále obtížnější dostati se mezi lid, podléhající náboženské lhostejnosti. »Víte, předrazí bratři, že za našich dob nestačí obyčejná pastorační práce sebehorlivější. Změněné potřeby časové vyžadují prostředků mimořádných,« děl svým kněžím po dvou letech vedení diecése. Ostatně, tyto zásady stanovil jako program a oznámil je hned v uvítacím listě kleru:

»Nepostačí, předrazí bratři, práce naše na kazatelně, ve zpovědnici, v kostele; lid musí býti odvrácen od četby časopisů a knih, v nichž se živí nenávist proti Církvi, neb aspoň náboženská lhostejnost. Spolky katolické třeba zakládati, činnost charitativní účinněji prováděti, k tomu pracovati, aby škola nebyla vyrvána Církvi ke zkáze víry a mravů věřících.« Dále ukazuje důvod této nové činnosti: »Nepřátelé nelení; nepřátelé obětují, aby dosáhli svých cílů, peníze, nepřátelé, abych krátce řekl, mnohem lépe své zájmy hájí a propagují. Tyto syny světa následujme, a co oni pro svou věc konali, konejme pro zájmy naše. Jen lži, potup, nenávisti, jimiž proti nám bojují, se varujme. Život náš buď čistý, a ustavičná modlitba budiž naší zbraní, které nepřátelé kříže nemají.«

Slova, která řekl v prvním listě věřícím: »Schází nám Kristus,« domyslí. Národ, jemuž schází Kris-

tus, hyne. Chce-li žíti, musí býti obrozen v Kristu. A úkolem kněží jest tuto obrodu prováděti. Mají vychovati uvědomělé katolíky. Dílo Brynychovo ukáže, že té práce bylo nejvýše třeba, a že nebyla lehká.

»Naše vesnice po roce 1860« jest kniha, která shrnuje několik povídek z venkovského života. Nebudu v této kapitole rozbíratí toto dílo po stránce obsahové, literární, umělecké a apologetické, ukáží jenom na náboženský stav lidu v době, v níž biskup Brynych spravoval diecési a z toho poznáme některé kořeny jeho činnosti i podněty jeho lásky.

Brynych vstupoval do života v ranních temných hodinách druhé polovice XIX. století. Obloha byla zatažena mraky a nelil se z nich úrodný déšť, nýbrž padaly často husté kroupy, které pustošily širé lány a odnesly dlouhými věky a prací četných pokolení nashromážděnou úrodu.

Tot obraz duchovní přeměny naší vesnice ve druhé polovici minulého století. Brynych ve své rodině, ve svých jinošských letech i za svého kněžského působení prožíval ještě plnost požehnání Božího ve venkovských rodinách, věřících opravdově a žijících z víry. »Ve Lhotě je lid posud zachovalý, náboženství je velké většině obyvatelstva tamního věcí nejprzednější a nejdůležitější. Kostelíček bývá každou neděli přeplněn, mše svatá i kázání bývá s napnutou pozorností sledováno; jen někdy ve žních, když tělo těžkou prací jest přemoženo a teplo všecek život dusí, vypadne pojednou některé panence modlitební kniha z rukou; jen někdy některé babičky hlava, byť i velebný pán jméno Ježíš nevyslovil, učiní hlubokou poklonu. Všichni, i mužští, modlívali se při mši svaté z knížky; jen časem musí důstojný pán některého výrostka venku

zevlujícího dovnitř pobídnouti, v čemž ho leckdy zastává starý kostelník, který slovům svým vážnou svou pravici do tvrdých lebek průchodu zjednává; nebývá to však často. Není nic dokonalého pod sluncem a Lhota leží také pod sluncem.«¹⁹

Takovou je vesnice před r. 1860, jakou poznal ještě dorůstající Brynych. Byly v ní domovem pocitovost, pracovitost, střídmost, vzájemná láska, a proto i spokojenost. Nevyhýbaly se jí bolest a utrpení, zakryl ji někdy i stín zla, ale tehdy se všichni zděsili, jako by hrozný drak se usídlil nedaleko a chtěl zameziti všemu růstu, vypleniti všečen život.

Veliké neštěstí se valilo na naši vesnici po r. 1860. Začalo nejdříve trhati jednotu mezi otcem vesnice, farářem, a osadníky. Místo skromnosti a pokory nastolovalo v srdce lidské pýchu. Nepřítel, jenž se rychle blížil, hlásal, že zahání tmu a rozšiřuje světlo. Sel nedůvěru mezi občany, kteří s počátku šli svorně za novými hesly, po čase se štěpili, až stáli ostře proti sobě. Mizela svornost. V povídce »Soupeři Boží« ukazuje Brynych, jak byl vrážen klín mezi generace a sousedy. Vyhnálek s Kubáskem »se mívali rádi; už otcové jejich bývali sobě dobrými sousedy. Za poslední doby ochladlo poněkud jejich přátelství. A příčinou toho byly — nové časy. Kubásek se v mnohých věcech velmi změnil, nejvíce však ve svých náhledech náboženských. Kdežto u Kubásků byla vlašnost a nevšímavost v náboženství, jež došly až ku přímému odporu proti náboženství: byla u Vyhnálků zbožnost a náboženství věcí první a svatou. Přizpůsobili se ovšem i Vyhnálkovic poněkud těm novým časům v oděvu i životě domácím; ale náboženství zůstalo u nich neporušené a čisté.«²⁰

V těchto slovech jest naznačena hlavní příčina a hlavní důvod změny: Víra byla nazývána tmou

a nevěra světlem. Znamením nových časů bylo úplné odhození časů starých. Nešlo zde ani tak o zápas dvou pokolení, starého a mladého; vystával boj dvou myšlenkových světů, a co více, dvou věr. Pravda, v četných případech přinášeli nové názory na vesnici mladí lidé, často nedostudovaní a mravně zpustlí — Brynych jich ve svých povídkách vykreslil velice mnoho, — ale nebyli tvořivými, samostatnými hlasateli nových myšlenek, nýbrž slepými nástroji starších.

Jedině způsob byl nový a napomáhaly mu i rychle se měnící poměry. Nepřátelé víry užili hospod, využívali tisku, ať již knih nebo časopisů, zakládali spolky, jež se staly podvratnými živly v obci, zaváděli různé zábavy, jako divadla, akademie. A měli pro sebe několik výhod. Katolíci nebyli vůbec připraveni. Byli pomalí ve svém rozhodování a jsouce liknaví ve svém odporu proti novotám, byli méně opatrní než synové světa. Otcové a matky se odvraceli s hrůzou od nových zásad, ale nedovedli vždy vštípití onen strach svým synům a dcerám. Dávali se svěsti touhou po bohatství, po penězích, po lehčím a snažším životě.

Nepřítel víry vtrhl do vesnice několika proudy a svoboda mu byla znamenitou záštitou. Jedním z nich byl protestantismus, který se zasloužil o nevěru katolíků na vedoucích místech, dovolává se svobodného badání. Druhým byl liberalismus, jenž byl dítkem materialismu a racionalismu. Soustavná práce protestantismu a liberalismu otřásala jistotou víry a vyvolávala pochybovačnost ve věcech Božích. Oba směry si našly oporu ve zpychlé třídě a v části inteligence, hlavně v mladých učitelích. Kde byli v obci katolíci a protestanté, tam ovšem byla opora mocnější.

Člověk jest nakloněn ke zlému a miluje sebe. Raději uposlechně lichotníka, než toho, kdo mu řek-

ne pravdu. Víra je těžkým závazkem pro člověka, kterému se ustavičně vychvaluje svoboda, chápána tak, že si bude moci dělat, co chce, nezávisle na ostatních. Víra drží na uzdě vášně lidské a u nejednoho je udržuje strachem před trestem, před zpovědí, před pohoršením. Namlouvalo se tedy osvícenému člověku, že tato závaznost svědomí jest ho nedůstojná, a že lidský rozum si sám pomůže.

Jednota a život z víry měly v obci dva stánky: Kostel a faru. Lid věřil svému faráři, i když chyboval a utíkal se k němu o radu a o pomoc v nejtěžších chvílích. Autorita jest poutem, musí býti tedy zaútočeno na autoritu kněze, kterýžto úkol převzaly noviny a polointeligence. Krajský tisk obstaral tuto ponižující práci více než svědomitě. Kněz byl vyličen jako tmář, který si nepřaje uvědomení lidu, poněvadž tím přijde o všechn svůj vliv i příjem. Byl zesměšněn, jeho šlechetnost byla vykládána jako slabost nebo vypočítavost.

V »Novém světě« nejvýstižněji zachytil Brynych tuto činnost novinářskou. »Pan páter je v novinách!« To byla nejnovější zvěst, která se navečer v poslední neděli před adventem po celých Koutech rozlétla. V nové hospodě to mají. Je tam, že je »jezovita«, že káže proti novinám, a že musí z Koutů pryč někam až do hor, a o to že se zasadí pan mlynář a pan starosta. »Ba je tam ještě více,« povídala stará Kolářka Petráčkové, když v pondělí ráno šly z kostela. »Ale kmotríčko, jen nevěřte všemu, co lidé povídají,« odvětila Petráčková.

»Inu, jáť to nevím; ale náš mladý byl včera večer v nové hospodě a přišel s tím domů. Povídal, že to viděl tištěné, černé na bílém . . . Vždyť oni ti páni, co noviny píší, taky něčemu rozumějí.«

Z těchto vět jest patrno, jak působil na prostý lid, věřící ještě, chodící do kostela, hlas novin, útočících na kněze. Vznítíl zvědavost — lidé všichni

chtěli čísti, co špatného jest napsáno o jejich knězi — a místo aby ocenili a pochválili horlivost svého kněze, jenž je chrání před jedem špatného tisku, jako by se v úkrytu svého nitra radovali, že se někdo opovážil ho snížiti. Není tudíž divu, když se to častěji opakovalo, že i ti, kdož se k němu utíkali ve svých těžkostech, byli zesměšňováni a nejednou, místo aby odbyli takového smíška, mlčeli. Soustavné a plánovité podrážování autority se nikdy neminulo cíle a dokázalo u mnohých, že se styděli svěřovati svému duchovnímu otci, jehož chybičky byly mnohokrát zvětšeny a nejednou tento stud se přenesl i na zpověď. Klesalo se hlouběji, než se kdo nadál. Bylo-li dříve výjimkou, že v době svatopostní někdo nevykonal velikonoční svaté zpovědi, časem těchto výjimek hrozivě přibývalo. Zesmutněl i kostelíček, neboť byl stále prázdnější.

Nevěra a protestantism učinily vše, aby u katolíků zpovrchnělo náboženské cítění, aby opadla vroucnost víry, neboť pak již nebude tak živou touha po chrámu a po svátostech. A tento cíl se dokonale dařil.

Povrchnost a lhostejnost ve víře nesly v krátku své neblahé plody. Úpadek víry má v zápětí úpadek mravnosti. Kde slábne víra, slábne láska k Bohu, i odpovědnost před Bohem Stvořitelem a Vykupitelem. Úpadkem víry se uvolňuje svědomí. A poněvadž zlhostejnění náboženské se rychle šířilo, zvyšoval se i úpadek mravů. »Pevné, při dobru, právu a spravedlnosti neoblomně stojící povahy řidnou. Liberalism vytváří povahy slabé, sobecké. Proto vidíme, že mravnost děsně a hrozivě klesá všude, spousta mravní se šíří pod rouškou svobody. Nedto pak vinou liberalismu zmohla se požívavost, často nejhruběji smyslná, a to i u vzdělaných. Zmohlo se marnotratnictví, ten nejhojnější pramen ochuzení lidu. Budiž Bohu žalováno, že

tento liberalism vnikl i v zeslabený a malý národ náš.«²¹

Jsou to hrozná obvinění a biskup Brynych je opakuje, aby varoval, aby zachraňoval, i nedlouho před svou smrtí, když děl: »Mně posuzovati nebo odsuzovati lid je nemožno. Ale to jest, bohužel, patrné, že jest příliš oddán požívavosti, lehkovážnosti, která pak celé rodiny z domů a ze statků vyhání a dělný lid od samostatnosti odvrací a zotročuje. Požívavost, ta jest hlavní příčinou napotomní bídy, trampot a odvislosti našich lidí.«²²

Tato slova nebyla řečena jen tak, skutečnost je úplně ověřovala. »Nový svět« se chtěl rázem odtrhnouti od »starého světa«. Znamení rozlišení bylo dosti. Kdežto »staří« v neděli světli den Páně, obcujíce mši svatě a svatému požehnání, »noví« vyjížděli již ráno do polí a na louky. Nečinili tak proto, že práce spěchala, nýbrž aby ukázali svoji pokročilost a dali hlasitě najevo svoji neúctu ke starým tradicím. Někdy ovšem vyspávali, neboť různé akademie, slavnosti, a taneční zábavy byly pořádány úmyslně v sobotu a prodloužily se do časného rána v neděli. Za starých časů se tancovalo na venkově jen o masopustě a o posvícení, kdy hostinec shromáždil staré i mladé v přátelské družnosti a čisté radosti, za nových časů šla zábava za zábavou. A netoliko chasa, nýbrž i selští synkové a dcerky se jich hojně účastnili, pilo se dosti, ježto bylo více peněz, ale mravnosti to neprospívalo. »Co ten nový svět v Koutech vládne, počíná se kráčet kupředu. Chasa se v noci toulá, muzika je každou chvíli, dětí plná hospoda.«²³

Trhaly se svazky lásky a svornosti v rodinách. Věru mnoho hořkých slz bolesti a utrpení prolily babičky a manželky nad svými syny hospodáři a manžely, kteří četbou liberálních listů nebo nevěreckých knih, jež byly hojně rozšiřovány, se odvraceli od náboženství, jež sílilo předky. Hospodář

nejen nechodil ke zpovědi, ale přestával i chodit na mši svatou. Netajil se svou svobodomyslností ani před svými dětmi. Mezi otcem a matkou se rozpoutával boj o dítě, boj, který často skončil porážkou matčinou. Nový svět vyvolával nové slzy, zkažení, rozvrat. V některých rodinách i matka zhlouštila a jen stařícká babička si zaplakala ve zlé předtuše, že ta osvícenost povede ke zlým koncům. Dříve otec a matka starostlivě vybírali svému synu nevěstu a své dceři ženicha, ohlížejíce se nejdříve, je-li mravně zachovalý nebo zachovalá, má-li v úctě Boha a svaté náboženství, neboť bez Božího požehnání nic se nemůže zdařit. V nových poměrech nerozhodovala již víra, katoličtí rodičové se nebáli vyvoliti svému dítěti protestanta, neboť jim bylo náboženství jako náboženství. Ale čím dále tím více bylo i přestupováno čtvrté přikázání: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi. Kde se hroutí v rodině tento pilíř, tam se lze obávat toho nejhoršího. V »Diamantku«, jedné z nejlepších i nejdramatičtějších povídek Brynychových, vystupuje v plné hrůze tato pravda: Mladý vdovec jen pro peníze si vyvolil nevěstu a matku svému dítěti, nic nedbaje výstrah své staré matky. A ona, již nebylo nic svatým, která vyšla z rodiny, v níž se již nevěřilo, a v níž se žilo jen aby se co nejvíce na světě a ze světa užilo, žena, která postavila i muže proti matce, kterou z té duše nenáviděla, zničila netoliko svého muže, nýbrž zavinila i ztrátu statku. Muž, který byl dříve vážen pro svoji hospodárnost a svědomitost, začal se opíjet, žil se svými v nejhorší bídě a zavinil tak neštěstí netoliko své, nýbrž i mnohých jiných.

Takových případů se událo velice mnoho a byly varovným hlasem pro všechny. Byl ještě čas vrátiti se na starou cestu, ale někdo musil silou svého příkladu, autoritou svého slova a své osobnosti, pře-

svědčivostí svého díla provést tento návrat, i přes posměch pokročilých, přes odpor přčetných hlasatelů nového náboženství, bez bázně, že bude terčem nenávisti a pomluv. Tato těžká povinnost připadala knězi. Staří kněží, vyrostší v jiných poměrech, nebyli již natolik schopni čelit nepříteli, sledovati každý jeho krok, mařiti jeho lest. Mladí kněží se musili postavit na odpor, kněží, jejichž srdce bylo prodchnuto láskou, a kteří měli odvahu.

Biskup Brynych šel v čele. Proč vlastně psal své povídky, vydával kalendáře, zakládal spolky, stavěl budovy a školy? Nedělal toho, aby vynikl literárně, aby měl jméno. Nepsal pro literaturu, psal pro lidi. »Zamiloval jsem si lid katolický upřímně, dí ve svém prvním pastýřském listě, ale bylo mi líto, když nepřátelé kříže Krista, usilovali zvíklati jeho víru... To pohnulo mne nemluvit k lidu pouze ústy, nýbrž mluvit k němu i pérem či tiskem, mluvit k němu knihou. Bohu díky! Dobrý lid chopil se knih a knížek těch rád, četl a čítá v nich horlivě.« Měl jediný cíl: Navrátiti lidem Krista. Měl jej jako kaplan, profesor, kanovník i biskup, když psal své povídky a romány. Rozpoznal jasně a přesně v plné skutečnosti, kde vězí nebezpečí a uvědomil si, jak jediné jest možno mu čelit. Hluboká víra a vroucí láska rozšiřovaly jeho rozhled a dávaly křídla jeho slovům.

Biskup Brynych zvítězil.

V listě k Filipenským píše sv. Pavel slova, která nám osvětlí plněji, co již bylo a co bude ještě řečeno: »Mnozí krácejí, jak často jsem říkal vám (*nyní však i v pláči pravím*) jako nepřátelé kříže Kristova. Jejich konec jest zahynutí« (Filip 3, 17). Podtrhuji slova: v pláči, neboť lze jich užítí o všech dobrých pastýřích i o biskupu Brynychovi.

Sám to ostatně přiznal ve svém překrásném listě,

jímž zval věrné katolíky na katolický sjezd do Hradce r. 1897. Mluví v něm o národu židovském, který byl kdysi slavným a velikým, poněvadž zbožným a nyní jest rozptýlen po celém světě. Kristus plakal nad městem vyvoleným, nad národem, který nepoznal, čeho jest ke spasení třeba. S tímto národem srovnává český národ, jenž byl rovněž v minulých stoletích veliký a zbožný. A nyní tento národ chce vytlačiti Krista ze společnosti. »Moji milí, na tento smutný a nebezpečný stav národa našeho s bolestí hledí biskup váš, a s ním celá řada vzdělaných a šlechtných mužů duchovních i světských Až k pláči to jest, co se nyní děje na záhuby drahého mi národa. Často sám k sobě dím: »Ó, kdybys poznal, co je ti ku pokoji, ale nyní je to skryto před očima svýma.«

V jeho prvním listě pastýřském několikrát se ozývají slova: Vážná doba. Čteme v něm o nepokoji, o rozvratu mezi národy. O úpadku, klesání mravnosti. Kněžím oznamuje, že v těžkých dobách ho posílá Bůh, a to pomyšlení jest tím bolestnější, že poslední chvíle budou horší prvních. Otec prožívá utrpení svých dětí, neboť je miluje. Nezatrácuje jich ani tehdy, když ví, že jsou samy vinny svým neštěstím. Jeho bolest roste, když se děti od něho odtrhují, když mu za všechno dobro pro ně vykonané ještě spílají a nechtějí se vrátit do domu otcovského. Volá své syny, ale oni jsou hluší. Spíná před nimi ruce, ale oni schválně zavírají oči, aby jich neviděli. Odpouští jim v dobrotivém úsměvu, ale oni se od něho zatvrzele odvracejí. Zlobí se na něho, že chtěl jejich blaho, jejich spásu. V slzách prosí Boha pro ně o milosrdenství a odpuštění. Povstává a zdvojnásobuje své úsilí, aby je přivedl zpět do domu otcovského, z něhož utekli. Snad si někdy vyčítá, že se dost nevynasnažil, aby je k sobě připoutal. Že leccos opomenul a tím dal

podnět k jejich bloudění bez cíle, k jejich vnitřnímu neklidu.

Láska je tvořivá a vynalézavá. Otec, biskup Brynych, hořel láskou, na něho jsem myslel, když jsem mluvil o otci, hledajícím své nevěrné a marnotratné syny. Měl ve svém stádcí, ve své diecéšní rodině mnoho synů a dcer, z nichž jedni v synovské lásce a úctě plně mu důvěřovali, u druhých, z našeptávání špatných přátel, synovská pokora dostávala nebezpečné trhliny a konečně třetí, již poutáni k rodině toliko pokrevenstvím, odmítali otci jak lásku, tak i důvěru.

Znal toto rozčlenění a puze láskou, nezapomnul na žádné své dítě, ježto všechny svěřil mu Bůh. Hleděl lásku a důvěru prvních ještě zesílit, aby nezlhostejněly, nýbrž aby se staly i záchranou druhých a třetích. Sám by všech nezachránil, vždyť jest jich tolik, musí mu pomáhati ti, kteří ho milují, a kteří milují i ostatní, poněvadž jsou jejich bratry.

Nejen kněží, nýbrž i laici a z těch nejdříve ti, kterým bylo dopřáno dosíci většího vzdělání a tím pronikavějšího vlivu, intelligence.

V povídkách Brynychových jsou všechny tři typy výborně zachyceny. Setkáváme se v nich nejednou s osobami, které dlouho vyklekají v usebrané modlitbě za své největší odpůrce »nového světa«, ačkoliv vnesli nesvár do vesnic, způsobili neštěstí jiných i své. Mírné a přátelské domluvy těch, jimiž dříve opovrhovali a jim se vysmívali, jejich oběti, znásobované úpěnlivými modlitbami, obměkčujícími spravedlnost Boha milosrdného, bývají často jedinou záchranou tonoucích. Zbloudili se vracejí, i když pozdě a po rozvráceném životě, a aspoň poslední chvíle svého života prožívají v lítosti a v radosti v domě otcovském, z něhož se před dávnými časy odstěhovali.

Na všechny myslel otec biskup Brynych. Všem

posílal své slovo. Ale předvídal rovněž, že jeho slovo k sluchu mnohých nedolétne, poněvadž chrám, v němž se bude čísti, se jim stal obávaným místem. Je třeba vlastně pracovati tak, aby lidé, kteří přestali navštěvovat chrám a povrhli Slovem v něm hlásaným, se do něho vrátili. V dřívějších dobách kostel vedl lidi k Bohu, dnes musí býti lidé vedeni ze světa do kostela. Je třeba nejdříve naléztí místa, jež vyhledává člověk místo chrámu, poznati, co se mu tam podává a po tomto zjištění apoštolsky pracovati.

Bylo úplně jasno, že vůdci nestačí prodlévati jen ve svém táboru a odtud udíleti rozkazy. Že podvůdcové nesmějí se spokojiti svými světničkami a čekati, kdo k nim přijde. Je třeba jíti k mužstvu, získati si jeho důvěru, ukázati činem, že láska k němu jest opravdová, pomoci mu.

*Proti slovu máme slovo, proti
knize nebo listu musíme dáti
knihu nebo list, proti záští lásku*

Biskup Brynych

S lávou biskupa Brynycha jest, že si to uvědomil, že to řekl, a že to uvedl ve skutek. V čem spočívá nová jeho metoda?

»Proti slovu máme slovo, proti knize nebo listu musíme dáti knihu nebo list, proti spolku musíme postaviti spolek, proti činnosti činnost, proti penězům peníze, proti zášti a fanatismu musíme dáti lásku a klidnou odhodlanost.«

»Nepostačí, předrazí bratři, práce naše na kazatelně, ve zpovědnici, v kostele; lid musí býti odvrácen od četby časopisů a knih, v nichž se živí nenávisť proti Církvi, neb aspoň náboženská lhostejnost, spolky katolické třeba zakládat, činnost charitativní účinněji prováděti, k tomu pracovati, aby škola nebyla vyrvána Církvi ke zkáze víry a mravů věřících.«

Brynych byl ve všem první, předcházel svým příkladem, svou činností. Čin vycházel ze slova a slovo vycházelo z činu. Ústředním bodem, v němž se spájely, byla láska pastýře. Slovo nese plody, jde-li za ním čin, je-li schopno tvoření. U světců byla vždy harmonie mezi slovem a činem, poněvadž obojí vyvěralo z téhož pramene, totiž ze života, jenž z Boha rostl a k Bohu mířil.

Tak tomu bylo i u Brynycha kněze z uvědomělé víry, jehož čin byl aktem lásky. Dvě bystřiny se spojily v jeden mohutný tok, který zavodňoval a zúrodňoval širý kraj. Neboť slovo bylo pravdou a čin byl vtělením oné pravdy v život.

Proti slovu slovo. Proti myšlence myšlenku. Jinak se dá vyjádřiti toto úvěti takto: Proti bludu postavit, obhájit a dobýt vítězství pravdě. Nešlo přece o nic jiného než o boj Slova se slovem, o boj

pravdy s bludem. Ovšem, výraz blud jest silný, neboť v českých tehdejších poměrech jen obyčejná zpotvořenina stavěla se proti pravdě, ale právě proto byla nebezpečná a měla úspěchy. Blud, jak nám sdělují dějiny, býval často nesen lidmi, kteří jej pokládali za pravdu, byli přesvědčeni, že rozšiřující jej, konají dílo dobré, nebo dokonce dílo Boží. Ale v devadesátých letech minulého století bojovníci proti Církvi a proti pravdě Bohem zjevené byli plevy a většinou nevěřili v nic. Dovolávali se Husa, ale nečetli ho. Komenského, o jehož vychovatelských zásadách neměli ponětí. Potírali učení Církve, o něž pořádně nezavadili. V tom však i tkvěla naděje na úspěch, neboť povrchnost lehčeji vítězí než hloubka. Abyssus abyssum invocat — propast volá propast.

Českou povrchnost znal již ze zkušenosti, jakož i vlastnosti a zbraně svého nepřítele a častokráte je odhalil. Jiní by byli řekli, a snad i řekli, že jest nedůstojné proti nim svěsti a sváděti zápas, ale on toho neřekl. Farizeové, urputní nepřátelé Krista, Spasitele světa, zakladatele jediné pravé Církve, se nelišili mnoho od moderních hlasatelů osvěty a Kristus neopovrhl jejich výtkami, a vyvracel často jejich lstivé námitky. Svatý Pavel nebyl poslán jen k Dionysiům, nýbrž i k těm, kteří byli jejich opakem. V Říši Kristově není místo jen pro několik málo vyvolených.

Nepřítel měl výbornou zbraň ve slově a za ním nebyl příkladný, povznášející život. Biskup Brynych měl znamenitou zbraň ve Slově, které rozséval s láskou a podle něhož sám i žil. Tím si vysvětlíme, proč musil zvítěziti.

Užíval zbraně slova několikerým způsobem, jak toho vyžadovaly okolnosti a nesmrtelná duše: kázáním, pastýřskými listy, promluvami, a konečně se chopil zbraně nejúčinnější, tisku.

»Jděte do celého světa, učte všechny národy!«

Biskup, který přijal apoštolské poslání, přijal i do slova tento příkaz Páně. Jeho světem nebyl Hradec Králové, nýbrž diecése s četnými farnostmi a mnoha tisíci duší, které potřebovaly slova. Nebyl z těch, kteří se naučí jednomu kázání a všude je, i když poněkud pozměněné, opakují. Podle svědectví dra Novotného prodlel biskup padesát dnů v roce na visitacích, každého dne kázal, někdy i vícekrát za den a vždycky na jiné téma. Přizpůsobil se prostředí, lidem, které měl před sebou, a volil vždycky předmět, který byl i místně i časově nejdůležitější.

Když Bůh postavil mladého kněze mezi lid a i později jej k němu posílal, umožňoval mu nahlédnouti hlouběji do jeho vnitřního života, takže dovedl nalézt látku i slova, jichž nejvíce potřebovali. V době přerodu našeho venkova ve druhé polovici minulého století bylo k tomu třeba bystrosti ducha. Starší generace si nemohly přivyknout na nové poměry. Mladým se stávalo důležitým, v čem staří viděli zbytečnou a škodlivou novotu. Kdežto víra starších, jsouc pevná, nepotřebovala apologetické ochrany nebo obhajoby s poukazem na historii, mladým se musila v tom směru dávat síla. V jedné povídce vystihl Brynych tento rozpor velice výstižně. Kaplan, nadšený kněz, výborný kazatel, který jest téměř všemi osadníky upřímně milován, vzbuzuje nelibost starých, když káže třeba o nebezpečí tisku, nebo nabádá rodiče, aby chránili své děti před špatným vlivem falešných proroků, kteří jim berou víru. »Kdyby radši kázal o Panence Marii,« říkali.

Kněz, a tím spíše biskup, si musil počínati velice prozíravě, chtěl-li dosíci kladných výsledků. Jeho nepřátelé mu vytýkali a učinili tak mnohokrát, že místo víry a lásky k bližnímu a kázání evangelické pravdy, hlásá věci světské, nebo štví jedny proti druhým a rozbíjí jednotu ve farnosti a katolíkům,

věrným a oddaným se zdála taková kázání, varující před falešnými proroky a burcující věřící ze spánku k opatrnosti a čilosti, málo náboženskými. Bylo zde jisté úskalí, a bylo na knězi, aby moudře a prozíravě se mu vyhnul. Neznamenal to sleviti něco se zjevené pravdy, ale sloučiti učení Páně s potřebami doby, ovšem ne ve smyslu modernistů, kteří dělali době ústupky, ani svobodomyšlníků, kterým vůbec neběželo o pravdu Páně. Kázání Brynychova jsou skvělým vzorem oné jednoty i moudrosti. Nebyly v nich náboženské pravdy zatlačovány, jeho kázání byla opravdu hlásáním slova Božího, učila věřící poznávati základy, na kterých byla vybudována Církev svatá, zasvěcovala je v taje článků víry, vzněcovala v nich touhu, hlad po Eucharistickém Kristu, ukazovala nezbytnost přijímati svaté svátosti, prostě prohlubovala v nich poznání náboženství, jež vyznávali, a podle něhož měli i žíti. Ale současně jim vyličila nepřitele, jakým skutečně byl a ne za jakého se vydával. Láska by nebyla opravdová, kdyby nevarovala milovanou osobu, když ví, že nepřítel se chystá ji zahubiti. Bylo by možno nesouhlasiti s jeho přímým bojem proti liberalistům, kdyby byl užil v něm lži, lsti, nepravd, kdyby byl nadsazoval, aby dosáhl svého cíle, nebo líčil nebezpečí černěji než bylo třeba a proti pravdě. Toho ovšem u něho nebylo nikdy, ať již si vybral za předmět svých kázání a promluv klerikalism, nebo úctu k národním patronům, hlavně svatému Janu Nepomuckému, jež byla odpůrcům katolicismu trnem v oku. Kázání jeho neměla slabin, které by bylo lze jen tak beze všeho napadnouti, nepřestala nikdy býti šířením věčných pravd, ale zároveň byla nesena v duchu doby a odpovídala na všechny otázky, které člověka mučily, a jež si musil zodpověděti, měl-li míti vnitřní klid a uspokojení. Ba, jak dosvědčila budoucnost, Brynych

i správně předvídal, že konce budou velmi hrozné.

Vycházel z obrazů, ze slov Písma a jimi jsou propletena všechna jeho kázání a promluvy jako růžemi, jejichž krása a vůně hned nadchne. Ale tato slova Písma jsou někdy jako oheň spravedlnosti na hlavy věřících, či jako varovný hlas, volající: Zastav se, člověče, míra neřestí jest již vrchovatá, Slovo Boží má věčnou oprávněnost pro všechny časy a pro všechny lidi, ono jest nejlepším středem, k němuž vše směřuje, a i roste z něho. Uvedu z přecetných jeho kázání jedno z nejvýmluvnějších.²⁴

Kázal na slova Jeremiáše Proroka: »Spadla koruna s hlavy naší, neb jsme zhřešili.« Národ izráelský zhřešil. Za trest úpí v porobě. »Pozorujeme-li, pokračuje pak, národy vůbec i naši drahou vlast, spatřujeme všude nespokojenost, rozervanost, zesurovělost. A co je toho příčinou? Neboť jsme zhřešili. Ano, hřích je toho příčinou, hřích hrozný — odpad od Boha.« Dále vykládá, jaký jest poslední cíl člověka. Tento život jest jen přípravou k věčnému životu. Ale člověk ho neuznává a proto hledí co nejvíce užítí na tomto světě. Tím se však řítí do propasti. Není možno se zachrániti? Pomůže jediné návrat k Bohu, náboženství. »Ale mnozí, jak uslyší toto slovo, již křičí, že je to reakce, zatemňování, otroctví; a každého, kdo hájí víru, tupí. Ale lépe nebude, nevrátí-li se národové k Bohu.« Koruna, o níž mluví prorok, jest srovnávána dále s duší. Hříchem ztrácí člověk nejdražší klenot — posvěcující milost, ztrácí duši svou. Hřích činí nešťastným člověka. Je třeba jako žena z Evangelia jíti ke Kristu, vyplakati se u něho, vyznati se a pak uslyšíme i my slova útěchy plná: »Odpouštějí se tobě hříchové tvoji.« A Kristus jest Chléb, který s nebe sestoupil. »Kristus Pán má slova života věčného... i my, kteří jsme se zde shromáždili, ne-

hled'me na ty, kteří se odloučili od Ježíše Krista a zvolíme: »Pane, ke komu půjdeme? Ano, k tobě se budeme utíkat, vždyť pro nás jsi umřel, pro hříchy naše abys nám milost, odpuštění vydobyl.« Návrat k Bohu oblažuje i jednotlivce i národy. Nesmíme dbáti posměchu těch, kteří Krista tupí. Musíme se ho držeti, neboť má slova života věřícího: »Vzdělávejte se o náboženství, čtěte spisy náboženství hájící; nedejte se poučovati od těch, kteří náboženství nerozumějí a jen pomluvy o náboženství slovem a tiskem rozšiřují.« Ale nadejde smrt. Jaký život, taková smrt a musíme hledět, aby naše poslední hodinka byla šťastná.

Z jeho slov jest přímo cítiti bolestnou úzkost ze ztráty věčné spásy duší, chvěje se v nich srdce, které jako by samo prožívalo muka hynoucích. Nechce působiti jen na cit, nýbrž i na rozum lidí. Nejde mu jen o povzbuzení, nýbrž o jeho spásu, a proto znovu a znovu naléhá, shrnuje, stupňuje svá varování, prokládaje je věčnými pravdami. Ví předsobře, že dokud víra nepronikne národa, dotud nebude jeho život šťastným a spokojeným. Nevědomost jest největší překážkou víry a štěstí, proto tolik naléhá, aby se všichni vzdělali v náboženských pravdách. Čím hlouběji je budou znát, tím vroucněji je budou milovat a tím krásnější bude jejich život.

Je třeba zdůraznit tuto vlastnost jeho kázání, aby se nezdálo, že snad bylo v nich více záporu než kladu. Autor »Oltáře« a nesčetných kázání, která jsou dnes tak časová jako byla tehdy, když byla proslovena, uměl úměrně rozdělití svoji látku, a to i tehdy, když se na kázání nepřipravoval, jako právě na visitačních cestách, kdy teprve na místě samém volil vhodný předmět, přiléhající ku poměrům a duchovnímu založení posluchačů. Božská pravda, učení, byla základem, na němž bylo

stavěno celé kázání. Toť klad jeho promluv, z nichž si věřící vždycky odnášeli sílu v duši. Podal pravdu v její plnosti, kráse a přitažlivosti a pak rozpor mezi životem mnohých, kteří se stavějí proti ní. Bylo to povinností biskupa a vůdce, který není pesimistou, nýbrž ustavičně doufá, ale je povinen i varovat, když jest v sázce věčný život a věčná blaženost. Jeho volání k národu připomíná slova Prorokova: Obrát se, Jerusaleme! A působilo tím mohutněji, že často bylo podloženo hlubokou vnitřní bolestí srdce otcovského a milujícího. Jak zněla a působila jeho slova v Pardubicích, kde nebyl přivítán, ba kde se proti jeho návštěvě zle mluvilo: »Mnozí chtějí namluviti světu, že biskup váš, jenž z matky české se narodil, není vlastencem! Jsou to ti, kdož nepřátelství proti Církvi a nevěru zvykli si považovati za vlastenectví . . . Chci, aby víra pronikla národ můj, víra, která jest podkladem mravní síly a národního blaha. A to jest má čistá a upřímná vlastenecká snaha, kterou mnozí buď ze zloby nebo z nevědomosti nazývají klerikalismem, myslíce pod tím nějakou nadvládu. Biskup váš nechce žádné nadvlády, nýbrž chce štěstí národa. Kdybych věděl, že tento klerikalism jest zhoubným mému národu, jako poctivý muž a upřímný Čech první bych byl, který by ho zavrhl. Opakuji, co častěji tvrdím, že jest již zřejmo, že celý svět dělí se znenáhla na dva rozhodné: katolický a ateistický. Nové bouře, jež tu a tam již pronikají, chystají se na společnost lidskou. Čím který národ hlouběji bude proniknut zbožností, tím více bude uchráněn škod, jež bouře ty přinesou. Pohlédám do budoucnosti, chci, aby můj národ, silný vírou a mravností, co nejméně utrpěl škod v časech budoucích.²⁵

Z toho důvodu se obíral ve svých kázáních ustavičně událostmi historickými. Líčil nadšeně veliké a blahodárné dílo Církve, hájil ji proti výpa-

dům, rozněcoval lásku k ní. Jako věrný Čech si všímal hlavně historie své země, čehož bylo hlavně třeba, neboť v jeho dobách měla historie, špatně vykládaná, smutnou zásluhu o rozbití národní jednoty a o rostoucí nenávisť v Matce Církvi. Proto biskup Brynych při každé příležitosti vyvracel lži odpůrců a o to hlavně usiloval, aby inteligence byla v tomto soudu spravedlivější.

Rozklad náboženský i mravní, jenž vnikal do všech vesnic, i nejzapadlejších, nebyl by bez inteligence myslitelný. Nevěra byla šířena nejdříve mysliteli a po nějaký čas živila jenom hrstku lidí. Moderní nevěra jest dítkem racionalistické encyklopedie, racionalistických filosofických soustav, které nutně musily zploditi materialism. Ve druhé polovici minulého století se chlubila filosofie, že zabila náboženství. Člověk již neuznával Boha, nesmrtelné duše, a byl přesvědčen, že věda mu odpoví na všechny otázky, na které mu dosud odpovídalo náboženství: Co jest člověk, proč jest zde, jaký má cíl, kam jde? Věda, která dobývala vítězství za vítězství, postavila se na místo náboženství. Inteligence, která studiem poznala nevšední úspěchy vědy, odvracela se od náboženství a vyhlásila mu boj ve jménu vědeckého badání, vědecké pravdy. Na vysokých školách vládl jen positivism a materialism, opírající se o výsledky badání přírodovědců, o Darvina, Haeckla a j. Toto učení přenášela pak inteligence na střední školu, učitelské ústavy, odtud se šířilo na školu obecnou a přednáškami a tiskem i do nejširších vrstev lidových. Nebezpečí bylo tak hrozné, že katoličtí učenci a bohoslovci v nesčetných apologetických knihách byli nuceni vyvracet námitky a kněží, chtěli-li zachrániti víru v duších svěřených osadníků, museli tak činiti rovněž. A právě proto, že u nás se v tomto ohledu mnoho zameškalo, pronikl materialismus tak hluboko. Staří kněží se nedovedli vžítí v ducha nové

doby, vyžadující nové pastorage, a mladí často podléhali v zápasu dříve, než mohli dobýtí prvních úspěchů. V Čechách bylo nebezpečí ještě zvýšeno tím, že se potírala Církev proto, že byla prý vždy největším nepřítelem českého národa, tedy v zájmu národního bytí. Je třeba uznati, že i u nás bylo vydáno hodně děl, hájících Církev a vykládajících, jak se zasloužila o český národ, ale již tehdy platilo: *Catholica non leguntur* — Katolické věci se nečtou. Slova: osvěta, osvícenost, kterými se rozuměla nevěra, byla mnohým dražší než vlastní štěstí. A pak, i to musíme přiznati, katolíci dělali málo a nebýti biskupa Brynych, byl by rozvrat dokonán.

Slovo má hroznou moc. Vzroste, i když jest zaseto do neúrodné a tvrdé půdy, i na skále se často uchytí. Česká inteligence, nábožensky zlhostejnělá, nebo již úplně bez víry, využila této čarovné moci slova, že ještě dnes důsledky onoho zneužití jsou patrný. Proto biskup Brynych ve své prozíravosti a v přesvědčení, že návratu lidu ke Kristu musí předcházeti návrat inteligence, od počátku své pastýřské činnosti se zvláštní láskou si všímal inteligence. Trpěl její nesjednoceností a malou průbojností. Vyhledával inteligentní katolíky a jeho řeči na katolických sjezdech byly v prvé řadě k nim pronášeny. Když poznal nadšeného mladého pracovníka, dovedl se z toho i radovati, i ho povzbuditi. Na katolickém sjezdu v Hradci r. 1893 mluvil jeden z mladých a jeho přednáška, v níž se obíral sociálními problémy, tak dojala přítomného biskupa, že povstal, postoupil k řečníku, objal ho a udělil mu biskupské požehnání.²⁶

Nebude se tedy nikdo divit, že Brynych sám dával exercicie pro inteligenci, že jí napsal mnoho svých statí, a že každoročně konal pro inteligenci konferenční řeči ve svém sídelním městě a dvakrát v Chrudimi. A jeho neohroženost v hájení pravdy,

známost o jeho příkladném životě, síla jeho slova a jeho vývodů, volba temat, přivábily na všechny jeho konferenční promluvy veliké množství vzdělaných lidí, upřímných katolíků i vlažných, ba přícházeli i odpůrci, aby ho vyslechli a po případě jeho vývody v tisku vyvraceli. Tyto promluvy vydávají nejlepší svědectví o opravdové vzdělanosti, hloubce ducha biskupa Brynycha, o jeho znalosti současných filosofických soustav a skvělé svědectví o jeho znalosti české historie, lásce k českému národu a ku pravdě. Pravda, již se jeho nepřátelé neprávem dovolávali, mu byla nade vše a neváhal jí dáti průchod, i když věděl, že bude za to zahrnut pomluvami a potupami, že bude napadán v novinách, a že se mu budou při jeho visitacích mnozí uhýbati, jako by byl zrádcem národa. Mluvil-li přímo ku prostému lidu, mluvil ještě příměji, poslouchali-li ho vzdělanci. Nevyhýbal se žádnému problému, ba volil za témata svých promluv otázky nejožehavější a nejčasovější. Jest důležité, aby slovo přišlo včas, a aby pravda byla obhájena dříve, než se blud příliš rozšíří.

V Chrudimi r. 1897, tedy v letech nejmocnějších útoků proti své osobě, promluvil pět přednášek o problémech, o nichž mluvil kdekdo, ale jež každý řešil jinak, často nejasně a nesprávně. Kázal pět večerů, vždy o jiném předmětu, ale nikde nebylo pozorovati mělkost, povrchnost vývodů, neznalost věci nebo dokonce bojácnost. Kázal o atheismu a socialismu, který tehdy strhoval veškeré dělnictvo, o pokroku a svobodomyšlnosti v pojetí českého člověka, jenž je chápal jako vzdor proti Bohu a proti autoritě. V řeči o víře otců našich se dovolával svědectví historie k důkazu, že katolicism živil a činil velkým náš národ, a že právě v dobách hluboké víry byl národ náš ve světě nejznámější a nejslavnější. Znal znamenitě bohosloví i nauku protestantskou a kalvínskou, aby mohl je-

jich srovnáním dokázati, že katolicism není toliko lepší, nýbrž že jest jediné pravým učením Kristovým, a že toliko katolická Církev byla vždy a jest dosud jedinou milující a pravou Matkou našeho národa. Umění, věda, historie, jichž se dovolával, daly mu hojnost důkazů. Nezatajoval chyb, jichž proti Církvi tolik uváděli odpůrci, nezamlčoval a nehájil, co bylo zjištěno, a nebylo se třeba s Církví rozcházeti.

Poslední řeč v Chrudimi pojednávala o úctě svatojanské a husitismu. Brynych se od kaplanských let obíral studiem osoby Husovy a hnutí, kterému dal jméno a ve svém »Slovu k mládeži« důtklivě vybízí mladé, aby hleděli poznati pravdu o těchto věcech, poněvadž právě jménem Husovým se nejurputněji útočí na Církev a nejvíce duší v tomto boji podléhá. V Chrudimi ohlásil promluvu na téma: Den 16. května a den 6. července. Chrám byl přeplněn, pozornost opravdová. Výstižně charakterisoval Husa, pochválil jeho národní cítění, odsoudil jeho způsob boje za očistu, vyličil velikost a svatost Jana Nepomuckého a pak promluvil do duše moderních oslavovatelů Husových:

»Moderní oslavovatelé Husovi nemají nestranné pravdomluvnosti. Dějepis našim novohusitům a lži-svobodomyslníkům jest pouhým skladištěm, z něhož vybírá se jen to, co se jim hodí, ať je to pravda nebo není. Oni z dějin středověkých vědí jen o inkvisici, zlořádech kněžských a pod. Z dějin středověkých vytrhují jednotlivé údaje, obarví je co nejvíce na černo, postaví do křivého světla moderní doby — a křičí se o znemravnělosti Církve a kněžstva. Vpravdě dnes žádné vědy se nezneužívá tou měrou jako historické.«

Budiž mi dovoleno shrnouti, co jsem napsal:

Vlastnosti osobnosti Brynychy-biskupa jsou i vlastnostmi jeho kázání a promluv: Hluboké poznání, opravdová víra, vroucí láska k Církvi a ne-

smrtným duším, odvaha, která se nebojí říci pravdu, padni komu padni, láska k národu, vlastenectví, jež chce dobro všech a hrozí se výsledků nesvědomitého štvání do náboženského rozvratu. Nikdy nemizí z nich naděje. »Jest jeden národ malý,« pravil, »který od věků stojí podle kříže, jemuž údělem odedávna utrpení, slzy, bezpráví a ústrk! Má-li národ ten vytrvati, třeba jest, aby byl mravně silným, aby stál na žulové skále víry otců svých, víry svatého Václava, jež vznešeným učením svým jest zdrojem ideálů, základem mravnosti a síly. A doufám pevně, že jako mu již voláno bylo: „Dokonáno jest!“, že přijde doba, kdy zazní nad ním: „Vstalt' jest!“«

Slovo s kazatelny, slovo v pastýřském listě. Biskup, když se nemůže častěji stýkati s lidem osobně, stýká se s ním pastýřským listem, jenž jest kázáním, v němž sice odpadá důvěrnost, vliv, důraz mluveného a slyšeného slova, ale jest za to zvýšena otcovská starostlivost. Posluchačů jest mnoho tisíc, patří k různým společenským vrstvám. Biskup se obrací ke všem v jednotě nauky a lásky jako učitel Boží. Volí nejvhodnější příležitost, neboť nechce jenom učití zjeveným pravdám, nýbrž i prohloubiti křesťanský život a proto si vybírá dobu, jež svou důležitostí mluví nejen k rozumu člověka, nýbrž i k srdci jeho, jako jsou třeba vánoce, svátky Vtělení, velikonoce, svátky Vykoupení, nebo konec roku, doba účtování i díků, připomínající věřícímu křesťanu ještě jiný konec, který bude vážnější a hroznější.

Biskup Brynych vynikal, jak již bylo řečeno, svatostí života, který byl v souladu se slovem, jež hlásal. U něho bylo psané slovo odleskem duše, oblité paprsky světla. Světlo víry se šíří, vyzařuje z každého jeho listu. Kdybychom studovali všechny

jeho listy po této stránce, shledali bychom v nich výklad všech náboženských pravd, výklad tak jasný a srozumitelný, že jej mohl tak podati jen člověk, který jest s nimi důvěrně spřátelen, důkladně je zná a opravdově je miluje. Ale nešlo mu jenom o poučení, chtěl jimi pohnouti věřící, aby křesťan-sky, z víry žili.

Jeho listy, snad ještě více než jeho kázání, jsou naplněny zodpovědností, zesilovanou vážností doby, zmnoženým úsilím nepřítelovým, blížícími se hroznými událostmi, které předvídal jako kněz bezúhonného života, a bázní, aby nikoho neztratil z těch, jež mu dal v ochraňování Pán. Srdce velikého, milujícího otce se bolestně rozlítostňuje nad všemi nespravedlnostmi, jichž je tolik ve světě a chce teplem své lásky, čerpané z Lásky nejvyšší, rozehráti šlechetné city v srdcích všech. Brynych se v nich jeví jako Prorok, stojící s rozpjatýma rukama nad propastí, připravenou pro jeho národ, který se k ní přibližuje stále více. Volá, zesiluje svůj hlas, volá k Bohu, a jeho modlitba se stává vroucnější, volá k národu a jeho slovo jako by se lámalo v úzkosti.

»Hřešil, ó Pane, hřešil lid tvůj,« tak praví biskup v Modlitbě ke konci století. »Vzbouřili se proti Tobě národové, mocní postavili se proti tobě řkouce: Rozlamme pouto přikázání jeho a svrhněme se sebe jeho rozkazů jeho. Zavržena jest pravda od synů lidských a říkají, „kdož jest pánem naším!“ Odešli jsme z náručí a domu tvého otcovského — a vzdálení od tebe hledali jsme štěstí, blaho a pokoj. Na místo chlebem stolu Tvého, krmili jsme mlátem věcí světských duši svou. Nyní pak, hladem zmořeni, bídní a nešťastní, voláme: Otče, zhřešili jsme a nejsme hodni slouti dítkami tvými... Jen tvým milosrdenstvím to jest, že nejsme vyhlazeni. K tomuto milosrdenství Tvému se utíkáme a voláme: Odpust, Hospodine, odpust lidu

svému a nevydávej dědictví svého v zahynutí!«

Láska k národu dává pastýřským listům Brynychovým vášnivý důraz, a stupňuje jejich účinnost. Obrací se k národu, jehož »jazyk jest i jeho jazykem, jehož srdce jest i jeho srdcem,« prosí »svůj předrahý lid,« aby se zastavil na cestě nepravosti. »Český lid,« praví ve svém vánočním listě r. 1894, »požíval chvály, že jest to lid dobrý a zbožný, že se dá pro vše dobré získati. Ó lide můj předrahý, zastav se tedy na té dráze, po které tě odvádějí od Ježíše Krista, a tím i od tvého blaha a štěstí. Přivíň se zase upřímněji k Ježíši Kristu.« Heslo jeho života, dávající směr vši jeho činnosti, vrací se v různých obměnách: Obnoviti vše v Kristu!, neboť jenom tehdy nastane pokoj a radost.

Povinností biskupovou jest varovati před všemi nebezpečími a říci lidu ve všem pravdu. Uvésti na správnou míru různé námitky proti Církvi, vyvrátiti je. Biskup se nesmí zaleknouti ani bohatých ani mocných, musí říci pravdu vzdělaným i prostým. Nesmí se vyhnouti žádnému problému, když jest v sázce spása duší. Proto varoval před liberalismem a socialismem, mluvil o klerikalismu a ultramontanismu, nabádal bohaté zaměstnavatele, aby byli spravedliví k zaměstnancům, dělníky, aby milovali své chlebodárcy. Žádá na všech, aby byli celými katolíky. Hájí Církev, rozbírá české dějiny. Všimá si vztahu mezi politikou a náboženstvím, rozhovořuje se o náboženské výchově ve škole. Povzbuzuje věřící, aby milovali kněze své, bez nichž by neměli potřebného světla. Nabádá k úctě k národním patronům, od nichž se část národa odvrací. Ukazuje, jak si musí katolíci počínati v boji proti novému nepříteli. Na nic nezapomněl, o vše a o všechny pečoval a nelze se tedy ani diviti, že u mnohých narazil. Nepřátelé, kteří proti němu psali za jeho kázání, pronásledovali ho i za jeho pastýřské listy. Ale Brynych neustoupil

a konečně i lid sám pochopil jeho lásku, když mu za pastýřské listy upřímně děkoval.

Před rokem se stala země, která byla považována za nejkatoličtější zemi Evropy, dějištěm revoluce, jejímž cílem nebylo toliko svrhnouti diktaturu Prima de Rivero, a monarchii změnit v republiku, nýbrž i katolickou zemi v protikatolickou. Byl vyhlášen boj katolické Církvi, primas, arcibiskup toledský, musil opustiti zemi, byly zapalovány a bořeny kláštery i chrámy, byly ohroženy kongregace a řády, vyhnán řád, který nejvíce pracoval pro uvědomení národa náboženské i kulturní a byly zastaveny téměř všechny katolické noviny.

Známý maďarský jesuita R. P. Bangha v několika studiích ve vídeňské »Schönere Zukunft« se tázal — a tuto otázku bylo slyšeti se všech stran — jak jen mohlo dojít ve Španělsku ke koncům tak hrozným? A odpověď? Španělští katolíci měli špatný, nedostatečný tisk, nepodporovali a neodbírali svých listů, zatím co odpůrci svůj tisk netoliko stále zdokonalovali, nýbrž i nešetřili náklady a obětmi na jeho rozšíření. A tak nepřátelé Církve ovládli veřejné mínění a katolíci v něm neznamenal nic. Za takových okolností musily se poměry ve Španělsku vyvíjeti v neprospěch katolíků. Za své opomenutí byli katolíci potrestáni velmi těžce, a jejich trest jest výstrahou.

Při četbě vývodů P. Banghy si jistě mnohý čtenář vzpomněl na svatého Velekněze, Pia X., který pravil r. 1904:

»Budete nadarmo stavěti chrámy, zakládati školy, konat misie, veškero vaše úsilí zůstane marným, nebudete-li míti současně velkého, dobrého tisku.«

Revoluce ve Španělsku a s ní zápas proti Církvi potvrdily předpověď Pia X. tak zjevně, že nelze bráti ani jednu písmenu nesmrtelného Velekněze

v pochybnost. A jest možno se tázati, zda by se nebylo přihodilo u nás, co se později událo ve Španělsku, kdyby nás Prozřetelnost nebyla obštědřila v letech devadesátých v osobě hradeckého biskupa Brynycha, vůdcem, který razil a sám svou činností a svým dílem uplatňoval heslo: Proti tisku tisk.

Tisk. Noviny, knihy. Jest možno představit si bez nich život vzdělaného člověka a život člověka vůbec v nových dobách? Ne. Tážeme-li se po příčinách jeho štěstí, slyšíme slovo: tisk, po příčinách jeho neštěstí, ozývá se totéž slovo. Kdybychom měli pohled světců, zřeli bychom, že pád přemnohých mladých lidí zavinil tisk. Proč bylo rozvráceno tolik rodin? Četba má o to zásluhu. Proč ve školách jest mnohé dítě vychováváno proti vůli věřících rodičů? Hledejte příčinu toho smutného zjevu v tisku.

Biskupu Brynychovi nebyla neznáma tato všemocná síla tisku. Chápal úlohu tisku s různých hledisek, poněvadž se nad ní dlouho zamýšlel a dovedl zvážit i klad i zápor. Přikládal tisku důležitější poslání než četní jeho vrstevníci.

Obracel se ke kněžím, aby šířili tisk a k věřícím, aby četli, protože to zapadalo v činnost nové pastorační činnosti kněží. Nepostačovalo již jedno kázání v týdně a měli-li katolíci v životě náboženském ustavičně růsti, musili čísti katolické knihy a noviny. Knězi napomáhal dobrý tisk v jeho úkolu posvěcování a zdokonalování osadníků a věřící vnitřně upevňoval, spojoval je důvěrněji s kostelem, a stávali se tak pomocníky kněží i zachránci jiných. Brynych vyjádřil tento význam v listě vánočním v r. 1893:

»Za nic vás neprosím tímto listem jako za to, abyste se všichni přičiňovali, abyste Ježíše Krista, jeho učení, jeho Církev hlouběji a dokonaleji znali... Avšak kdo chce náboženství v celé jeho síle poznati, musí kázání poslouchati, knihy a spi-

sy o náboženství jednající čísti . . . Nemyslím však jen na knihy nábožné, nýbrž myslím více na knihy, listy a noviny, které ukazují nejen pravdu našeho náboženství, nýbrž též poučují, jak se ve světě smýšlí, co se děje a podniká buď proti náboženství nebo pro náboženství . . . Kdo nic katolického nečte, kdo již předem každou knihu, každý list jen proto odmítá, že je psán katolicky, ten zůstane vždy v nevědomosti o náboženství.«

Četba dobrých novin a tisku ulehčuje pastorači a urychluje pokřesťanění diecése. Heslo: »Vše obroditi v Kristu«, bude jistěji prováděno, když do rodin pronikne tiskem katolické slovo. Brynych se sám postaral, aby ten tisk stál na výši, a sám jej zabezpečil. Hned v prvním roce zakládá v Hradci »Družstvo pod ochranou svatého Jana Nepomuckého«, r. 1895 vychází 20. března první číslo »Obnovy«, do níž Brynych napsal mnoho článků úvodních, sebraných později v dílo: »Duch katolické Obnovy«. Z jeho popudu jest zdokonalován týdeník »Štít« a r. 1896 se objevuje první svazek »Časových úvah«, které přinesly znamenité studie z různých oborů. Ani na kalendáře nezapomínal a »Meč«, obranný kalendář katolický, jest vzorem v každém směru.

Ale Brynych postoupil ještě dále: Katolíci potřebují, děl si, svého vlastního spolkového domu, a své vlastní tiskárny. I vystavěl »Adalbertinum«, ve kterém umístnil tiskárnu, redakce a administrace novin a časopisů, a spolky. Vysvětil jej při prvním katolickém sjezdu v srpnu 1897 a ve své nadšením a radostí prodchnuté řeči stanovil i službu, kterou má tento dům konati:

»Dome, nám drahý, nám posvátný, nám, kteří jsme tě zbudovali, udržuj chuť k dílu obnovenému a lásku i k odpůrcům; nerozhodným hlásej, že třeba je práce úsilovné, veškerému národu volej: Obnovte se!«²⁷

Šířením tisku měl biskup na zřeteli ještě něco jiného než zdokonalování katolíků. Viděl, že společnost lidská jest nemocná, že ani liberalism ani socialism nemají léků na její vyléčení, ba naopak, její rány ještě zhoršují. Protestantism propadá materialismu, do něhož jej uvrhoval filosofický racionalism pastorů, z nichž mnozí již přestávali věřit i v Božství Ježíše Krista. Brynych jako pastýř myslel na celý národ, ke všem mluvil a chtěl mluvit. Lhostejné a nevěřící, které nemohl zachytiti chrámem, chtěl zachrániti psaným slovem. Tot' druhý a jistě vznešený jeho úkol, který jasně nastínil v prvním čísle »Obnovy« v programovém článku, když pravil:

»Obnoví se jen tím, když se rozhodne pro pevný základ všeho řádu, blaha a pokoje, pro zásady křesťanské... »Obnova« bude pečovati o to, aby lidu našemu zachováno a náležitě ceněno bylo to náboženství, které vyznávali sv. Ludmila, sv. Václav a otec vlasti, Karel IV., náboženství, které přineslo národu našemu vzdělanost, osvětu a učinilo jej národem silným, ctěným, váženým.« Domysleno, znamenají tato slova, že »bude naší snahou, aby do českých zákonů našich vnikla křesťanská spravedlnost, a všem vrstvám lidu našeho, zejména rolníkům, řemeslníkům i dělníkům nadešly doby lepší.«

Doba sama, postavení tehdejších katolíků ve společnosti, a útoky nepřátel na Církev Kristovu volaly po řádném tisku ještě z jednoho důvodu. Prvé dva cíle, které jsem uvedl, dovoláváje se slov biskupových, by se daly vyjádřiti slovem: Na výboj. Poněvadž však odpůrce ustavičně útočil, bylo třeba se i bránit, odrážet útoky, vyvracet lživé zprávy, a to byl třetí úkol tisku. Profesor Brynych na něj myslel, když v kázáních při svěcení kříže na Zderaze v Proseči mluvil asi takto:²⁸

Církev katolická jest pronásledována, její kněží

jsou v novinách tupeni, ba i sám biskup jest hanoben v novinách a jinde, že chce zachrániti víru a náboženství. Bojuje se nepočestně, vymýšlejí se největší potupy a posměch, jako že chceme lid udržeti v porobě. Nesmíme k tomu býti lhostejní. Nevyjde pomalu již ani jedno číslo jejich novin, aby v nich nebylo něco urážlivého proti náboženství. K tomu nesmíme býti lhostejní, musíme i tiskem a spolky mimo kostel působiti, jak k tomu vybízí i Velekněz a svatý Pavel nekázal pouze, nýbrž i psal.«

Biskup Brynych vytyčil přesně i význam i poslání katolického tisku po všech stránkách a přičinil se, aby jeho slova nevyzněla naprázdno. Doporučoval, a ne nadarmo, svému kněžstvu, aby čelilo nepříteli rozšiřováním časopisů, novin a knih. V Pripomenutí z r. 1897 dal kněžstvu praktické rady: »Mnohdy,« praví, »ve fáře se zbytečně hromadí, co by půjčením v osadě působiti mohlo. Vyhledávejme veřejné místnosti, kde by aspoň strpěli list náš na stole. Kde co kupujeme, tam se sháňme po listech našich. Na drahách a kde vůbec možno, rovněž tak učinme, zapisující si veřejně jméno místa, kde listů našich není, neb kde se nám posmívají. V besedách členy nebud'me, kde vyhazují listy naše, aneb kde vůbec o nich nechtějí slyšeti.« V kázáních na visitačních cestách, v promluvách a v přednáškách ve spolcích nabádal lid, aby odbíral katolický tisk a nedal se zastrašiti výsměchem, ani tupením, neboť právě to jest známkou Církve, že byla od počátku pronásledována a tupena. »Je těžkým hříchem,« děl ve Zderaze, »čísti a odebírat listy, které hanobí, co jest katolíkům drahé.« Jako biskup opět a opět upozorňoval ve svých pastýřských listech na tuto věc, a nejdůrazněji snad tak učinil v pastýřském vánočním listě roku 1896, který připadá jako zpytování svědomí celého národa. Hyne, musí býti zachráněn a kato-

líci mají svatou povinnost přispěti k té záchraně.

»A skutečně, kde jsou katolíci uvědoměli,« praví, »všude tuto práci podnikají. Předně neodbírají ni-
žádných novin bezbožeckých, nebo k náboženství
lhostejných; naopak, přinášejí veliké oběti, aby po-
mocí novin křesťanských hájilo se náboženství. Ve
spolcích, zařízených na podrytí náboženství, rovněž
nejsou, ale seskupují se ve spolky své. Poslance,
kteří hlasují pro zákony náboženství škodlivé,
aneb nechtějí se na sněmě náboženství zastati, ne-
volí, ale statečně a svorně volí jen muže křesťan-
ské. A co jest příčinou, že takto jednají? Jedině
to, že vědí, jak dobře jest každému národu, který
není bezbožectvím zkažen.«

Brynych sám ukázal, jak mají býti noviny a ča-
sopisy psány, aby splnily naděje v ně kladené.

Veškerá literární činnost Brynychova jest usměr-
ňována cílem, který není vůbec literární. Vytkl si
svými knihami a svými statěmi v »Obnově« totéž,
oč se snažil svými kázáními, přednáškami ve spol-
cích, při svěcení křížů nebo praporů katolických
jednot: Všechno u něho směřovalo v přísné jedno-
tě k obrození katolického života v diecési a v ná-
rodě. Jeho romány i jeho úvodníky jsou skvělou
apologií víry a náboženství katolického. Vykresle-
ním života lidí, kteří vyrůstali ve víře, žili z ní
a stávali se jí krásnými, obětavými, vnitřně spoko-
jenými, snášlivými, svornými, hájil výborně víru
a náboženství křesťanské. Vedle této obhajoby ži-
votem dopřává ve svých dílech hodně místa obha-
jobě slovem, a tu jen málokdy provádějí kněží.
Volil si prosté lidi se zdravým rozumem, neučené,
ale správně usuzující, bystře pozorující, poněkud
nedůvěřivé, kteří porážejí výtečně polovzdělance,
jimiž byl pojednou český venkov hustě zalidňován.
Kněží v jeho apologii jsou jen rádci, půjčují kníž-
ky, z kterých by se věřící poučili, nebo prohlubují
jejich poznání přednáškami ve spolcích. Ale i oni,

jako biskup sám, mají přímý a důvěrný postoj k životu, dobře chápou, čeho se nedostává lidem a hned jim to podávají.

V článcích v »Obnově« řešil Brynych jako zkušený novinář všechny problémy. Psal články apologetické, zastával se práv národa českého, mnohokrát útočil na soudobou »osvětu« a ty, kteří s ní kazili český zbožný lid, pronikl slabost doby, šlehal protestantism i liberalism, ironisoval polovzdělance. Historie se dovolával ustavičně. Dovedl i nejvážnější pravdu podati jasně a srozumitelně. Citoval výroky slavných lidí, vědců, filosofů, katolických i nekatolických a jejich výroky povzbuzoval, poučoval i porážel. S udivující logikou postupoval ve svém výkladu až do konce. Nemusíme se proto diviti, že nepřátelské noviny ho stále napadaly, ať již to byly noviny liberalistické, socialistické, nebo časopisy protestantské. Nebyly vybíravé ve slovech, ale Brynych se jimi nedal odstrašiti a neustal. Týden před svou smrtí psal ještě úvodník do »Obnovy«, stejně silný a působivý, jako články z mladších let.

Šlo mu o vzdělání lidu, náboženské uvědomení jeho, ale se zvláštním důrazem se obracel k inteligenci. Stále měl před očima, že vzdělaní lidé ovládají tisk. V rozmluvě s redaktorem »Aletheie« to vyjádřil jasně a stručně:

»Tisk jest vinou intelligence takovým, jakým právě je. Lid ho opravití a zvelebití nemůže. A až intelligence pozná, čím se v ohledu tom sama na sobě provinila, ihned se postará o nápravu. Do toho není daleko. Dnes se se strany intelligence poměrně velice málo na podporu tisku obětuje a proto také výsledky jsou podle toho. Náprava dostaví se přirozeně sama a pro nějaké boje nejsem. Lid musí býti inteligencí přátelsky povznášen, o pravdě poučován, a chybou jest, když intelligence k vášním

a choutkám davu sestupuje. To však brzy přejde, lidu se to samo zprotiví.«²⁹

Doufal, že obrátí inteligenci dobrou četbou a proto ta udivující jeho pracovitost. A jest možno užítí i o jeho dílech, a o jeho člancích slov, která proslovil v Hradci 5. února r. 1899, mluvě o katolické literatuře:

»Spolky a tisk obrodí katolický život. Bylo by to smutné, aby intelligence dobrou četbou se neobrátila k Církvi katolické.« Rozmlouvá se dále o činnosti »Družstva Vlast«, která má mnoho nepřátel, zalétá do chléva noci betlemské, z něhož přece vytrysklo světlo světa a pokračuje: »Tak mi to připadá i s tou naší katolickou literaturou. Jest odstrkována, tupena, jest Popelkou, a mnozí by ji nejraději viděli někde na smetišti, ale doufejme, že s pomocí Boží vynikne, obrodí život katolický, a víra katolická oblaží život náš.«³⁰

Proti spolku spolek!

Brynych mluvil vždy o tisku a spolku jedním dechem, ale zdá se mi, že slovo: spolek vyslovoval ještě s větším nadšením a se silnějším důrazem. Spolky byl vnášen do vesnic svobodomyslný tisk, zábavami spolkovými podrývána mravnost, na akademiích přednášeny verše, vysmívající se tmě Církve a tmářům, to jest kněžím a věřícím. Spolky byly nejúčinnější zbraní pokroku proti katolicismu. Z toho vědomí tryskalo nadšení, s nímž mluvil Brynych o spolcích katolických, a radost, že jich přibývá. Uvedu příklad:

Na sv. Václava 1893 světil prapor Jednoty katolických tovaryšů v Hradci a při tom i kázal. Chrám byl naplněn muži a jinochy a srdce biskupovo radostí plesalo. »Ó, jak rád jsem kázal toho dne! Ó, jak velebila duše má Boha! Viděl jsem, že nemůžeme zoufati. Časy jsou zlé, v národech to vře,

a vše jest rozrušeno, znepokojeno. Jest jakési dusno, jaké bývá před bouří; co přijde, nevíme; vážní mužové se obávají, že to dojde k výbuchu zhoubnému, k bouři zkázonosné. Ale hle! Uprostřed toho zmatku světového povstávají katolíci jako ze sna, hlásí se k životu, jako by volali: My jsme tu ještě, my jsme tu zase, ano, my tu budeme i tenkrát, až se snad po bouřích vzpamatují národové a budou se ohlížeti po pomoci; ano, pak se pozná, že se Bůh skrze katolické muže a jinochy ve spolky sdružené staral o vzkříšení víry svaté, bez níž není pořádku, není blaha — o vzkříšení víry katolické. A proto zvedám, Hospodine, ruce své i srdce své k Tobě a volám: Zachovej, ó Pane, lid ten katolický, zachovej ho v jeho víře; nedej mu zeslábnutí a ochabnutí, ale dej, ať roste jeho statečnost, ať roste i jeho počet. Žehnej zvláště spolkům katolickým, ať zkvétají, ať jsou, čím býti mají, totiž vysvoboditeli, od zhouby nevěry a zkázy nemravnosti.« Tak hlásal, že se musil o svoji radost sděliti s lidem v pastýřském vánočním listě, v němž mluvil o nejradostnější události pro celé lidstvo.

Kladl-li v katolické spolky takové naděje, jest pochopitelné, že od nich žádal i velikou zodpovědnost. Nepřál si spolků liknavých, jako si nepřál liknavých jednotlivců. Žádal, aby je úplně pronikla pravda, aby jejich světlo svítilo před lidmi, a aby byly svědectvím pravdy.

V úvodníku »Obnovy«, nadepsaném »Takoví lidé chtějí obrátit svět«, pronáší Brynych své přísné hledisko na život v katolických spolcích. Příležitostí byl krach Svatováclavské záložny, zaviněný knězem Drozdem, za nějž pykala celá Církev u nás. Brynych neobhazuje Drozda, mluví o něm jako o jednom, který z četného množství dobře činících se dopustil špatného činu, a zatím co se zlo jednotlivcovo tolik vytýká, dobro nesčetných se zamlčuje. Mluví o Jidášovi, který taky »byl jakýmsi správ-

cem pokladny a záložny» a hřešil. Ale tito lidé neobrátili svět, to dokáží jedině lidé rázu Pavlova: Pavel nezištný, Kristem veskrz proniknutý, světem neporušený, svět opravdu obrátil.

»Pravý, Kristem opravdu proniknutý katolík, chce-li obrátit svět, musí do světa, ale právě, že Kristem jest proniknut, všem nebezpečenstvím šťastně se vyhne, a zachová se, jak Písmo dí, neporušeným od toho světa; a jen takový obrátí svět... A co takto dnes o jednotlivcích dím, to nechť uváží naše spolky. Jen Kristem opravdu proniknutý spolek může přispěti k dílu, jež konal sv. Pavel. Spolek zesvětačený lépe aby nebyl.³¹

Spolky, podle něho, v současné době přebíraly úkol Mariánských kongregací v hrozných letech pobělohorských, jež zachraňovaly katolickou víru a s ní i řeč svatováclavskou. Proto naléhavě prosil kněze, aby všude zakládali katolické spolky, nebo v duchu doby přetvářeli stávající. Aby v nich harmonicky spojovali zábavu se vzděláním. Vybízel je, aby šli k lidu, sami k němu mluvili, nebo zjednali schopné řečníky, kteří by tak činili za ně. A třeba říci, že nemluvil ke svým kněžím marně. Nejen mladí — několik jich vylíčil ve svých povídkách při jejich spolkové činnosti, při díle, které z malých počátků vyrůstalo, ale rozrostlo se — nýbrž i staří zakládali proti spolkům spolky. Ke konci druhého roku chválí již klerus za »horlivost a píli, s jakou koná obyčejné práce, totiž na kazatelně, ve zpovědnici, ve škole a u nemocných« a dodává, že »tím více zasluhuje chvály a uznání za práce mimořádné. Založeny jsou v diecési naší přemnohé již spolky nejen zbožné, nýbrž i nanejvýš užitečné spolky mužů a jinochů, kde členové poučováni o věcech náboženských a cvičeni ve statečnosti křesťanské. Kéž by nebylo jedné farnosti v diecési bez takového spolku!« Nechválil jich na-
posled.

Katolické sjezdy.

Přehlídkou činnosti ve spolcích byly dva katolické sjezdy v Hradci Králové. Prvý se konal ve dnech 22.—24. srpna 1897 a biskup Brynych na něm mluvil o katolické výchově ve školách; druhý dne 24. a 25. srpna 1902 a na tom řečnil o úkolech katolíků v dnešní době. Účast na prvním byla veliká: 10.000 lidí se sjelo z celé diecése; na druhém bylo účastníků přes 15.000. Pokrokářský tisk nebyl ovšem spokojen.

Důvod ke svolání sjezdů nemohl býti jiný, než důvody ostatní jeho činnosti. V pastýřském listě, jímž zval diecesány na hradecký sjezd, píše, že chce, aby národ »nebyl poražen, nýbrž aby křesťanství, které až posud vždy každý národ, jenž jím byl proniknut, velikým, vzdělaným a silným učinilo, mezi námi zase obnoveno bylo; aby národu našemu, jak vzdělavcům, tak lidu, navrácen byl Kristus, čili aby vše, co u nás v úpadek a nepořádek přišlo, zákonem Kristovým zase napraveno a obnoveno bylo.«

A v listě k věřícím před druhým sjezdem zdůvodňuje heslo: »Proti sjezdu sjezd.«

»Odpůrce náš,« praví, »užívá krom jiných zbraní také schůzí a sjezdů, kde řeční a oheň či zápal pro tu věc, kterou chce provést, v duších lidu shromážděného rozněcuje. A proto naučili se katolíci téže zbraně užívat, a konají schůze a slaví sjezdy, při kterých si hledí roznítiti sobě ten k boji proti odpůrcům potřebný oheň víry a lásky, čili oheň horlivosti, o to usilující, aby pravé a rozhodné křesťanství proniklo zase veškerý život náš.«

Tato slova nesmrtelného biskupa jsou velice časová právě nyní, kdy nejdůstojnější episkopát český se rozhodl na biskupských konferencích v Olomouci uspořádati r. 1934 první celoříšský sjezd katolický po válce.

Katolická výchova ve škole.

V »Obnově« napsal Brynych článek: »Vraťte mi mé dítě«,³² a začíná jej takto:

»Dojemný odehrál se v minulé dny výstup v porotních místnostech mladoboleslavských. Podvodný úředník záložny tamější — Wilt — byl souzen. Do soudního domu dostavila se i matka jeho, hlasitě štkajíc a volajíc: Vraťte mi mé dítě! Když pak kolem ní vedli syna odsouzeného, jenž ji, jak se zdá, delší čas vůbec ani neviděl, padl jí v náručí a na srdci mateřském plakal, plakal dlouho, plakal hořce.

Podobně stalo se před lety, když v Rusku odsoudili k smrti mladého nihilistu, vraha carova. Tehdáž volala matka jeho: Vraťte mi mé dítě! Já jsem vám dala syna nezkaženého, bohabojného, ale vaše školy ho zkazily. A když jste ho zkazili, nyní mi ho věšíte. Vraťte mi ho tak, jak jsem vám ho dala!«

A v jiném článku »Jak jste si je vychovali, tak je máte«,³³ uvádí příčinu bezbožecké výchovy ve školách:

»Na katedry vysokých škol dosazovali jste bezbožnické profesory, střední školy udělali jste smíšeninou liberalismu se slabým přídavkem křesťanství, konečně zbezbožnili jste i školy lidu na způsob škol středních...

Patrno, že jest třeba jiného vychování pokolení vyrůstajících, vychování národů na základě náboženském. Ne na zbořeninách katolicismu, — jak učitelský list jeden píše, — ale na zbořeninách bezbožeckého liberalismu vyrostete lepší a spořádanější pokolení, šťastnější národ. Jen aby nepřišly dřív zbořeniny států!«

Škola byla odnáboženšťována a výsledky, které Brynych uvedl, nebyly ani pro národ ani pro společnost radostné. Pokrok a liberalism užily školy

jako nejrychlejšího prostředku, jako nejlepší zbraně k vítězství svých zásad. Proto biskup byl povinen varovat a učinil tak častokrát. Bez náboženství není možná pravá výchova. Právě charaktery mravní nalezneme jen tam, kde jest pravý základ náboženský. Tuto pravdu rozvinul nejednou ve svých článcích a přednáškách a dovolával se k jejímu potvrzení názorů nejznamenitějších pedagogů světových, hlavně ovšem Komenského, který byl odpůrci jeho vysoce chválen. Šlo mu opravdu o mravnost lidu, o zdokonalování jeho a moderní škola křížila v tomto směru jeho plány. Jakmile výchova školská otřeše náboženskými základy dítek, rozboří základy společnosti samé. Z lásky k člověku a k národu si vysvětlíme jeho boj proti těm, kdož chtěli školu zlaicisovat. I v tom jest biskup Brynych důsledný: křesťanství jediné obrodí svět a to se může státi, když mládež bude vychovávána v jeho duchu. Měl zkušenosti ze školy, neboť byl osm let katechetou a život i dějiny lidstva potvrzovaly slavnostně jeho názor.

Jak si představoval výchovu ve škole, vyslovil nejlépe v hluboké řeči na prvním katolickém sjezdu v Hradci r. 1897. Mluvil jako biskup, jemuž »na předním místě záleží veřejně ohlásiti katolické zásady o vyučování i vychovávání, o škole.«

Mluvil jako český biskup, neboť »kde se až i ve sněmovně ozve hlas, že by škola katolická nebyla s to vychovávat mládež, která by svou vlast nezištně milovala a horlivě ku povznesení národa českého pracovala, tam je zajisté čas svrchovaný, aby promluvil biskup, Čech rodem, jazykem, srdcem, prací a skutky.«

Škola budiž pramenem dokonalé vzdělanosti! Člověk potřebuje vzdělání rozumu. Světlem pak rozumu jest pravda. Pravda je všechno to, co skutečně jest, tedy příroda hmotná, dále koruna všeho, člověk, bytost, která myslí. Nespokojuje se pou-

hým pozorováním, ale táže se, odkud vše pochází, po Původci všeho, kdo je ten, jehož lidstvo nazývá Bohem? Poznání Boha je teprve pravým světlem rozumu, bez poznání Boha není pravého vzdělání. Písmo pak dí: Bůh jest pravda. Poznání pravdy jest pramenem vzdělanosti podle zásad katolických. Církev povznáší k Bohu, činí ho dokonalejším, staví mu před oči svatost, což jest sjednocení vůle lidské s vůlí Boží. Je třeba zachovávatí zákony Boží, to je zušlechtění vůle mravností, čili konáním dobra. Nejvyšší dobro jest Bůh. Odleskem pravdy a dobra jest krásno. Třeba tedy vzdělávat rozum, posilovat vůli a zušlechtňovat srdce. Tuto vzdělanost žádá na škole Církev. Tedy, aby škola se stala pramenem dokonalé vzdělanosti, musí býti náboženskou. Býti dokonale vzdělaným, znamená býti proniknut Bohem, jenž jest pravda sama, dobro samo, krása sama.

Všechno úsilí ve škole musí vésti k Bohu. Učí-li se třeba žák dějepisu, nesmí viděti jen nahodilou nakupeninu lidských činů, nýbrž musí poznávati, jak Bůh zasahuje v život národů, aby ukázal svou moc, moudrost, spravedlnost, lásku a milosrdenství. Vyučování má směřovati k tomu, aby vůle byla podrobena Bohu a volila vždy jen dobré. Poněvadž i srdce má býti vzděláno, musí vyučování buditi zálibu v odlesku Boha, jakožto věčné pravdy a nejvyššího dobra. Škola, má-li vésti k dokonalé vzdělanosti, musí býti konfesijní, neboť jen taková vede k přesvědčení, že Bůh skutečně jest. Jen jeden jest, jen jediná jest pravda, kterou hlásá katolicismus, a tou nechť jest škola proniknuta. Škola nemá jen učiti, nýbrž i vychovávatí a naše náboženství vlévá nadpřirozenou sílu naší vůli, což nečiní žádné jiné náboženství. Míni zde nejen slovo Boží a modlitbu, nýbrž obzvláště svátosti. Svatým přijímáním se vůle upevňuje a člověk zdokonaluje. Proto jest k výchově pomoc náboženství potřebná;

může je však skýtati toliko škola upřímně a vysloveně katolická.

Devatenáct století působí Církev na evropské národy. A drží-li Evropa dosud prapor osvěty, je to jen proto, že byla křesťansko-katolickou.

Škola je po právu přirozeném i dle zásad křesťanských zastupitelkou rodičů. Tito mají právo své děti vychovávat i když je svěrují škole, mají i právo žádati, aby je vychovávala rovněž v duchu víry katolické. Kdo nutí katolické rodiče k opaku, páchá násilí a bezpráví. Rodiče nad to mají povinnost starati se dětem o výchování a vzdělání, povinnost zákonem Božím vyměřenou. Kdo má zastupovati rodiče ve výchově dětí? Moderní stát k tomu není, poněvadž jest liberální, t. j. ve svém kořenu atheistický. Dovoluje, ba doporučuje hlásat ve škole bezbožectví. Naše právo na výchování dětí se šlape. Našemu svědomí se děje násilí. Stát se stává tyranem katolíků. Proto katolíci žádají, aby byla pro ně zřízena škola, proniknutá veskrze katolickým duchem. Kde zářil oltář, tak svědčí dějiny, tam zářila i osvěta. Kde vládla křesťanská osvěta, tam žili národové v blahobytu. Liberalismus se jako vychovatel národa neosvědčil. Rozklad společnosti, úpadek mravů i blahobytu, socialismus a anarchismus jsou jeho odchovanci. Nejde o opakování školy katolíky, nýbrž, aby jim bylo dáno, co jim patří po právu přirozeném i nadpřirozeném.

Stát má na starosti život časný. A protože proniknutí Bohem k vůli životu věčnému je základem spořádaného života časného, má stát Církvi nechat svobodu a volnost ve škole a její činnost podporovati. Obě moci — duchovní i státní — spravujtěž školu ke svým cílům v srdečné vroucnosti vedle sebe. Stát by se měl dohodnouti s Církví i pokud jde o dozor na učivo i o výběr učitelů. Učitel pohan, evangelík, žid, nemá býti na katolické škole. Že by nebyl učitel svobođen? Zdaž

jsou svobodní katoličtí rodiče, jimž se proti právu vnucují učitelé, podrývající v žácích veškeré náboženské cítění? Katolická škola není nevlasteneckou, poněvadž v dětech potírá sobectví, činí je mravně silnými, vštěpuje jim lásku k bližnímu a jedině národ mravně silný může vzkvétati.

Ke konci své řeči volal Brynych k celému národu: »Povstaň, lide český, jenž v náboženském ohledu namnoze ještě spíš; povstaň, národe drahý, žádej od zákonodárců školu Kristovu, a budeš osvícen, vzdělán, posilněn; budeš žítí a nepřátelé tě nepřemohou. A kdyby se ti podařilo vymoci si nejen snad školu pro děti, nýbrž i školu střední a vysokou — Kristem *proniknutou*, pak by s obdivem na tebe hleděli bezbožectvím hynoucí národové ostatní, že k novému životu vstáváš z mrtvých; pak by přišel zase ten čas, kdy slavné Čechů jméno po celé Evropě by bylo ctěno!«

Řeč Brynychova o škole byla odvážnou, ale byla spravedlivou. Byl za ni napadán a u vídeňské vlády, která neměla ráda biskupa, jenž nemlčel, když ostatní mlčeli, měl o jeden vroubek více. Dnes, po pětatřiceti letech od jejího proslovení, by byla tato řeč snad ještě časovější a potřebnější než byla r. 1897. Její přísná stavba, logika, hloubka myšlenek v ní uložených a rozvedených, jakož i naléhavá starostlivost, jež mluví z každé věty, stavějí ji k tomu nejlepšimu, co kdy Brynych řekl.

Biskup znal dobře rakouskou vládu a snad i tušil, že všechno napomínání i varování jest marné. Ani na chvíli neměl pochybnosti o stavu tak zv. rakouského katolicismu. Naučiti se z paměti odpovědi na otázky katechismu nedostačovalo. Brynych, který dovedl znamenitě katechisovat, se hodně napřemýšlel o způsobu vyučování náboženství na škole, jemuž byl přikládán stále menší význam, a uvědomil si, že prvou vadou jest katechism. Rozhodl se tudíž dáti katechetům i žákům nové dílo,

které by lépe vyhovovalo a bylo praktičtější než společný katechism, zavedený na společných konferencích rakouských biskupů ve Vídni.

A tak vznikl slavný jeho »Oltář«, vydaný roku 1896. Biskup pracoval na této knize tři léta a užil všech svých zkušeností katechety i profesora katechetiky. Hned v prvním roce Episkopátu z otázek pro pastorální konferenci se týkají jí tři liturgie a kostelního zpěvu. Kněžstvo odpovědělo a po třech letech vyšel »Oltář«, »poučná a modlitební kniha i zpěvník.« Její cíl jest vyjádřen slovy: »Náboženství jest poznání a ctění Boha. Jen jedno náboženství jest pravé. Pravé náboženství zjevil lidem Bůh. To pravé, Bohem zjevené náboženství slove křesťansko-katolické, čili krátce katolické. Ku pravému poznání a ctění Boha dle náboženství katolického vede nás kniha »Oltář«. Rozděluje se na dvě hlavní části: Poznání Boha a ctění Boha. Brynych v ní zpracoval otázky o liturgii a zvláštní komisi bylo uloženo upravit část zpěvnou. V nařízení ke kněžím se žádá, aby »Oltář« se stal i učebnou knihou náboženství na školách. Jest v ní z pokladu naší věrouky a mravouky předloženo tolik, mnoho-li o visitacích, resp. o zkouškách ze sv. náboženství se žádati bude. Poučení to jest pojato do knížky, pro služby Boží určené, dílem z té příčiny, aby lid před službami Božími neb i mezi nimi četl si a opakoval, čemu se ve škole učil, hlavně ale proto, že knížka modlitební spíše se stane knihou rodinnou, než pouhý katechismus.

Považuje se za věc povinnou, aby mládež modlitby »Oltáře« — zejména mešní — rozumem pronikla a dobře v paměť vstúpila. Proto se nařizuje, aby se při mši sv. vždy jen nezpívalo, nýbrž aby děti hlasitě a společně, ale současně s příslušnou akcí s knězem u oltáře říkaly mešní modlitby a tak si je celá obec znenáhla v paměť vstúpila. Od nařízení toho očekáváme obzvláště u pohlaví muž-

ského — které modlitební knihy do chrámu Páně nenosí — ovoce dobré a hojné.

Nebude více dovoleno při službách Božích zpívatí jiné písně, než jsou v »Oltáři«. Před službami Božími dává se místním obyčejům volnost.«

Dnes se začíná v mnohých chrámech totéž, co před 30 lety navrhoval hradecký biskup, a čímž dosáhl opravdu obrody liturgické ve své diecési.

»Oltář« se měl státí učebnou školskou knihou, ale tento plán byl zmařen. Kardinál Schönborn, jakmile zvěděl o úmyslu biskupa Brynych, že chce zavést pro svoji diecési zvláštní katechismus, ihned dopisem ze dne 4. srpna 1896 jej žádal, aby od úmyslu toho upustil s poukazem na rozhodnutí biskupských konferencí o zavedení jednotného katechismu v celé Cislajtánii. V dalším dopise sděloval, že podá oznámení do Říma, jestliže se nepodvolí. Zavedl tedy pro forma jako učebnici náboženství společný katechismus rakouských biskupů, ale připomenul kléru, aby nenutil těch, kteří mají »Oltář«, kupovati si katechismus a aby vyučovali dle »Oltáře«, ne-li všecko, tedy aspoň stati o církvi, o mši sv. a sv. svátostech, které v »Oltáři« v pravdě klasicky jsou provedeny.³⁴

Biskup Brynych měl vznešený cíl: Usebranost při nejsvětější oběti jest podmíněna znalostí její. Člověk, který pronikne smysl liturgie, bude zbožně přítomen nejsvětější oběti a prospěch z ní bude u něho veliký. Děti hned od malička musí býti vedeny ku poznání liturgie a k lásce ke mši svaté, a stanou se z nich opravdoví křesťané. Tím poznáním a láskou budou i chráněny před nebezpečím nauk, které z nich chtějí vytrhnouti víru. Náboženská obroda, o níž se staral biskup Brynych, měla růsti, aby byla trvalou, z obrody liturgické. A jest jistě ke škodě v tomto vznešeném smyslu, že »Oltář« upadl v zapomenutí.

*V poslední kapitole se čte
o utrpení biskupa Brynychy
za to, že miloval a pravdě
učil Jeho smrt a sláva*

Mitra biskupská stala se mi korunou trnovou — vždyť znáte ty potupy, pomluvy, jimiž od nepřátel naší svaté víry stále jsem zasypáván.

Těmito slovy si postěžoval Brynych v dopisu svému kněžstvu 14. března 1895 a jistě ani nevystihl úplně přemíry bolesti, jež ho doprovázela jako věrná přítelka po celých deset let po všech cestách, jimiž se ubíral k srdci a duši svého lidu, jež vedl k Bohu.

Nemusíme se ani diviti onomu utrpení, známe-li dílo, které konal, jeho lásku k nesmrtelným duším, jeho neohroženost. Velcí lidé musí býti vždycky na bolest připraveni, kdyby nic jiného, jistě často nebudou pochopeni. A jak by mohli býti pochopeni v prostředí, jehož nejpriléhavější vlastností jest prostřednost? Velikost kráčí světem jako královna, jež se nespokojuje rozdáváním bezcenných hraček, ale poděluje vzácnými perlami, jež si není možno vzíti ke všednímu a nečistému rouchu. Je třeba odíti se v krásný šat, obléci nejnádhernější rouchu. Velikost jest chápána a uznávána pouze těmi, kteří sami jsou dosti hlubocí, nebo dosti pokorní. Právě to vysvětluje posměch, jenž zasahuje genia a světce s úmyslem zraniti je na nejcitlivějším místě. Prostřednost v boji s velikostí nebo sva-tostí nezná úlevy a nikdy jí neodpustí, že se opov-žuje žíti. Změní svůj poměr k ní, až zemře, neboť jí byla neškodná pokud žila, dávala život a chtěla jej. Tehdy dokonce i slzy roní nad jejím zánikem a snaží se jen o to, aby dědictví po ní rozměnila tak, aby na nikoho nic nezbylo.

Zákonem každé pravé velikosti jest láska, záko-nem prostřednosti jest sebeláska. Je-li velikost po-

korná, jest prostřednost pyšná a každá pýcha jest nemilosrdná. Velikost zapaluje, to jest její výsadou, ale i jejím prokletím, nebo aspoň odsouzením.

Velikost Brynychova byla ohněm lásky. Byla stravováním srdce v žáru nekonečné lásky Boží. V tom byla její krása, ale v tom i tkvěla příčina velké bolesti. Pomyslíme-li na lásku Boží, vybavuje se nám hned utrpení. »Tak Bůh miloval svět, že Syna svého dal.« Přemýšlením o lásce Boží se blížíme ke kříži, a čím více se blížíme, tím se nám stávají jeho obrysy patrnější. V těch, které si vyvolil Pán, rozdmychuje netoliko požár lásky, nýbrž i prohlubuje propast bolesti. Jejich lásku zvroucňuje, umocňuje tíhou utrpení. Světci připadají — a světec se nejvíce přiblížil k Bohu — jako forma, v níž již nemůžeme ani rozeznati lásku od bolesti, jak se vzájemně prostupují.

Biskup Brynych jako věrný a oddaný služebník Boží, jako neohrožený vůdce vojska Kristova se musil nutně sraziti s nepřitelem v boji, v němž byla prolévána krev. Jako biskup, který chtěl zachraňovat, poněvadž miloval, trpěl nevýslovně, když viděl již mnoho lidí padlých, duchovně mrtvých, mnoho těžce raněných, duchovně umírajících, mnoho raněných, duchovně lhostejných, jejichž rány se mohou každou chvíli zhoršiti. Chtěl všem vrátiti život, to znamená obroditi je v Kristu, a to bylo dalším podnětem k bolesti, neboť byl dán rozkaz vůdců boje proti Kristu, že musí býti zničena Církev. Brynych tušil, že za cílem, který si vytkl, nepůjde a nedojde k němu bez těžkého utrpení. Kristus, který byl Bohočlověkem, a jenž chtěl jenom dobro a spásu všech, pro něž i život dal, vykřvácel na kříži. V prvním listě k věřícím si předpověděl své pronásledování, které i jeho bude stíhati a trestati, protože chce, aby nikdo nezahynul.

»Není mi ovšem neznámo, že mám taky odpůrce nebo nepřátele. Ale můj Pán a Spasitel Ježíš Kris-

tus měl také nepřátele, a tak kruté, že ho až před soud hnali, za zločince jej vyhlásili a horším nad Barabáše lotra a vraha jej vykřičeli; lid proti svému dobrodinci rozeštvali a na kříž přibili. A proč tak učinili? Protože *hlásal pravdu, která se jim nelíbila, protože ji hlásal neohroženě, bez ohledu na jejich osoby*. — Nuže! Což divu, že i biskup váš za to, že hlásal, co Kristus hlásal, že pérem hájil to, zač Kristus na kříž šel, že *bez ohledu na osoby* ukazoval vám, kdo vám škodí nejvíce, když ve vás oviklá víru svatou, — což divu, že tedy i biskup váš má své odpůrce.

Ale biskup váš následuje Ježíše Krista, Pána a Spasitele vašeho a volá: *Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí*. (Luk. 23, 34.). Biskup váš ví, že je-li někdo odpůrcem jeho, že takový jen z neznalosti pravdy to činí. A za takové bych tím více volal k Bohu: »*Pane, nepokládej jim toho za hřích*.« (Sk. ap. 8, 59.)

A srdečnou mou touhou jest, právě takovému prokázati dobrodiní největší; právě takovému bych, kdyby možno bylo, otevřel srdce své, aby poznal, že není v něm hořkosti a zášti proti nikomu, nýbrž jen láska k lidu upřímná, a nyní to smím již říci, láska otce k synu bloudícímu a srdečné odpuštění.«

Biskup Brynych nebyl pochopen ani těmi, kteří by měli býti nejoddanějšími jejich pomocníky a spolubojovníky. Zažil trpké chvíle v konsistoři a musil zažít i nejedno trpké zklamání od kněží. Jak ho bolelo to nepochopení, vysvítá z listu, zasláného 24. prosince 1893 příteli P. Kopeckému, faráři v Proseči, v němž čteme:

»Ano, zkusil jsem dosti za ten rok, a mohu říci, že jsem přece netušil to množství starostí a zármutků, jež na mne denně se hrnou. Vše bych ještě nesl, co přichází z venku, ale ta interna?! To nechápání mých nejlépe míněných snah, a ten mate-

riál, s kterým mám pracovati, to tíží nade vše. Snad mi rozumíte.

Dříve jsem mohl ujeti k Vám, do té své prosečské idyly, a nyní i ve svátcích musím setrvati na místě křížů každodenních, často zbytečně, mnohdy i zlobou úmyslnou, mně připravených. — Ale Pán Ježíš — jako člověk — to neměl lépe.

Krok za krokem jako v žlunickém blátě anebo ve sněhu navátém obtížně musím si raziti cestu, a musím bojovati o každou píd' půdy, na které mám státi. A boj vedu a v zápase stojím často sám a sám mnohdy s obavou, že se škodolibost zaraďuje nad nezdarem některého podniku.³⁵

A po dvou letech si opět stěžuje svému příteli a tentokráte jsou jeho slova ještě trpčí. Píše:

»Včera dostaly moje nervy zase jednou náraz, že jsem se trásl a holest měl celý den. A příčina toho? Nemohu všem pánům dáti své biskupství a sám odstoupiti, což bych milerád učinil, kdyby to pomohlo. »*Vitia linguae*«, *superbia cum affectata humilitate*, řádění vášní zotročujících rozum, ba i svědomí zaslepující.

Se mnou děj se vůle Boží. Modlím se ve smyslu sv. Martina a dím s Písmem svatým a jedním sv. Otcem: *Si propter me commota est haec tempestas, projicite me in mare...*«³⁶

»Já vám budu otcem,« řekl kněžím, a chápal to slovo v celé jeho obsažnosti, odpovědnosti, vedení, lásce i bolesti. Bolelo-li ho, když nepřítel zneuznal jeho dobrou vůli, musilo ho tím více bolet, když ti nejdražší jeho srdci, kněží někteří, proti němu vystoupili, ne přímo tváří tvář, nýbrž anonymně a v tisku, který hlavně sváděl proti němu boj, v listech liberalistických, jako byly třeba »Národní listy«. Nejednou mu bylo v nich řečeno, že se nestará o nižší duchovenstvo, byla uváděna v posměch jeho nařízení, jimiž zamýšlel ochrániti kněze od příležitosti ku pohoršení a ku pádu. Za své

»Připomenutí« z roku 1897 musil snést příkoří a pohany, jež jistě jeho srdce těžce ranila. Ale snad nepsali tyto stati kněží, snad byly vyráběny v redakcích a podepisovány slovy: Anonymní kněz. Články však, jimiž byl biskup napadán v »Rozvoji«, časopisu modernistických kněží, nebyly psány laiky, nýbrž skutečně duchovními jeho diecése. Za lásku nevděk a ostouzení nejen biskupa samého, nýbrž i těch bratří, kteří klesli. To vše s radostí přijímali nepřátelé jako zbraň proti Církvi a jejím pastýřům. Nesl těžce každé rozdělení, jímž se ubíralo na slávě Církvi, a jímž byl oslabován náboženský život v národě. Připadalo mu, jako by každým takovým podvratným činem několik duší navěky umíralo. Prosil proto kněžstvo, aby trpělivě snášelo příkoří, z lásky k Bohu, prosil i vůdce katolického tábora, aby neoslabovali svých řad. Ale poměry byly tehdy příliš neutěšené a byla to opět rána do jeho duše, jak sám napsal v dopisu P. Kopecnému.

»Vůdci‘ našeho katolického života — recte živení — pohoršlivým způsobem navzájem se potírají. Každá taková rána jednoho do druhého je rána do náboženství a rána — do mé duše, která se vzdává naděje, že bude tak něco provedeno. Bude tedy brzo již čas, abychom my, stárnoucí, odstoupili s jeviště. Jen aby Pán Bůh hříchy odpustil; — v nebi bude jen jedna strana — to opravdu katolická.³⁷

Brynych nebyl za lásku odměněn, nýbrž trestán. A právě tímto pronásledováním se stává biskup Brynych nejkrásnější obětí lásky, jest biskupem posetým ranami, krvácejícím, ale při tom volajícím: Pane, odpusť jim, neboť nevědí, co činí! Heroism Brynychův nespočívá jen v tom, že z nejčistší lásky k Bohu a duším, jímž obětoval celý život, všechny schopnosti své duše, jímž patřil každý tep jeho srdce, vytrpěl na zemi, mezi svými

pravé mučednictví, nýbrž že se dovedl ještě modlit za své nepřátele a odpustil jim. Jednou přijel na visitaci do jakési vesnice na Novobydžovsku a na hřbitově stál muž, o němž mu později řekli, že jest redaktorem nevěreckého listu, jenž se častokráte vrhl na Brynychu. A tehdy řekl biskup:

»Škoda, že jsem ho neviděl; šel bych k němu, objal bych ho a řekl: Příteli, čím jsem vám ublížil?«³⁸

»Co soudíte o svých pronásledovatelích?« tázal se biskupa redaktor »Obnovy«. A odpověď?

»Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí.« Pro sebe mám slova: »Blahoslavení jste, když vám zlořečiti a všecko zlé o vás mluvíti budou lhouce, pro mne, radujte se a vešelte se, neboť odplata vaše hojná jest v nebesích.« (Mat. 5. 11—12.) Pro ně mám modlitbu, jako jsem na dvou místech s lidem hlasitě plačícím veřejně v kostele učinil.«³⁹

Příjezd nově jmenovaného biskupa do sídelního města byl slavný. Lid ho uvítal s nadšením a radostně. Husté zástupy, shromážděné před residencí, volaly mu: Sláva! Ale vůdcové boje proti Církvi, kteří nebyli v pochybnostech o moci a duchu Brynychovu, osnovali plán a po několika letech, opět před jeho residencí, zástupy lidu volaly: Hanba Brynychovi! Pryč s Brynychem!

Protestanté i liberálové mu neodpustili jeho knih, jeho díla, jeho historických článků a brožurek, v nichž proti lži hájil pravdu. Evangeličtí kazatelé čeští nezapomněli na »Kříže a kalichy«, v nichž odhalil slabiny protestantismu a jeho ubohost tak dokonale, že v protestantských časopisech, v »Jednotě«, »Husovi«, »Hlasů ze Siona«, nastalo zděšení. Pokrokáři zase měli důvod k zášti v jeho studiích o Husovi a Komenském, v nichž na základě historického badání obhajoval pravdu proti lži.

V přípisě,⁴⁰ zaslaném městské radě královéhradecké 4. března 1897, dotýká se biskup této příčiny odporu svobodomyšlného českého světa: »Vrhli se na mne, protože se jednalo o mravní zničení muže, jenž jediný v Čechách měl tu smělost stavěti hráz návalu výbojného protestantismu a ukázati na neshášenlivost a jízlivost spisů pastorských.«

Nuže, jak se bojovalo proti biskupu Brynychovi? Napsali o něm, že není Čechem, že necítí s národem, a že byl jmenován Thunem jen proto, aby potlačil mladočeské a pokrokové hnutí české. V brožuře Vránově: »Dva kněží«, která byla rozšířena po celé diecési, byl tupen jako nástroj vládní moci, jež chce potlačit průbojné češství. Nazvali ho tupitelem velikánů českého národa, jenž usiluje o jeho bytí, ač dobře věděli, že jediný z českých biskupů se zastával práv svého národa až u samého panovníka. Vědomě lhali, neboť současně popuzovali proti němu německé nacionály jako proti šovinistovi. Nebylo mu tajno, kam se míří těmito pomluvami.

»Vědí dobře,« pravil, »že miluje váš biskup vlast i národ, ale protože se postavil proti bezbožectví, tupí jej, a šíří o něm pomluvy ústně i tiskem.«

Do měst, do nichž odjížděl na visitaci, byla posílána a v nich vyvěšována oznámení, a v těch se varovalo obecenstvo, aby nevívalo biskupa, který necítí s národem, ba uráží přímo největší jeho syny. Noviny ho vinily, že ustupuje Němcům. Sociálně demokratický tisk ho nazval největším nepřitelem dělnictva. Němci ho napadali jako zarputilého Čecha, jenž jest nespravedlivý k německým menšinám a německé kněžstvo ho konečně obžalovalo u vlády, jež zaslala onu obžalobu Vatikánu.

Biskup Brynych byl Čech tělem duší. Jeho otec byl Čech, matka Moravanka. V interviewu s redaktorem »Obnovy« prohlásil:

»Má mateřská řeč jest česká. Zpívalť jsem již

jako mladý student gymnasista a to s velikou upřímností: český otec, česká máti, učili mne Boha znáti.« A o svých studentských letech v témže interviewu praví:

»Pamatuji se docela živě, jak jsme se sice německy dosti dobře naučili, ale již ve *třetí latinské probuzenými vlastenci* byli, české knihy, časopisy odebírali a s horlivostí čítali. Roku 1860 po vydání »diplomu« byl jsem mezi prvními, jimž otec koupil »čamaru« se šňůrami a klobouk se střepečky.«⁴¹

O vlasteneckém smýšlení biskupa Brynycha nemůže býti nejmenšího sporu. Z nesčetných dokladů uvedu jenom dva, které byly všem známy a přece nezměnily zloby jeho nepřátel. Je to předně jeho přímý projev ve prospěch práv národa českého, když zrušena byla jazyková nařízení. Odpor proti zrušení byl všeobecný a prudký a vídeňská vláda jej potlačovala nemilosrdně. Žaláře se plnily, soudy s českými lidmi jednaly nemilosrdně. A tehdy vystupuje biskup královéhradecký Brynych svým článkem, který zůstane navždy slavným svědectvím jeho lásky k českému národu, neboť, jak správně píše dr. Reyl, z jeho »článku dýše a prýští ten vřelý, rozhodný, svatý národní cit, který pronikal všecku bytost Brynychovu po celý jeho život. On, vysoký hodnostář, postavený na prestol biskupský, neváhal v kritické pro národ náš době, kdy se žaláře plnily těmi, kdo proti zrušení jazykových nařízení demonstrovali, zastati se práv lidu českého celou silou své osobnosti, svého významu a svého úřadu. A již tímto jediným skutkem, pro nějž mu napotom bylo snášeti různá příkoří, zasloužil si upřímnou vděčnost celého národa našeho.«⁴²

Brynych napsal tehdy článek: »Demonstrace«⁴³ do »Obnovy«, který vzbudil nadšení u Čechů a vystupňoval odpor Němců. Po stručném výkladu, co

znamená slovo: demonstrace, dovozuje — tehdy se dály v našich městech četné demonstrace národní a politické, — že »se demonstrace náboženská, politická a národní nemůže vůbec zavrhovati.« Srovnává český národ s Lazarem, který čtyři dny ležel v hrobě. »Tak to bylo i s národem českým. Již skutečně zapáchal umrlčinou, již mysleli, že není ani možno, aby z mrtvých vstal. A hle! Lazar vstal z mrtvých. Prozřetelnost sama ten druhdy tak zbožný národ dovolila sice pro jeho pronevěru ztrestati, ale vpravdě »božská moc« její jej vzkřísila.

Ale právě toto vzkříšení se nelíbilo a nelíbí těm »nahore«.

Náboženství nedovoluje potupy a hany zákonného panovníka, ani není radno vésti lid k demonstraci, ale jest otázka, na koho padá za ni vina. Nepadá jen na lid.

Z čistého tedy — i rakouského — vlastenectví píši tyto řádky a pravím: Nebylo by dobře, aby stát náš zpytoval bez vášně svědomí své, zdali on to právě není, který tak tichý, pracovitý, daň ze statku i krve platící, královsky smýšlející lid český ku hněvu popuzuje? Nebylo by dobře, aby pan Clary a jiní podobní jemu přemýšleli, jak od více než sta let národu českému dostává se jen křivdy, utlačení a nevděku?

Nad slunce jasnější pravdou jest, že jasný rod habsburský svobodnou volbou stavů českých obdržel korunu státu českého! A dělati tedy z království českého jen »zem«, provincii, jest křivdou a bezprávím.

A tu nepomáhá výmluva, že prý během času se právo to promlčelo. Uloupil-li nám na př. Prušák Slezsko a Kladsko, nedrží ho právem, kdyby ho držel tisíc let. Před vznešeným zákonem náboženství neplatí žádné promlčení, i kdyby skutečně národ český byl o svém právu mlčel. Kdybych na př. zdědil statek s výměrou 120 korců a shledal bych,

že 20 korců je prioráno, kdyby otec můj třeba padesát let je byl držel, ve svědomí, před Bohem jsem vázán 20 korců vrátit, i kdyby světský zákon jinak — k vůli zevnímu pořádku — dovoloval.

A tak před Bohem, před tou božskou mocí věčné spravedlnosti, jest vlast naše s Moravou a Slezskem státem, královstvím, kdyby se kdokoliv posmíval »zažloutlým listinám«, na nichž to psáno bylo.

A v tomto státě byl jazyk český prvním, později aspoň rovnoprávným s jazykem německým. »Jazyka dar svěřil nám Bůh« a jest nám statkem drahým podobně, ne-li více, jako pole, dům, peníz. Zrovna tak, jako nemá nikdo práva uorávat mi pole, bydlet v mém domě, ubírat mi peněz, tak taky nemá nikdo před Bohem práva, ubírat práva mé řeči, mému jazyku. A zase žádný sebe delší obyčej čili tak zvané promlčení, praescripce, neplatí před Bohem.

A když tedy státníci naši si od dávných let počínají, jako ti, kteří..., když dělají křivdy proti božskému právu, v srdcích lidu zapsanému samým Stvořitelem, tážu se, kdo je tím v první řadě vinen, že bouří se konečně lid ten a žádá právo své? A když zabočí dál a rozhněvá se, kdo jest tím vinen, ne-li ti, kteří nezachovali svatý příkaz: Otcové, nechtějte ku hněvu popouzeti synů svých!

Pan ministr Clary řekl prý, že se jazykovými nařízeními Němcům ublížilo. — Ovšem, že to pravda není. Naopak, ani jazykovými nařízeními se jim neublížilo, neboť pokud se věci naše neřídí v Praze, ubližuje se nám. Bylyť zajisté proti svatému právu našemu přeneseny do Vídně. Ale dejme tomu, že páně Claryho srdce cítí, jak to bolí, když se dělá křivda. Kéž by uvážil, že *Čech má taky srdce a že má dobré srdce*. A odejmutím toho drobtu práva poranil p. Clary srdce to v hloubce jeho nejvniternější. A bouří-li to nyní v Čechách, jsou-li

nejlepší a až dětinně loyální Čechové »k hněvu popuzeni«, nezavinili toho sami.

Možná, že se budou nyní zase naplňovati žaláře a že se budou potlačovati projevy až i oprávněné, ale tím se nejvýš docílí dusné mlčení hněvu utlačeného, pláče utajeného.

Ale tak nemá vypadati stát! To není to zařízení státu, jaké by mohlo být, kdyby se nejednalo proti »božské moci« práva a spravedlnosti. — Takový stát, ať pomalu, jde záhubě vstříc a chystá si to, čemu pohané říkali Nemesis, bohyně, jež trestala bezpráví; my tomu říkáme »trest Boží.«

Nemluví z každého tohoto řádku opravdová láska k národu, ryzí vlastenectví? »Národní politika« je nazvala 21. XI. 1902 »zvláště významným a vysoce záslužným činem biskupa Brynych.« A neohrožený zastánce práv svého národa veliký biskup Strossmayer byl jím rovněž nadšen. Ale ani tato mužná slova nepřesvědčila nepřátel Brynychových.

Druhým činem jeho, svědčícím o upřímném vlasteneckém citění, byl hoj proti německým nacionalům, vedeným Opitzem a Wolfem, kteří žádali vládu o zřízení čistě německého biskupství v Chebu. Biskup Brynych se se vší rozhodností ohradil proti tomuto záměru, jenž se ovšem velice zamlouval Körbrově vládě, vyzval lid, kněžstvo i poslance, aby nikdy nedopustili jeho uskutečnění a sám poslal zvláštní přípis »Promemorium« J. Sv. Lvu XIII., v němž zdůvodnil dokonale nebezpečí německé akce. Kněžstvo rovněž uposlechlo výzvy svého biskupa, nunciatura dostávala z celé země protesty vikariátů a výsledek jest znám. Biskup Brynych zvítězil, vládu si sice ještě více znepřátelil, ale audience u Lva XIII. dne 7. října 1901 byla velice srdečná a otázka zřízení diecése čistě německé byla navždy pohřbena. Viděl ve snaze Něm-

ců »parcelaci království českého,« nad níž ho »srdce opravdu bolelo.«⁴⁴

Brynych nebyl biskupem nespravedlivým k německé menšině, ale nedovolil utlačovati ani menšinu českou. Neustupoval před německými národními, zaváděl české bohoslužby v menšinových městech, německé kněze nabádal ke svornosti.

A hle, v čem se sešli čeští pokrokáři s německými národními: V boji proti vlasteneckému biskupu. Vrchlabský okres požádal ministerstvo kultury, aby zakázalo přístup do něho biskupu Brynychovi; nebyl vítán, když tam přes to přijížděl, konaje svoji arcipastýřskou povinnost. Jaroměř, Hradec, Pardubice, města pokroku, ubíjela s německými městy českého biskupa. A obojí mu hrozila vystoupením obyvatelstva z Církve. Mohl právem říci ve své řeči při svěcení »Adalbertina«:

»V ubohé vlasti naší jest za dnů našich obzvláště lehké poštvati proti někomu. Jest jen zapotřebí v novinách říci, že není vlastenec a máme to smutné divadlo, kterému se budou diviti potomci, že Čechové, když obdrželi za biskupa Čecha, vlastence, ano i spisovatele, potupami sami jej zasypali. A proč? Protože není pohanem, nýbrž o to usiluje, aby ubohý národ z mravní bídy křesťanstvím byl povznesen, posílněn, zachován.«

Biskup Brynych nepřítelem dělnictva?

Nejen liberálové, nýbrž i socialisté napadli Brynych, ačkoliv věděli o jeho práci v Jednotě katolických tovaryšů a o jeho lásce k chudým, jež nespočetněkrát obdaroval. A přece ho potupili.

Brynych miloval dělníka, byl věrným žákem Lva XIII. V pastýřských listech často zazářila jeho láska ku pracujícímu lidu dělnickému, kterému se nevedlo příliš dobře, poněvadž liberalismus měl srdce velice tvrdé, měl-li je vůbec. Řekl to několikrát,

nejvýrazněji ve vánočním pastýřském listě r. 1897, v němž široce pojednává o liberalismu. Vycházeje ze slov sv. Pavla, »abychom strízlivě, spravedlivě a pobožně živi byli«, obrací se k dělníkům i zaměstnavatelům a praví:

»Spravedlivě k lidem, k bližním. Každému dávejte a nechávejte, což jeho jest. Bohatí dávejte chudým chléb, zaměstnavatelé dělníkům výživu, zákonodárci poddaným spravedlnost, učitelové žákům pravdu, rodiče dětem výchovu. — Chudí dávejte dobrodincům pokornou vděčnost, dělníci pánům poctivou práci, poddaní vladařům, žáci učitelům, děti rodičům uctivou poslušnost, srdečnou vděčnost. Čili zkrátka: Co chcete, aby vám jiní činili, to činite vy jim.

Sobě samým strízlivost čili střídmost! Každý pamatuj, že nejsi zvíře, ale bytost, která má rozum. Pamatuj, že jsi křesťanem, že rozum tvůj osvěcuje Kristovo učení. A tak tedy nepoddávej se jako zvíře nezřízeným chtíčům, ale žádosti spravuj rozumem a rozum osvěcuje Kristem.«

A r. 1896 obrací se přímo na bohaté, kteří nevěří, ale »mají mnoho pýchy« a utlačují dělnictvo.

Ostatně činy mluví více než slova. Žil střídme a zbylo po něm jen 28.000 zl., vše rozdal. Když se stal biskupem, zvýšil hned plat jak úředníkům, tak ostatním zaměstnancům. Jeho ceremonář vypravuje, že biskup »neměl nikdy náklonnosti k penězům«, že »užíval svého majetku jen k dobrému«, »chodil často v roztrhaných šatech« a neměl leckdy ani haléře.

»Ne do set, nýbrž do tisíců šly obnosy, které ceremonář z rozkazu biskupa vyplácel měsíčně chudým a na různé charitativní nebo vlastenecké účely. Ředitel velkostatku říkával ceremonáři, aby upozornil pana biskupa, aby tolik nerozdával, aby šetřil s penězi. »Jen když se se ctí dostanu na máry,« t. j. jen když po mně nezůstanou dluhy, odpo-

věděl biskup Brynych, »peníze po mně zůstati nemusejí.«

Jako profesor říkával bohoslovcům, že jest to ostudou pro kněze, zůstane-li po něm veliký majetek, kterého se potom zmocní příbuzní; na kněžských penězích že nebývá požehnání; proto také jako biskup již za živa všečen svůj majetek rozdál na dobré účely.⁴⁴

Katolické dělnictvo dovedlo býti vděčným a mnohou bolest biskupovu zmírnilo svou láskou. Vidělo v něm arcipastýře, který ve své diecési chce uskutečniti zásady, hlásané Lvem XIII. v Encyklice »Rerum novarum«, a tak na táboru křesťanských sociálů v Č. Kostelci, provolávajíc slávu sociálnímu papežovi Lvu XIII., provolávalo hned slávu i biskupu Brynychovi.⁴⁵ V nejprudším boji proti němu, který rozpoutali liberálové spolu se socialisty roku 1896, křesťanské dělnictvo se vzchopilo a podněcovatelům lidu proti biskupu dalo ráznou odpověď. Na schůzi Politického klubu katol. dělnictva v Praze dne 9. února 1896 dal Jiroušek návrh na podepsání »adresy důvěry« Brynychovi a návrh byl přijat. Adresu umělecky provedli zlatniční dělníci Karel a Josef Schwarz a podepsalo ji »přes 2500 dělníků z Čech, Moravy a Dolních Rakous, mimo funkcionáře a výbory 42 katolických křesťansko-sociálních spolků českých, reprezentujících více než 5.000 dělníků. Do Chrasti ji vezli 6. září 1896 Jiroušek, V. Myslivec a E. Bystřický, oba ševcovští dělníci. Pan biskup byl naším vystoupením mile překvapen a potěšen. Děkoval nám za naši k němu lásku a důvěru velice vřele.«⁴⁶

Nejvěrnějšími spojenci se stali všichni Brynychovi nepřátelé v jeho sídelním biskupském městě, které mu připravilo chvíle tak těžké bolesti, že již ji nemohl snést a zamýšlel přenést biskupství do

jiného města, Chrudimí nebo Pardubic. Městské zastupitelstvo nevívalo ho, když jako biskup přijížděl do Hradce, a ani r. 1902, kdy se konal druhý katolický sjezd v Hradci, tedy v době, kdy již byl Brynych miláčkem diecése, nedovedlo městské zastupitelstvo přemoci svoji zášť. Při svěcení obnovených věží katedrálního chrámu Páně, které velkým nákladem sám dal opravit, nebylo vidět starostu, který pěkně zůstal doma. Nevděk Král. Hradce k biskupu, který pro město tolik vykonal, jenž mu vybudoval nádherné budovy, »Rudolfinum«, »Adalbertinum«, »Boromeum«, opravil vnitřek chrámu, ho nesmírně trápil.

Při kázání, které proslovil při svěcení obnoveného chrámu Páně 30. října 1898, pronikla tato jeho bolest ve slovech:

»Láska za lásku! Ó, jak miluji město toto a tento chrám jeho. Zde jsem studoval bohosloví; zde před tímto oltářem jsem byl biřmován, zde přijal jsem částečně svěcení, zde jsem kaplanem byl a nyní z podivného řízení Božího i biskupem. Jest ovšem nyní mnoho lidí zlých a nejsou s to ani chápati lásku srdce vírou katolickou rozníceného, které nechce nic jiného, než blaho a spásu vás všech, ale ať jest jakkoliv, z lásky k tomuto městu stalo se, co učinil jsem pro výzdobu chrámu tohoto. Kéž by to i tak přijato bylo!«⁴⁷

Nejhrozněji si však vedli proti němu nepřátelé jeho po známém soudním procesu s Heverou r. 1897, kdy byl biskup přímo insultován, aniž městské zastupitelstvo uznalo za vhodné ochrániti ho. Napravilo poněkud svou omluvou toto opomenutí a tehdy biskup zaslal mu onen památný přípis, který jest netoliko skvělým dokladem pokory velkého biskupa, jenž trpěl za to, že se postavil proti proudu, a pak i za svoji lásku k lidu a městu. Jest zároveň hroznou obžalobou všech jeho nepřátel, obžalobou tím působivější, čím mocněji v ní pro-

niká odpuštění. Jsem Čech, prohlašuje v ní, nestyděl jsem se nikdy za své češství.

V další části zmiňuje se o příčinách nepřátelství protestantů a liberálů proti své osobě a stanoví svůj poměr k politice, neboť odpůrci mu vytýkali, že »se plete do politiky«.

»Jen slepý může neviděti, že náboženství jest v žalostném úpadku, a že právě proto klesá i mravnost, že právě proto zmáhá se zesurovělost a nízké smýšlení, že rádí požívavost a smyslnost, že mizí zápal pro ideály, ano že i vlastenectví samo klesá.

Liberalismus vypěstoval nechtě socialismus, který nezná mravnosti ani vlastenectví. Rozkoš jest mu cílem člověka. Žaludek a smilstvo jsou jeho bohy. A v zápětí za ním jde pohrdání autoritou každou, a tudíž jest bratrem jeho anarchismus. Násilným převratem — revolucí — má býti zvrácen společenský řád na křesťanství spočívající.

Liberalismus, u nás svobodomyslnost zvaný, jest tím vším vinen, jelikož v kořeni svém jest bezbožeckým a tudíž bez ohledu na zákony Boží násilnickým a sobeckým, a vydal tudíž »malého člověka« kapitálu a tudíž nejvíce židům!

Ale poněvadž socialismus bude jen bořiti a zne-mravní národy, jest židovstvo nyní již zřejmým podněcovatelem k němu a odpůrcem návratu ku křesťanství.

Toto je má politika: Zachování víry v Boha a Krista drahému národu našemu a tím i zachování národa.«

»Ledy chladem proti biskupu Brynychovi popukaly, rozplývají se a vláhou svou roztávají se širými kraji jeho diecese, aby vypráhlou půdu zavlázily, obšťastnily, aby zde svět křesťanského života obnovily. Máme za svou radostnou povinnost zaznamenati, že na trní, jímž neznalost a neporozumění berlu nynějšího královéhradeckého biskupa ovily, rozvíjí se ty nejkrásnější růže, jaké jen mo-

hou berlu tu zdobiti . . . , začíná dnes ovládati srdce celé své diecése,« napsala Aletheia.⁴⁸ I protestanté byli k němu již milosrdnější. Láska přemohla zášť.

Byla neděle 16. listopadu r. 1902. Biskup Brynych, autor »Oltáře«, ač těžce nemocen, povstal a zvolna vstupoval k oltáři, aby sloužil mši svatou.

Byla to jeho poslední mše svatá a sloužil ji »pro populo«, za své diecesány. Jim dal všechny oheň své lásky, všechny své síly, vpravdě svůj život. Služba duším ho strávila, tělo bylo churavé, nebyla již naděje na uzdravení. A ve své lásce při mši svaté, která byla jeho poslední, myslí na své ovečky. Sloužil ji s největší námahou, ale dosloužil ji.

Dne 18. listopadu věděli ošetřující lékaři, že se blíží konec. Jedině zázrakem by mohl býti zachráněn při životě. Všichni o něj prosili Boha.

Ve středu dopoledne ještě povstal a modlil se církevní hodinky, ale nedomodlil se jich. Bolesti vnitřní byly prudší a prudší. Odpoledne se vyzpovídal ve 3 hodiny, a přijal naposledy Svátostného Spasitele.

Očitý svědek dr. Novotný líčí poslední chvíle biskupa Brynychy takto:

Po přijetí svatých svátostí a generální absolve poděkoval děkanovi vroucím: »Zaplať Pán Bůh!« Potom povolal k sobě všechny domácí a pravil k nim: »Jste tu všichni?« Když přisvědčili, řekl: »Zachovávejte to, co jsem vám v neděli a ve svátek při mši svaté kázával a zůstaňte dobrými katolíky. Odpusťte mi vše, čím jsem snad vám kdy ublížil.« Tato slova hluboce dojala všechny přítomné, propukli v pláč, ujišťující, že spíše sami musí za odpuštění prositi. Na to požehnal těžce nemocný všechny přítomné znamením svatého kříže a každému zvlášť učinil na čele křížek a rozloučil se se všemi.

Po zaopatření setrvali až do konce u lože nemocného ceremonář, komorník, sestra biskupova a služebníci. Chvilkami docházel též ředitel biskupského velkostatku Nový. Biskup zůstal při plném vědomí až přes půlnoc, ale od sedmé hodiny již méně mluvil. Bolesti, které odpoledne cítil, poněkud ulevily; stěžoval si jen několikráte na velikou horkost; přál si také, aby byl přenesen na jiné lože.

Často se také tázal, kolik je hodin, a když mu bylo řečeno, jedenkrát povzdechl: »Ještě se načekám a ještě mnoho zkusím.« Ale vše snášel s trpělivostí podivuhodnou. Dech byl rychlý a krátký. O půl 11. hodině v noci navštívil nemocného opět lékař a shledal, že tepna sice bije pravidelněji (80krát za minutu), ale již velice slabě. Odcházejícímu lékaři pravil: »S Pánem Bohem! Jen uvidíme-li se ještě ráno?«

Zdálo se, že slabostí usíná, ač se ze spánku stále protrhoval. K půlnoci pojednou se probudil a vzdychl: »Kde to jsem? Co se se mnou děje? Vždyť já jsem byl v nebi.«

Poslední jeho slova byla (pronesená asi o půl jedné hodině): »Rád bych sloužil mši svatou, ale nemohu, nemohu dojít.« Pak se poněkud utišil. Dech začal býti čím dále slabší. Ceremonář připravil si štolu, rituál a svíci a modlil se potichu modlitby za umírající. Nastala agonie asi půl hodiny trvající. Dech se zarazil. Ceremonář právě se domodlil církevní modlitbu: *Proficiscere anima christiana de hoc mundo...* Putuj duše křesťanská z tohoto světa, kdy šlechetné srdce biskupovo přestalo tlouci. — Hodiny odbily půl třetí, kdy veliký biskup Brynych skonal. Přítomní s plácem pomodlili se za zemřelého třikrát Otčenáš a Zdrávas.

Časně z rána zvonek na zámku chrasteckém zvěstoval okolí smrt apoštolského a vlasteneckého biskupa Brynych.

Brynych, biskup vyznavač zemřel.

Poznámky

¹ Dr. Josef Novotný, Biskup Brynych, str. 3 ss. Dr. Novotný, ceremoniář biskupa Brynych, snesl ve své veliké práci četné doklady, které by jinak byly zůstaly neznámé, a které, jako třeba jeho kázání, umožňují dokonalejší pochopení jeho velikosti a hloubky.

² Dr. Reyl, Veliký biskup, str. 7.

³ Fr. Martínek, Biskup Brynych a prosečské vzpomínky. »Čech«, 3. pros. 1922. P. Martínek byl v době zájezdů Brynychových prosečským kaplanem.

⁴ E. J. N. Brynych, Slovo kříže. II. vyd., str. 234.

⁵ Tomáš Škrdle, Velký biskup. Vlast, 3, roč. XIX., z r. 1902, str. 257.

⁶ Lidové listy, 14., 15., 17. VIII. 1932.

⁷ T. Škrdle, ibid. 258.

⁸ Fr. Martínek, ibid.

⁹ »Aletheia«, 1900, r. III., č. 11., str. 376.

¹⁰ Pověděl mi to dp. Houdek, farář z Hrochova Týnce, rodák ze Smidar, který tehdy byl mezi dětmi.

¹¹ »Aletheia«, r. IV., č. 6., str. 187.

Tento list jest celý uveden v knize dra Novotného na str. 23—29.

¹³ Tato slova mi sdělil pan prelát Kaška, děkan v Kostelci n. Orlicí.

¹⁴ Cit. v »Aletheia«, r. I., seš. II., 1897, str. 528—531.

¹⁵ R. Stupavský, Za † Ed. J. N. Brynychem, »Vlast« 1902—1903, č. 3., str. 193—194.

¹⁶ Sdělení dp. preláta Kašky.

¹⁷ Dr. J. Novotný, Brynych, 35—36.

¹⁸ Ibid. 40 ss.

¹⁹ »Naše vesnice po roce 1860,« II. vyd. »Pokročilý rolník«, str. 44.

²⁰ »Naše vesnice po roce 1860,« III. vyd. »Soupeři Boží«, 309.

²¹ »Učte se z dějin.« Slovo k naší mládeži od starého vlastence (Brynych), str. 59.

²² »Aletheia«, r. IV., č. 6, str. 192. Rozhovor s biskupem Brynychem.

²³ »Vesnice po r. 1860«, 427.

²⁴ Toto kázání proslovil 2. března 1897 v masopustní úterý v Kr. Hradci. Dr. Novotný je uvádí v hlavních rysech na str. 92—94 svého díla.

²⁵ Ibid. 97.

²⁶ Sdělení poslance Václava Myslivce.

²⁷ Celou řeč uveřejňuje dr. Novotný ve svém díle, v. 204.

- ²⁸ Dr. Novotný, 91.
- ²⁹ »Aletheia«, r. IV., č. 6., str. 192.
- ³⁰ Dr. Novotný, 186.
- ³¹ Duch katolické obnovy, 713—716.
- ³² Ibid. 267 ss.
- ³³ Ibid. 134—135.
- ³⁴ Dr. Novotný, 85.
- ³⁵ Cit. v knize dra Novotného, 291.
- ³⁶ Ibid. 292.
- ³⁷ Dopis P. Kopeckému, dr. Novotný, 50.
- ³⁸ Ibid. 325.
- ³⁹ Obnova, 21. II. 1896.
- ⁴⁰ Tento přípis zaslal biskup Brynych »slavnému zástupitelstvu Královského věnného města« 4. března 1897 po potupě, jež mu byla způsobena po osvobození redaktora »Osvěty lidu«, Hevery. Celý přípis jest uveřejněn v díle dra Novotného, str. 321 ss.
- ⁴¹ »Obnova«, 21. II. 1896.
- ⁴² Reyl, ibid. 24. Viz i spisek: Biskup E. Brynych, Časové úvahy, č. 5., r. XXXV., str. 16—17.
- ⁴³ Tento článek jest uveřejněn v »Duchu katolické obnovy«, str. 339—342.
- ⁴⁴ Novotný, ibid. 44.
- ⁴⁵ T. Jiroušek, Dějiny sociálního hnutí, III., 14.
- ⁴⁶ Ibid. III., 19—20.
- ⁴⁷ Dr. Novotný, 74.
- ⁴⁸ »Aletheia«, IV., č. 6., 193.

Třináctá kniha »Života«. Nákladem Svazu katolických novinářů Praha II., Spálená ulice číslo 15. Typem Bodoni vytiskla Československá akc. tiskárna Praha II.